

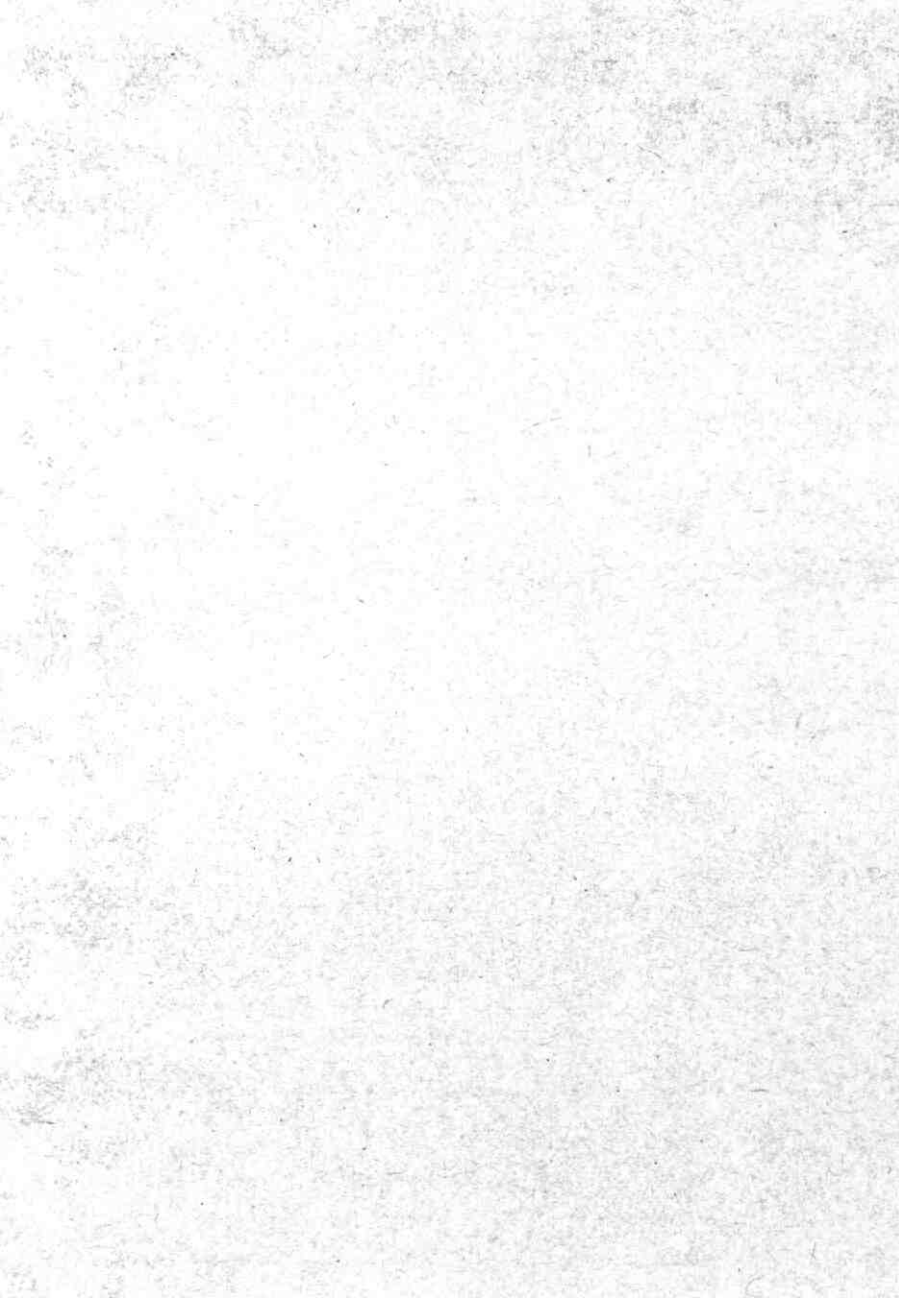

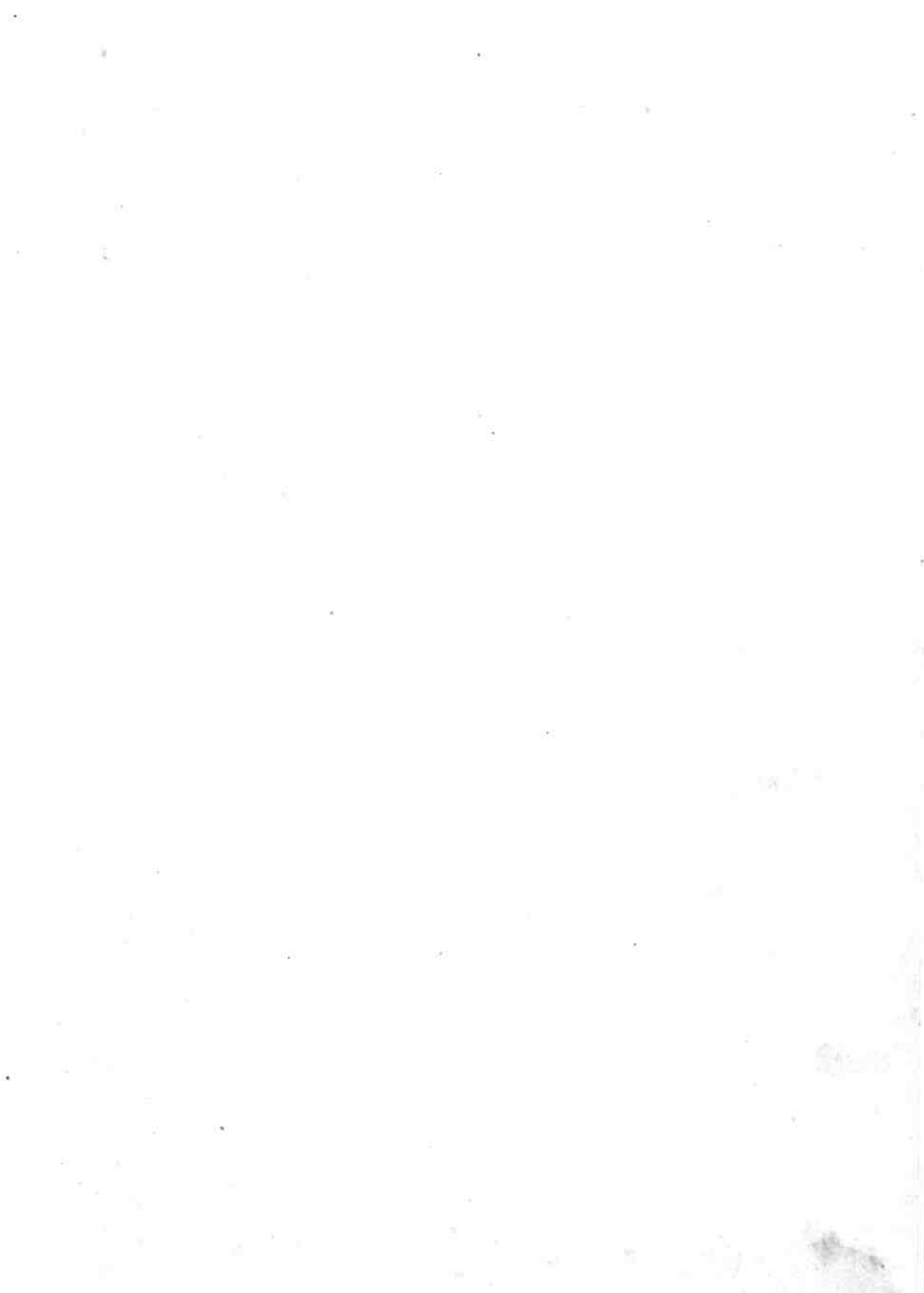
Pluksel-blaodjes : het leven in maatschappij en huisgezin

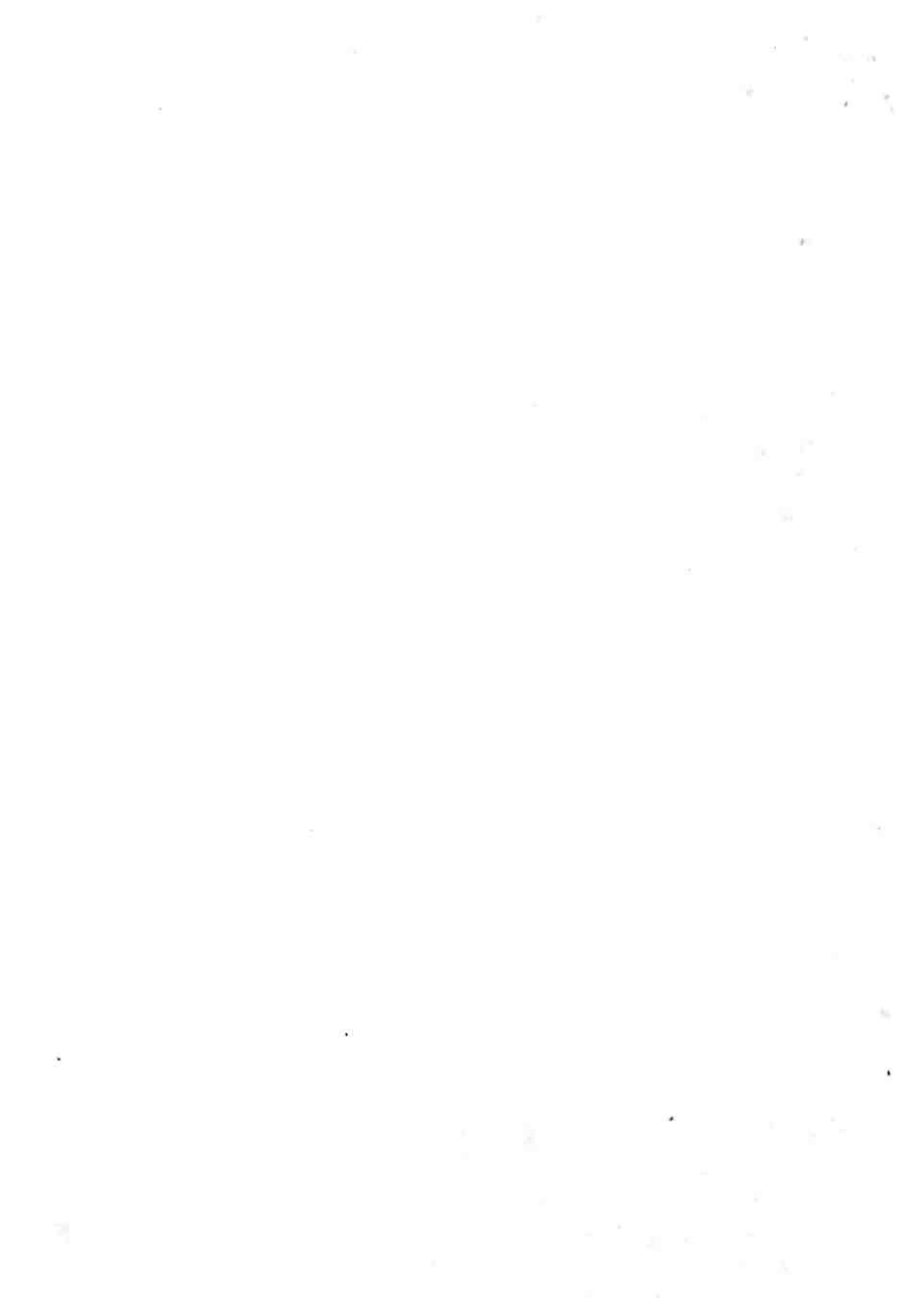
<https://hdl.handle.net/1874/234311>

FAZ 951

mm 10726

„PLUKSEL-BLAODJES”.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0218 6769

„PLUKSEL-BLAODJES”.

HET LEVEN IN MAATSCHAPPIJ EN HUISGEZIN

in losse reekts gebracht door

„BATAVUS.”

UITGEGEVEN DOOR

DR. A. H. DE HARTOG.

AMSTERDAM.

J. A. WORMSER.

1888.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

Aan den

Edel-Achtbaren Heer

MR. G. VAN TIENHOVEN,

Burgemeester van Amsterdam.

Daar „Batavus” af en aon gedurig „navraag” heeft naar zijne Betuwsche schetsjes, wil hij ze maar „bij mekaor” uitgeven. Prosint! ik hoop, dattie d'r goed aon duut. De taol is wel wat vrèmd en onbehouwen, maar met d'n inhoud zullen onze „sociale” vrienden, naar ik vertrouw, zich best kunnen „verstaon”. En al is de toon hier en daar wat „luimig”, al lachende de waarheid te zeggen kan ook z'n „nuttigheid” hebben. Hannes-boer had 'r altied 't meeste profijt van gehad, „assie 't snapte, dat iemand met 'n „snakerigheidje” 'm 'n goeje pil te slikken had gegeven”!

Met één ding heeft „Batavus” mij bezwaard, namelijk, dat hij mijn naam in z'n pseudonym wil „betrekken”; zoodat ik eigenlijk z'n „schetsjes” mot uitgeven. En nu weet ik wel, dat mijn naam „nie veul” is, en dat ik 't, ien de vurm ten minste, graag heel anders zou gezeid hebben; maar as nou „Batavus” twee honderd keer: ja! weet in te brengen, al kan ik dan ook van m'n eigen net zoo duk: neen! zeggen; dan mot 't toch maar gebeuren.

Van meer belang is 't voor „Batavus”, dat z'n oude vriend, de Burgemeester van Amsterdam, welwillend de opdracht van deze Betuwsche schetsen *) heeft aanvaard. „Daor kund' et meê doen!” zei ik. En ik mot zeggen, dat 'k 'r dan ook erg meê in m'n schik bin; en vereerd ook, dat 'k m'n naam voor de uitgave gegeven heb. Moge de „hooge” instemming van den „Edelachtbaren vriend”, ook door de lezing van deze schetsen, ons pleit voor recht en waarheid in onze maatschappelijke toestanden ten goede komen!

Zegene de Heere onze overheid, die het zwaard niet te vergeefs draagt, met goedertierenheid en oprechtheid! En alle onderdanen met gehoorzaamheid en vrede!

In onderdanigheid bied ik, met dit votum den „vir Batavus”, onzen Burger-vader, mijne eerbiedige hulde, als zijn oude vriend, en trouwe „stamgenoot”

Dr. A. H. DE HARTOG.

Amsterdam, December 1888.

*) Overgenomen uit het weekblad „Patrimonium”.

PLUKSEL-BLAODJES.

I.

Gij herinnert u misschien (en misschien ook niet!), dat gedurende de Aprilfeesten „bij proclamatie“ in Amsterdam stond aangeplakt, dat de bewoners der „Batavierstraten“ afstammelingen zijn van de echte, oude Batavieren. Nu, wanneer „Batavier“ hetzelfde beteekent als „Oranje-klant“, gelijk ik in die dagen een snuggeren ouden heer, te midden van zijn kroost, hoorde debiteeren; ja, dan moet ik zeggen dat de lui uit de Batavierstraten, en met hen nog een heele zoom anderen, zeker wel afstammelingen van de echte, oude Batavieren zijn. Maar anders geloof ik, dat hun oorsprong nog heel wat verder op in het Oosten ligt. Ik ten minste, die midden uit het land der Batavieren, uit het hartje van de Betuwe, mijn afkomst heb, heb er nog nooit een „Batavier-strater“ ontmoet, om zijne familie, of zijn voorvaderlijk erf nog eens op te zoeken! Dezer dagen, toen ik er op uitging, om bij den eersten „kersenpluk“ te

zijn, heb ik nog eens goed rondgeloerd, maar ik heb er geen enkelen kunnen ontdekken, geen grooten noch een kleinen!

Maar wat ik er wel gewaar ben geworden, een schrikkelijken hoop muggen, een zwerm spreeuwen, die op de kersen af kwamen; een boel malcontenterij, net als overal; rijk en arm door mekaar, of laat ik liever zeggen, erg ver van mekaar af; veel „goeierigheid” en veel „slechtigheid”. En dan ook nog (en dat is misschien wel een goed teeken) dat de menschen van „de ouwe zeden en gebruiken” niet afgaan, al gaat de spoorwagen ook midden door hun veld heen. En dan ook nog (en dat zie ik graag) dat ze erg „vast-kleverig” zijn aan hun land, (en daarom denk ik nog te minder, dat de „Aprilfeesters” uit de Batavierstraten uit die streek „van daan” zijn!)

In mijn jeugd las ik al in Tacitus, dat de bewoners van dat land „glebae addicti” zijn. Mijn meester heeft het toen nog voor mij moeten corrigeeren; want ik had vertaald, dat ze erg op de kluit zijn. Maar dat beteekent ’t in ’t geheel niet, zei hij; neen, maar erg gehecht aan hun vetten, vruchtbaren grond. Nu, zoo zal ’t wel wezen. Ten minste bij de tegenwoordige Batavieren is ’t zoo. En ge kunt ze niet licht bewegen, zelfs maar voor een dag of wat, om hun hof of hofsteedje

te verlaten. „'t Is* toch ok zoo vrèmd, as ge uut oewen doen uut ziet; en dan al die vremde parlefoeferijen!”

Maar wat ik u eigenlijk wou zeggen, is dit, dat toen ik de laatste keer in dat land van vrijheid en vettigheid was, 't zoo „ien ins” bij me op 't „propos” kwam, om mijne indrukken van den dag, en mijne opinie over verschillende toestanden in huiselijk en maatschappelijk leven in losse opmerkingen neer te schrijven. En daar nu niemand behoeft te weten, wie ik ben; en het alleen de quaestie zal zijn, niet, wie? maar, wat? ben ik zoo vrij mij te teekenen als „Batavier.”

Gij moet nu echter niet denken, dat ik u particulier over de Betuwe en de Batavieren ga schrijven. Och! de menschen en de toestanden in huis en hart zijn, trouwens, overal al net precies hetzelfde. Veel eigengerechtigheid, zelfvertrouwen, hardigheid van het hart, „achter-baksigheid” tegenover een ander en dan nog den trek naar de „qu'est que c'est ça,” zoo als mijn oude buurman Jansen zei, en dan bedoelde hij daar „duim-kruid” meê. En dan nog zooveel meer, wat ons overal al weer 't zelfde herinnert, dat een menschenhart vol „slechtigheid” is. Och! als er maar een straaltje van boven in valt, om die „ijzigheid” te ontdooijen; en wat licht

van boven, om nieuw leven in te dragen in hart en huis, dan wordt het Goddank! wel anders. Maar anders „van de „natuur” is de ééne mensch al „geen spiereke” beter dan de ander.

Van hebberigheid gesproken en van malcontenterij; dezer dagen kwam ik iemand tegen met zijn „mupke” (mop), zijn trouwen hond, waar hij altijd erg veel meê ophad. Ik zei tegen 'm: „jong, Peperkamp, „mupke” is oud geworden!” „Ja,” antwoordde hij, „ik zal 'r niet veul „drie guldens” meer veur naor den ontvanger hoeven te brengen!” Wat 'n minsch, om dadelijk de trouw van zijn hond naar de hondenbelasting te waardeeren! en wat een „mal-contenterigheid!” Ik heb bij geval dien eigen dag, „Belcampius hora novissima” van hem gekocht voor drie gulden, en zei, bij het betalen, misschien wel wat ondeugend: „zie zoo, Peperkamp, nou hêdde „mupke” weer veur een jaor vrij!”

II.

Het spijt mij niet van de drie gulden, die ik voor „Belcampius laatste ure” heb besteed. Ik kan anders niet ontkennen, dat

het mij wel eens gebeurt, als ik met zekere „toeschietelijkheid” een boek gekocht heb (of boeken!), dat ik iets gevoel van „rouw-koop”. En dat ik mijzelf eens duchtig moet onderhouden, of ik geen gevaar loop, om aan het „liefhebben” te gaan, en alleen uit „liefhebberij” altijd al maar meer boeken te koopen.

„Liefhebben” op allerlei gebied is zoo gevaarlijk. En ’t is tegenwoordig zoo aan de orde. De een doet hierin, de ander in wat anders, de derde in nog weer wat anders. Men nipt er zoo eens eventjes van; zet ’t weg in de kast; meent al een heele „Piet” te zijn, als men op een kast-vol kan wijzen; verlangt al meer, al door, naar wat nieuws; is oppervlakkig; blijft het; verspilt en verspeelt een boel geld . . . dat is ook eene van de verkeerdheden van onzen tijd; en een groote ook! „Een nare „petoel,” zei mijn buurman, en dan bedoelde hij daarmee eene soort van ziekte, die in ’t bloed zit . . . ik zou zoo zeggen, die nog wat dieper zit.

Maar, wat ik zeggen wou, het spijt mij waarlijk niet, dat ik „Belcampius” van Peperkamp gekocht heb. Laat ik u er een proefje van meêdeelen. Ik doe dit, omdat ’t mij telkens is, alsof ik een schets uit onze dagen

lees, als hij handelt over stad en huis en maatschappij; en dat in een eigenaardige taal en welsprekendheid, waarvan de ouden zoo bijzonder het geheim kenden. (Soms wel een „bietje lank-nattig”, zei Harmen-oom; maar hij had er geen verstand van!) In de opdracht van zijn werk aan het Edel achtbaar Bestuur der Stad Amsterdam, schrijft hij:

„Dese onse stadt is als het aenghesicht van onsen staet, het juweel des lants, het ooge des lichaems. Maer nochtans even hier, hier wordt gesien eene groote verdorventheijdt der zeeden. Hier vloeijen na toe veele konstenaers van quade rancken, en vindere van snoode wercken des vleesch, die uyt alle hoecken van de wereltd hier na toe stroomen, en haer winckel soecken op te setten. Hier vliegen na toe vele nachtuijlen, secten en sectarissen, vele verleijders en verleijdende geesten, vele lasteraers, droomers, en droom-geesten, die als wespen en hommels mede hare huijskens soecken te maken. Hier zien wij dickwils twist, nijdigheid, haet en onderdruckinge in de straten grasseeren. Hier worden dickwils gehoord van oude, en jonghe¹⁾, schrickelijke lasteringen

¹⁾ Ja zelfs „jonghe” van zes, acht jaar vloeken er op straat maar op toe als ketellappers! schande!

van Gods alderheijligsten naem, ende gesien stoute schendingen van den dagh des Heeren. Hier sien wij vreemde en wilde zeden opkomen, in den gangh (let eens op, hoe onze zoogenaamde „jeunesse dorée” met „doorknikkende knieën” loopt . . . dat is gracieus! bah! Batav.), in de kleedingen, in den wandel der menschen, die alle pracht, ijdelheijdt, en overdaedt den ruijmen toom gheven; welke onmoet meer schade doet, als het sweert der vijanden oyt gedaen heeft. Hier zien wij, gelijk ook elders mede, hooghten des satans, synagogen der zonde, winckels der boosheijdt, spelonken en afgronden voor de zielen, daer de dronckenschap, de hoererij, de teerlinge de menschen naekt uyt-stroopt, en uyt-put tot de beenderen toe. Wel is waer dat Uwe Edel-Hoogh-achtb.! tegen deze en diergelijke instortende sonden wel dicwils goede wetten en ordinantiën hebben gemaekt, maar het quaet steijgert op tegen de wet. Soodat ik vertrouw dat Uwe Edel-Hoogh.-achtb. somtijds al suchende aensien deze geweldige schip-breuk der zeden, niet wetende hoe zij in dese stercke roock en barningh van de sware golven der algemeene sonden, dese groote zee van menschen in ordre zullen houden.”

Taal en stijl moge ons, nieuwer-wetsche Hollanders,

wel wa vrèmd lieken. Maer ik zeg toch, dà ze 't „zeggen” kommen in den ouwen tijd. En dà ze ons „zoo doende” ok nog wel wa te zeggen hebben! Prosit!

III.

„Rieken (rijken) en èrmen (armen) motten er zijn.” plag Hannes-nèf te zeggen. „As er niks as rieke waoren, dan was bij slot van rëkening èrmoei toch troef, dà zoude 's zien. En as de minschen allemaal èrm waren, dan àtten ze mekaor van èrmoei òp.” Ik heb van Hannes-nèf mijne eerste lessen in bespiegelende wijsbegeerte ontvangen (!). En of 't nu ligt aan de allereerste noties van philosophie, die ik op deze manier genoot, ik weet het niet. Maar ik ben nooit een matador in 't „bespiegelen” en 't »wijsgeer zijn” geworden.

Toch kan ik wel 'zeggen, dat Hannes-nèf in zijn „uitgangspunt” gelijk had. „Rieken en èrmen motten er zijn.” En nu heb ik geene „redenaosie” noodig uit de bespiegelende wijsbegeerte, of uit de praktijk van 't leven,

of wat ook. Maar ik weet, dat Gods Woord dit zegt. En dan is het ook zoo. Mijn „ouwe dominè,” als hij iets te verdedigen of te weérleggen of te leeren had, „zat altijd volop in de kracht van het Woord,” zooals de minschen zeijen. En als hij een tekst of uitspraak had, ging zijn „kiepske” van den grijzen bol, en dan klonk het van zijne lippen met een ja en Amen! vol kinderlijk geloof en ootmoedige eerbiedenis voor den Naam en het Woord des Heeren.

Nu, Gods Woord zegt: „rijken en armen ontmoeten elkander; de Heere heeft hen allen gemaakt” (Spreuken 22:2). „Die het aangezicht des vorsten niet aanneemt, en den rijke voor den arme niet kent; want zij zijn allen Zijner handen werk” (Job 34:19). En „rijken en armen” ontvangen gelijkelijk een merkteeken (Openb. 13:16). Ook zegt de Heere: „vloek den rijke niet in het binnenste uwer slaapkamer” (Prediker 10:20). En: „de arme zal niet ophouden uit het midden des lands” (Deut. 15:11).

Mijn „ouwe dominè” zou zeker nog heel wat meer teksten en tekst-verband gehad hebben. En ik zou ook nog wel een enkel „woord” weten. Maar 't is niet in het „multa” (veelerlei); het „multum” (het veelzeggende, ja alles afdoende,

zelfs van een enkel woord) is genoeg. Trouwens, wie nog maar eenigszins gehoorzaam blijft aan het Woord, zal, al ware het dan ook zijne laatste gehoorzaamheid, erkennen dat er rijken en armen zijn en geschapen zijn naar de ordinantiën Gods. En dat het een „toohoe waboohoe” een „woest en ledig” zou worden, indien het niet zoo ware!

Maar dit is, ook naar luid van Gods Woord, het schrikkelijke, als „de rijke harde dingen antwoordt” (Spreuk. 18:23); als hij zich beroemt in zijn rijkdom, en geweld pleegt en zijn troost weg heeft (Jer. 9:23, Jak. 2:6, Luk. 6:24 enz.) En, als de arme niet in oprechtheid wandelt (Spreuk. 19:1), en een „bedelaar” wordt (Deuteron. 15:4), en zich van het recht laat afwenden (Jes. 10:2).

En nu geloof ik wel, dat dit door alle tijden heen zoo geweest is. En als ik „de geschiedenis” goed beschouw, dan „miert” die wanverhouding door alle eeuwen, betrekkingen, toestanden enz, heen. Maar in onze dagen is dit „schrikkelijke” toch schrikkelijk erg. En ’t eind is weg van de „weelderigheid” der rijken, en de „brutaligheid” der armen (altijd: de goeije niet te na gesproken!). En die „voornamigheid” bij den een, en die „vlêmerigheid” bij den ander! Die hooge, kille onverschilligheid bij de „voornamen,”

(en vooral bij dezulken, die voor „voornaam” willen door-
gaan); „is 'n minsch dan en hond?” kon Hannemeit zoo
aandoenlijk zeggen. En daarentegen, dat bedriegelijke en
gluiperige, en dat „Jantje-van-alles” te willen zijn, als men
er maar meê „aan de centen kan komen.”

En dan, mijn „Engelsch” ben ik haast vergeten! Maar
dit heb ik er toch nog van een Engelschen dichter uit
onthouden (misschien wel, omdat het zoo waar is), dat de
mensen, die bij den rijkdom in de leer zijn, maar
vooral op deze drie dingen moeten aanhouden, trotsch, zelf-
zuchtig en dom te zijn:

All my commands are easy, short and full
My sons! be proud, be selfish and be dull!

(alweer, de goeije niet te na gesproken!).

En van de „arme lui” is er ook zoo iets, om de koers
op drie dingen te zetten, lui, zelfzuchtig en brutaal te zijn
(exceptis excipiendis d. i. gelukkig dat wij er nog velen van
kunnen uitzonderen). Maar dit „verske” is mij ontschoten.
Naderhand hoop ik op die corruptie bij rijk en arm, en de
collisies, die daaruit wederkeerig en onderling hare oorzaak
hebben, nog wel eens terug te komen, en u eenige voor-

beelden uit het dagelijksch leven ter illustratie meê te deelen.

Nu wil ik u alleen nog opmerken, dat, indien er ergens of immer eenige remedie tegen deze ellende zal toegepast worden, dit in gehoorzaamheid aan het Woord van God, en de heilige tucht van het Woord kan worden gevonden. Wat men anders ook poge, of probére, 't gaat er meê, als de Westfaler schreef aan den dokter, toen zijne vrouw, ondanks de medicijnen, gestorven was:

Rezepte wären da?

Ach nein! nur epitaphia.

Welk laatste woord hij verstond, maar zeer ten onrechte, alsof het beteekende middelen om naar het graf toe te helpen. Maar zeker, al die middelen en pogingen, dat rekken en plooiën, en „kalefateren en op-docteren” van allerlei wan-verhouding onder rijk en arm, och! 't zijn niet meer en beter dan „kwakzalverijtjes!”, op z'n best, zoo niet erger!

Gods Woord alleen is het „panaceê,” het heilig genees-middel tegen alle kwalen. Waar zijn de doctoren, om het in rechte maat en verhouding toe te passen?

IV.

Dezelfde wanverhouding, die er is tusschen „rijk en arm,” en die haren oorsprong heeft in de zondige bewegingen van een menschenhart, en in de willekeurige proportiën van het maatschappelijk leven, bestaat ook bij heeren en knechten, bij baas en werkmán, voornamen en geringen (N. B. de vrouwelijke helft in dezen vooral niet te vergeten!)

Al weer, ze moeten er zijn, kleinen zoowel als grooten, ondergeschikten zoowel als „overgeschikten” (ik geloof eigenlijk dat dit laatste woord niet deugt, ondanks de opmerking van een taalmeester: als ge „onder-geschikt” zeggen moogt, dan kunt ge even zoo goed „over-geschikt” zeggen. Neen maar, waarde taal-kenner, ik geloof dat uwe over-geschikten lang niet altijd „over-geschikt,” ja zelfs niet „geschikt” zijn!); arbeiders en werkgevers; die in laagheid wonen en die in hoogheid gesteld zijn enz. En die zeggen, dat dit niet zoo is, die snijden deze quaestie eenvoudig in stukken met het scherpe „vliem” van zelfzucht en willekeur.

„Er is tegenwoordig met de pretensies en de brutaligheid van het volk geen huis te houwen; wat een geluk, als we ze maar niet noodig hadden!” zoo mokt het bij de bazen.

Maar, eilieve! gij die zoo „moppert,” als gij zelf eens „volk” waart, o! wat zoudt ge „een noten op uw zang” hebben, met een brutalen mond misschien er bij.

„Main baas mag voor mijn pêrt gestolen zain; as ik 's baas was, neê, ik zou 't m ênders lapp'n; zoo'n duiten-wipper!” zoo raast en smêlt menige „zweetert.” Maar o! o! als gij eens baas waart, of „m'nheer,” of de „mevrouw!” wat zoudt ge ze krijgen, en altemet de duimschroeven aanzetten!”

Maar neen, zoo ligt de quaestie niet. Of de menschen er allerlei „raars en naars” van maken, dat is de vraag niet. Maar of 't beginsel recht en goed is, dat er meerderen zijn en minderen, heeren en knechten enz. En dan ga ik maar weêr met mijn „ouwen dominé” in de leer bij Gods Woord. En dan vind ik de heele Schrift door, tien plaatsen voor één, en in gedurig tekstverband, dat het zóo „recht en goed” is. Wil iemand ze hooren, ik schrijf tien bladzijen er meê vol. En als het dan nog niet genoeg is, laat hij dan maar eens bij mij komen, dan zal er ik hem nog wel wat bijvoegen!

Doch dit is, evenals bij „rijk en arm” het ongeluk (en we hebben dat zooeven in de „redenaosie” van den baas, en van den „zweetert” ook al wel gevat) dat de zonde, in zelfzucht en onbarmhartigheid en ontrouw, alle betrekking

des levens in mis-crediet gebracht heeft. *Corruptio optimi pessima*; 't geen mijn meester, om 't mij vooral toch recht duidelijk te maken, voor mij vertaalde: „als ge iets hebt dat in zichzelf zeer goed is ('t was nog zoowat in den trant van de ouwerwetsche meesters), en 't gaat mis, en 't wordt bedorven, dan is het het slechtst van alles!’” En zoo is het dan toch ook. En juist dat vloekt, als men den zegen in vloek heeft omgezet. En juist dat „schrijnt en pijn’t”, als men dan nog in zijne „wonden en zonden” peper en buskruid laat wrijven, inplaats van den rechten heerlijken balsem der genezing te zoeken. En juist dat is de ellende, ook van onze dagen, dat „eigen-gereide” wijsgeeren, en zoogenaamde „weldoeners der maatschappij”, en allerlei „beunhazen”, die meenen hun kans schoon te zien, met holle klanken, en zondige theoriën, en ijdele bespiegelingen de ordinantiën Gods trachten „ten onderste boven” te keeren. Allemaol larie”, zei de veldwachter bij mij op het dorp, „en as 't mijn te doen stond, dan zou 'k die lui heel gauw bij de boks hebben.” Maar neen, gij dienaar van Hermandad, zóó gaat dat niet!

V.

Een paar jaar geleden ging ik op een zomerschen dag eene „achtermiddagsche” wandeling „door het veld” doen.

Na rijkelijk genoten te hebben van den overvloed en de „malsigheid” van weiland en akker, en nu en dan eene kleine „pauseering”, onder een ouwe wilg aan den „slootskant” of op een hekken, kwam ik tegen den avond bij Arie B. den „waas-man”, die midden in ’t veld woonde, en „de wacht over ’t vee had.” Den „baos eiges” vond ik niet thuis; maar de vrouw, die in de wandeling „moeder” hiette, had mij met „Betuwsche hartelijkheid” al gauw aan den praat over ’t weer, en of ik ’t „ien de stad nog al goed bótteren kost?” en over ’t spoor, ¹⁾ „dag’ge daor tegenswoordig zóó en eind meê weg ziet, en dag’ge op éénen dag gemekkelijk naor Amsterdam en weer weerûm kunt” enz. Totdat ons gesprek verliep, doordat een „arbeidsminsch” inkwam, die, zooals hij zei; „zoo muui as ’n hond”, op een stoel neerschoof.

„Ge ziet’ er niet erg best aon toe geleuf ik, van Welie” zei „moeder”.

¹⁾ ’t Spoor liep toen pas door de Betuwe.

„Neé dà bin 'k ok nie, vrouw; ik bin zo muui ien de beèn, en m'n èrms hangen d'r zoo slap bij, krek of dà ze aon 'n draodje hangen. Wilde wel geleuven, ik hè nou mar en uureke geloopen, maar dà ik nog muuier zie, as dà 'k vroeger twee zeilings gebouwd hà?”

„Witte-wat” zei „moeder” weer, „den baos zal wel zoo stond thuus kommen; die motte alles màr is vertellen; die zal wel en „remeelie” (remedie) veur oe weten.”

't Mag nog zoo'n „kartierke” geduurd hebben, dat van Welie màr zat te „hechten” en „bij te kommen”, en „moeder” haar gewaardeerd discours deelde tusschen hem en mij; en daor kwam de baos, die in de wandeling den bijnaam had van „de vos” (dat moest ik nu eigenlijk maar niet zeggen!) met 'n „deuntje fluiten” thuis.

Toen ie mij „ien 't vezier” kreeg, had hij erge schik; want „we hadden ummes vroeger duk zamen gevischt, en appels afgedaon, en waoren verschèjen keèr met de sjès naor de stad gewèst enz.” En in den iever van 't gesprek, nam zijne Betuwsche „familjarigheid” zelfs zoo'n vlucht, dat hij gedurig zijn discours stopte met: „Annold, za'k màr zeggen!”

Op eens echter was onze „drukte” over; want „moeder”

nam het woord. Dat kon ze zoo doen (en die zijn er wel meer, die dat zoo kunnen!) dat ze in 't spreken een toon aannam, alsof „ielkendeel”, al was de burgemeester er ook bij, moest zeggen: „nu is de beurt aan moeder!”

„Vertelde gij nou is aon den baos, van Welie, wat dat oe mankiert.”

En daor begon het klaagdeuntje van van Welie weêr.

„Ja, jong, wá za 'k oe zeggen? 't éten smikt me al lang nie meêr; ik zie tegenswoordig zoo mankeliek en sjagreinerig as 'n ouwe kêl; ik hê zekers al vieftig gulden aon d'n appeteeke verdokterd: maar 't gift geen spier; ik word egaol aldeur minder, zou 'k zoo zeggen; en 't zal gaauw met mien 't vel over de butjes wèzen.”

„Hou suut mar,” viel Arie hem in de rede, „ik zie al wat oe mankiert. Witte wagge doen mot, mènneke? ge mot 'n handvol klef¹⁾ vatten, en dà laoten trekken op 'n kruk oud bier, en dan motte 's mergens op de nuchtere maog daor 'n glaosje vol van vatten; dan zul d'ès wà zien. 'n Poos geleejen hê'k 'n mins gehad, die net 't eigenste mankierde as gij, en die 'k 't eigenste remeelie heb aonge-

¹⁾ Een kleviger onkruid, dat langs de doornen-heggen groeit.

raojen. Hij is 't er dood af gegaon; már 't hêt 'm toch geholpen!"

„Ik vrees dat 't mien òk wel zoo gaon zal," lachte van Welie êfkes „èrg witjes."

VI.

Onlangs was ik in de eigen „conterijen," waarvan ik u den vorigen keer geschreven heb. Na een uur drie, vier „gekuijerd" te hebben door „klaver, koorn en koeijen," kwam ik weêr bij Arie „de vos" (dat moest ik niet zeggen!) en „moêder" te land. Al spoedig wist ik 't „gekwék" van Arie en „moeder" daarheen te leiden, „dat ze me eens vertellen zouden, hoe 't toch met van Welie was afgeloopen?"

„Die is tegenwoordig weer zoo klaor as 'n „kluntje" zei Arie.

„Zoo? Wel, wel, dat had ik nie kunnen denken," antwoordde ik. „Zeker van ouw klêf met bier!"

„Dà hou ik er tenminste wel veur, dat 'm da 'n boel geholpen hêt; 'n puike remeelie, jong: daor zièn d'r al heel

wat weer meê op de been geholpen. Mar, um oe de waarheid te zeggen, had ik niet gedocht, dà van Welie 't er weer mee zou opgehaold hebben. Witte wagge doen most? ge blijft zeker nog wel een dag of wat hier? ge most 'm es opzuuken; hij hêt 't nog duk over oe gehad."

En dat heb ik gedaon; ik heb van Welie „wezen opzuuken." Ik kon m'n oogen niet gelooven, zoo welvarend zag diezelfde „hechtende, witjes-lachende, zieke" van Welie van voor twee jaar er uit.

»Het 't klêf met oud bier oe weer bêter gemakt?" zei ik, meteen dat ik 'n „stevige hand" van hem kreeg.

Nu lachte hij weer zoo gul as 'n ronde Betuwenaar; maar toch met zekere ironie in 't lachen, en een zacht verwijtenden blik in 't oog.

„Nee," zoo begon hij, „'t bier en 't klêf hebben 't 'm nie gedaon. De vrouw had 't anders nog vèrrig gemakt, en wou da 'k 't ês probieren zou; mar 'k hé 't 'r gin mond aon gezet... allemaal kullaosie! En ik zoo zeggen met mien domme verstand, daor houdt „onzen lieven Heer", met allen eerbied gesproken, òk niks van. Nee, màr 'k zal oe 't geval met korte woorden vertellen.

Die put, die ge daor ziet, en waar wij soort minsen uut

drinken, had al'n heele tied troebelechtig waoter met zó'n „bijsmaakske.” „Rood-gronderig” zijnen de burenen; en dat docht ik ook. En 'k zie d'r van blieven drinken. Mar 'k pôtte me d'r den dood meê ien 't lief. Want bijgeval kwammen d'r heeren uut de stad, um „spectie” te maken; en toen kwam 't uut, dat 'r 'n straoltje van 'n riool ien de put uutsiepelde. En toen...” Maar ik zal verder 't woord maar nemen voor v. Welie; dan doen wij 't in een oogenblik af, waar hij zeker met korte »woorden” (o, die korte 'woorden!) nog wel een half uur over werk had. Hij was er natuurlijk „zoo stond” met dat waoter uutgeschêjen; de put was „gerepperierd”; klaor, lekker waoter had ie weer gekregen; en nu, met den zegen des Allerhoogsten „dà mostie d'r bij zeggen,” was ie weer „den ouwe knaap” geworden, en zoo gezond as 'n „viske ien 't waoter.”

En toen heb ik met van Welie dat geval nog 's „deur-gepraot”. Dat 'r tegenwoordig op alle manieren „mieterig waoter” gedronken wordt; en dat 'r 't vergift meê ingedragen wordt in allerlei levenstoestanden en maatschappelijke condities, die toch al aan „marasmus” lijden. En dat 't einde d'r van niet anders kan zijn, dan „verderven en versterven.” En dat er helaas! zooveel kwakzalvers zijn à la „Arie de

vos"; en allerlei lui die slechten raad geven — zooals de buurlui van v. Welie — „dat 't maar een beetje „roodgronderig" is, enz. „Klaor waoter, man! motten we hebben, als 't nog es weer goed zal komen. En daar is maar ééne put, ééne bron, ééne fontein, waar dat „klaore waoter" vloeit en voedt — Gods Woord!

„Altied da' gepreek d'r bij", zei Jan-boer, toen ik 'm 't geval vertelde, dattie nog al aordig vond; maar de toepassing had ik veur zien part wel achterwege kunnen laoten.

Ja maar, Jan-boer, ge zult „eiges" niet anders kunnen zeggen, of 't is zoo!

VII.

't Is waar, dat er veel voor den werkman gedaan wordt, (al wordt er ook veel meer niet gedaan, wat toch o! zoo noodig gedaan moest worden). Door particulieren, vereenigingen, en maatschappijen, door dorp en stad en staat. Al was 't maar — en dat is het trouwens ook voor 't grootste deel — om de menschen toch ook eens een pretje

te gunnen; of een daagje vrijaf te geven; of ze „voor een gulden heen en terug” een plezierreisje te laten maken; of ze immers in dezen, „bij de rijken” niet achter te stellen, dat ze voor „een kleinigheid”, of des noods „voor niets” op de leer kunnen gaan bij meesters van „lagere, middelbare en hogere orde”. Ik noem maar iets van ’t vele wat er al-zoo voor den werkman gedaan wordt — door particulieren, vereenigingen en maatschappijen; door dorp en stad en staat. Een courantje kun je tegenwoordig haast gratis lezen; volksvoordrachten worden er gehouden bij de vleet, om ieder vak van kennis te „populariséren (!); door kunstmatige producties — „bötter van de koe, da’s bēter”, zei Tieske Jansen — wordt „een elk en een iegelijk” in de gelegenheid gesteld, „om zich goed en goedkoop voedsel te verschaffen”. Wandelingen, waar je ’t mooije van hebt voor ’t aangapen; kinderspeeltuinen; volks-vermakelijkheden enz. Ik begin pas met al die „weldadigheden” op te sommen; en ik zou er meé van de honderd in de duizend kunnen komen.

’t Is waar, er wordt veel voor den werkman gedaan. En ik wil de goeije bedoeling, die daarin ligt, of liever die daarin gelegd wordt, niet miskennen. „Ge moet ’t liever prijzen!” zei de oude ontvanger bij ons op ’t dorp, toen

ik op mijn manier bezig was 't mij erg gemakkelijk te maken in 't opwerpen van allerlei aanmerkingen. „Ge most 't liever prijzen; 't gebeurt toch allemaal om best-wil, en „voor niks"! Nu ja, prijzen dan! heer ontvanger! Maar dan toch onder uitdrukkelijke reserve van mijne overtuiging, dat ge 't met al deze dingen voor den werkman niet beter maakt; ja, dat ge hem eigenlijk in erger conditie brengt. Met het klêf van Arie „de vos", en 't krukske oud bier, of met die beide zamen wordt van Welie niet van zijn „malheur" genezen. Zoethout en dropwater en kamillen baten den zwakkeling niet. Een daagje „op de viool spelen" zal den uitgeputten lijder niet weer op de been brengen.

„Maar kennis wel," zegt de Nieuwe Rotterdammer c. s.; „leer het volk maar, en voed het met kennis, dan worden zij rijp voor den geluk-staat (is dat soms „Utopia", van Thomas Morus?) en maak ze dan godsdienstig (!), dan zijn ze rijp." — „Ver-nood-rijpt" zooals wij in de Betuwe zeggen. En dan bedoelen wij daarmee een peerke of pruimke, dat erg veel „van de droogte en van de zon gehad heeft," iets „zoetigs" krijgt, maar intusschen verschrompelt, en inkrimpt, en wegdort; en op een goeijen morgen, lang voor den tijd van normaal en gezond rijp worden, is 't afgevallen; en „de

keujes," die in den „bongerd" loopen, hebben het peerke of pruimke „opgeknoept!"

Neen, vóór alles, en in alles, en boven alles door Gods Woord, en het eeren der ordinantiën, die Hij in Zijn Woord gesteld heeft; door den dienst des Heeren, en den wandel in het spoor der godzaligheid, die tot alle dingen nut is, heeft het zorgen en waken voor den werkmán een volmaakt werk. Uit de bron van helder water is voor van Welie genezing en gezondheid „gekomen".

En nu zijn wij waarlijk geen „zieltjes van potaarde," zooals eene goede kennis van mij de „zeurige lui" pleegt te noemen, dat we geen oog zouden hebben voor de betrekkelijke waarde van wat er alzoo gedaan wordt, om den werkmán eens een „verzetje" te geven, en te helpen, en er boven op te helpen. Maar als 't komen zal, goed komen, waarlijk goed, dan moet het van boven komen, en niet van beneden. „Wie 'n boom ten onderste boven wil pooten, die hè z'n leven gin tier of trek d'r van te wachten", zei den boer van het Elshout, „leer dà van mien ês."

VIII.

Wat al „groote lui“, die de stad uit zijn, naar buiten, liefst naar het buiten-land! Nu, dat iemand, die het doen kan, 's zomers de stadsgrachten ontwijkt, al was het maar alleen om de „stads-geuren“, ik kan 't mij best begrijpen. Maar rekent men wel eens met al de schade, die daaruit voor den arbeid en bedrijf-kapitaal van het maatschappelijk leven ontstaat? Denkt men er wel aan, hoevelen zelfs een „iets-je“ van al dat genot, en die ruimte en die „frisschigheid“ enz. moeten missen? Heeft de absentie van persoon niet meestal de absentie van hart en hartelijkheid tengevolge?

En dan denk ik ook wel eens, waarom willen de „groote lui“ toch meestal naar het buiten-land? Is er bij ons niet genoeg te zien, te genieten, te rusten? Kent gij de heerlijke zoomen van de Betuwe? de heuvelen en duinen in 't Oosten en Westen? de geurige dennen van 't zandige land, en de bosschen, die den Stichtschen grond bedekken? En, om tot het proza des levens terug te keeren, waarom moeten toch uwe rijksdaalders en tientjes, en zooveel meer als ik er in opklimmende reeks nog bij kon voegen, naar 't Ahr-dal en de Harz en naar Zwitserland enz.? al was 't dan ook maar

naar Kleef, waar de lui de mond er naar staat, om te verlangen naar de „rieke Holländer”? Is 't geen schade (ik had bijna geschreven „schande”) voor ons volk? liggen daarom de „sporen” zoo gemakkelijk, om er maar gauw een heel eind ver meê „weg” te komen? en moet, ook al op die manier, het goed gerucht van huiselijkheid, dat wij van onze vaderen „geörven” hebben, worden ingeboet?

Maar wat ik nog erger vind, is, dat er hoe langs zoo meer „would-be-groote-lui” komen; en die ook willen reizen; en ook 't liefst naar het buiten-land; en die het geld, dat ze misschien o! zoo „bloedig” hebben moeten uitzuinigen en beknibbelen enz., met kwistige hand naar Moffrika (zooals Gij „van 't hekken” Deutschland noemde) brengen; en daar, zooals een kennis van mij zegt (die er erg vuil en helaas! ook wel wat grof over kan worden), aan een „apen-snoet” gaan verkijken. „Drie eerste klasse retour voor dertig dagen naar Nassau” hoorde ik dezer dagen aan 't loket Rijnstation; en toen ik opzag, was 't zoo waar mijn buurman, die „in gonjes en balen doet”, en die, met de „mevrouw” en „een kennisje”, daar stond in al zijne gewaande grootheid, alsof 't een land-jonker was met zijne familie. Verleden week kwam eene „deftige” familie thuis, heel deftig, na eene

lange „fatiguate” reis, met een gevolg, of ’t een engelsche lord was — — pardon! mijnheer heeft een winkeltje in veeren en opgezette vogels. En zoo gaat het, zooals mijn hollandsche meester zei, als hij eens een woordje „fransch” wilde spreken, „al na venant”. En wie zijne oogen eens de kost wil geven, zal, uit en thuis, binnen’s lands en buiten’s lands, een zwerm van zulke sprink-hanen vinden, die in hunne gewaande grootheid toch hunne spichtige beenen en ijle vlerken houden; maar die veel van de welvaart van ons land en volk wegnagen en wegdragen door al dat uithuizig en weelderig bedrijf.

Nog eens, ik ben er waarlijk niet tegen, dat men „een uitstapje” doet, en ’t hart in de rijke heerlijke schepping Gods gaat ophalen. ’t Kan onder de menschen zoo „echt duf” zijn, en onrustig, en ergerlijk. Ook kan de boog niet altijd gespannen zijn. En door gepaste uitspanning komt er temeer veerkracht van inspanning. En op zich zelf gezien, moet ik zeggen, dat „in gonjes en balen te doen” een eenzaam officie is. En dat ik voor iemand, die een winkel in veeren heeft, zelfs heel graag „van de kleine steentjes” ga. Maar o! die grootschheid, en uithuizigheid, en bluf! en dat uitdragen van hollandsche munt rechts en links over de

grenzen! De Duitschers zijn slimmer; als zij met hun geld(je) naar 't buitenland komen, dan blijven ze er zelf ook maar; en weten op allerlei manier te profiteeren van onze loszinnigheid en „losse zakken”, en betrekkelijk weinige „égards” voor ons eigen land en volk.

IX.

„Moet dat een „aanloop-je” zijn voor 't geen volgen zal?” zei mijn vriend v. O., nadat hij mijne laatste regelen, voordat zij naar den drukker gingen, gelezen had.

„Nu”, zeg ik, „'t kan op zich zelf ook wel dienen, zoo veel, of liever zoo weinig als 't dan is.” Trouwens, alle stof, die ik tot nog toe behandeld heb, is niet veel anders dan een „aan-loopje”, tot losse gedachten en korte opmerkingen, en om wat „bij-werk” te geven. En of ik 't ooit verder zal brengen, weet ik niet. Misschien wensch ik 't ook niet. Principieele behandeling van eenige quaestie op sociaal gebied heb ik mij 't allerminst niet voorgesteld. Dat laat ik over aan de „professors”; ik ben maar een een-

voudig „burger-mannetje”, die niet veel meer dan „een duit in ’t zakje” geven kan.

Anders ja, mijn laatste stukske kon best voor een „aanloopje” dienen. Al was het dan ook, om er meê te komen in ’t hart van de quaestie der standen. Dat kooplui „in gonjes en balen”, en winkeliers „in veeren en opgezette vogels” enz. enz. ook al „grootte lui” willen zijn; en deze weer in hunne waardigheid achter-volgd worden door anderen van minder allooi; en deze anderen weer concurrentie wordt aangedaan door een „soortje minder.” Zoodat bij slot van rekening, de „grootte lui”, verrijzen als padde-stoelen uit den grond; maar dikwijls ook even spoedig weer verdwijnen, en in heur „dufheid en mufheid” geen wortel, noch levensvatbaarheid, noch kracht van bestaan hebben.

’t Is eene aanmerkelijke bijdrage tot de lijdensgeschiedenis van onzen tijd, dat de grens-lijnen van stand en waardigheid geheel uitgewischt worden; en van de andere zijde, in plaats van gelijkmatige af-ronding, iets zeer scherp en hoekigs hebben gekregen. ’t Laatste is wel het ergste en ergerlijkste. Hoe menigeen, die in hoogheid en eere is, ziet op den minderen man neer, alsof hij hem zelfs ’t aankijken niet waard is. Hij beschouwt zich zelf te „hoog” voor „jan en alleman”; heeft

meer op met zijn vee, en koets-paarden, en land-ontginning, en nieuwe bereiding van mest-specie enz.; of is op reis; of troont op zijn bureau; of is te adellijk om zoo ordinair te zijn; of heeft een lintje in 't knoopsgat; twee misschien; ja, nog al meer! enz., enz. O, dat hooggaan op eigen inbeeldingen! zeker, dat er eene „superioriteit” ¹⁾ is in stand, eene „majoriteit” ¹⁾ in de betrekkingen des levens, dat kan zelfs een kind uit de Schrift spellen. En Jaopik Vink, bij ons op 't dorp, die anders, zooals hij zegt, „nie veul begriep hê van den bijbel”, kan 't best vatten, dà dat 't er ien steet. Ielkendeel éven veul te zeggen te hebben, dà gêet nie en we zien ok allemaol lang niet éven veul mans”!

Maar 't misbruik ook in dezen! Zeker, er zijn tal van „edelen”, en „die in hoogheid zijn” enz., die wij gaarne eere geven, dat zij waarlijk edelen zijn, dat ze niet „hoog” en niet hard, en niet bitter, en niet blufferig zijn, enz. Maar de verkeerden, weet-je! en helaas! die zijn er heel wat meer. Hebt ge wel eens gezien, hoeveel meer „wilgen en elzen” er in de Betuwe zijn, dan „linden en eiken”? Nu,

¹⁾ Twee woorden van den notaris bij ons, die zooveel als „iets voornaams” beteekenen.

zóó zoowat! veel beter zal de verhouding al wel niet zijn. En dat is eene groote miserie in dezen tijd. Wie de Schrift gehoorzaam is voegt zich stil in dit schromelijk ongerief, en volgt ootmoedig zijnen Heere, die gekomen is, niet om gediend te worden, maar om te dienen. Maar dit heft de schuld van den „grooten heer” of de „mevrouw” niet op, dat zij de grens-lijnen van stand en waardigheid zoo scherp en hoekig laten uitschieten. „Pas maar op”, zei eens een erge „verkeerde”, die in bitterheid eensklaps uit den hoek schoot. „’t Zal zòò niet lang meer duren, dat er van jullie niet veel meer zal overschieten!” Dat vond ik erg laag en gemeen gezegd. En ’t deed me plezier, dat er een ander bij zat, die hem, zooals hij dat noemde, eens goed „op de snèp tikte.” Maar toch, eilieve! als er zooveel ontevredenheid, murmureering, tumult, niet bij enkelen, maar bij honderden, en honderd maal honderd, grasseert, ei! à qui la faute? wie draagt er voor een groot deel meê de schuld van, als de „poppen aan het dansen” raakten? »O, ’t zal zoo’n vaart niet loopen”, zegt onze wethouder. Wie zegt er, achtbare wethouder! dat het zoo’n vaart zal loopen? Maar ik beweer, dat de grooten en voornamen in dezen een groote schuld hebben. Dat heb ik al lang „in de gaoten gehad”, zei Hentje

uut den Ham, toen iemand beweerde, „dägge toch niet altied zwam op de piep kunt rooken.”

X.

Misbruik van macht maakt van „autoriteiten” autoritair; en is bij tegenstelling mede oorzaak, dat „onderdanen” revolutionairen worden; en dat deze, een ieder op zijn terrein en wijze, helaas! grooten trek voelen om ook „op den poot te gaan spelen.”

Misbruik van gezach maakt kleine heeren („grooten” trouwens ook wel!) tot dwingelanden; en wekt bij onderhoorigen een ontzachelijken lust, om op hunne beurt ook eens te gaan „ringelooren.”

Hoogheid van stand is in goeden zin goed, maar in kwade beteekenis onuitstaanbaar. En gelijk ik al vroeger mocht opmerken, zijn de „grooten lui” er erg over uit, om de grenslijnen van stand en waardigheid zeer scherp en hoekig te laten uitschieten. En 't gevolg er van is, dat de minderen „een mier aan de grooten krijgen.” En ook, dat zij die van

„minder allooi” zijn, en een „soortje minder” ook al „den grooten heer” willen spelen; om tegenover degenen, die al weer „wat minder” zijn,” den gebraaijen haan uit te hangen.”

Ja, dat wou ik eigenlijk zeggen. Toen ik nog „een beetje muziek” leerde, zei mijn meester wel eens: „dit is het groote abuis van (die) muziek leeren, dat ze altijd wat (of veel) verder willen zijn, dan ze zijn.... dat verknoeit de kunst, mijnheer!”

„Maar ik zeg op mijne beurt: dit is een groot abuis in het „maatschappelijk concert,” dat wie ter nauwernood met éenen vinger kan „tingelen,” met de heele hand, ja met twee volle handgrepen wil musiceeren; en wie uitnemend op zijn plaats zou zijn, „als het vogeltje maar liefde te zingen, zooals het gebekt is,” nu partij en positie bederft, omdat hij te veel noten op den zang heeft. Of, om ’t maar op z’n alledaagsch te zeggen, dat ’t er bij de menschen zoo inzit, om graag, ja „koeterdekoet” (zooals een oude grens-commies bij ons zei, en dan sprak hij fransch! coute que coute: laat ’t dan kosten wat het wil!) wat meer, ja „een boel” meer te willen schijnen, dan ze werkelijk zijn.

Van onderen af aan gerekend, is ’t niet zoo? een dienst-meisje wil tegenwoordig eene „juf” zijn; en zij, die proper

en netjes in haar stand zou gekleed zijn met muts en boezelaar, draagt zoo waar een „faletje” en fransche „bottientjes!” „Vrouw” is bij ons „jufvrouw”. Ja, ik ken er eene (en zoo zullen er wel meer zijn), die in haar trouwdag eerst „vrouw” heette; en toen ’t met de tabak en ’t koorn en ’t vee en de kersen erg meêliep „jufvrouw” is geworden; en nu „de kiender” groot zijn, en „verkeering” hebben met heeren uit de stad, laat zij zich zoo waar „mevrouw” noemen.

„Meisje, wil j’ eens zeggen, dat „de jufvrouw” er is.”

„Welke „jufvrouw” moet ik zeggen?”

„De waschvrouw zeg u maar.”

Twée „juf-fies” kwamen als trippelende „pronke-pietjes” eene vrouw aan de wasch-kuip voorbij, die de moeder was van éene van de twee. Moeder en dochter groeten elkaar als goeije bekenden.

„Wie is dat?” zegt de eene.

„Onze waschvrouw,” antwoordt de andere.

’t Was dezelfde moeder, die zichzelf als „jufvrouw” had laten aandienen. Nu, de appel valt niet ver van den boom. Maar is ’t niet verschrikkelijk, met al ’t verderf wat er in zit, en wat er uit voorkomt inclus?

En zoo is het bij den een, en zoo is het bij den ander. ¹⁾ „Één pot nat.” Bij klerken en bij „keuter-boertjes”; bij kooplui in grutten en bij kooplui in granen; bij vrouwelijk en bij mannelijk; in de stad en buiten; van onderen af op, en zoo vervolgens — allemaal willen ze „de piet” zijn, en, gelijk ik straks zei, „den gebraaijen haan uithangen.” En zij draaijen zich, met „een opgetrokken neus-vleugel,” van al wie in hun air te min zijn weg; en, als ze kunnen, trekken ze hun op de koop toe nog een veer uit.

Past maar op, „Piet-ten” en „gebraaijen hanen”! dat het u niet gaat als de kraai, die met pauwen-veeren ging pronken; en toen de vogels kwamen, en ze hem afpikten, werd de kraai in al zijne armzaligheid weggepikt. Of als de ezel, die 't vel van een leeuw aantrok, om 'wat mans te zijn, maar vergat dat de ezels-ooren er boven uit-staken, en zoo tot een spot voor allen werd. Of, om 't u in levenden lijve voor te stellen, gelijk Peter Jansen bij ons op 't dorp, die den grooten heer uithing in de stad. Maar die eilacy! op zijne introductie bij een „gedistingueerd” gezelschap: „dat ze hem

¹⁾ Ik behoef wel niet te zeggen, dat ik voorwaar bij lange niet allen persoonlijk bedoel; ik heb alleen het oog op de velen, die „boven staat en stand willen”.

zeker wel niet zouden kennen!" ten antwoord kreeg: „wel zeker! zouden we den varkens-slachter uit V. niet kennen?"

Wat wordt de treurige werkelijkheid van onze sociale toestanden nog veel treuriger, als we zien en hooren, hoe 't wrokt en makt onder de menigte; gelijk bijv. op de groote volks-ovatie, die op 4 Sept. in Amsterdam gebracht is. ¹⁾ „Ik zeg màr, 't is 'n bange tied tegenwoordig," schreef mij dezer dagen een echte volksman uit het „kluiterig" land, die al heel wat „campagnes" achter den rug heeft, „maar, zoo as die lui 't willen, da's krek averechts verkeerd! da's net zoo goed, as dägge licht uut de grond wil spaojen, en, umdat dà niè geet, dägge de schup wilt hanteeren, um d'r een ander meê op de kop te tikken!"

XI.

„Groote slachting! twee en dertig gekwetsten en zeventien

¹⁾ En waarop wellicht het treurig antwoord sloeg op 7 September en volgende dagen in Rotterdam gegeven.

dooden!" zoo liep in de dagen der Rotterdamsche onlusten een „extra-tijding-draver" door Amsterdams straten te liegen, met een haast en een heisa! alsof hij zeggen wilde: „wat maal ik er om, of 't zoo is, als ik er maar een slaatje uit-haal!" Wie weet, hij zou misschien nog wel een handje hebben willen helpen, om den boel ten onderste boven te zetten, als hij „voor zijn kop" er maar wat uit „gesnaaid" had!

„Ben-je al dood, of nog niet?" Met dien ruwen uitval werd ik opgeschrikt van de straat, toen ik mij onlangs op een warmen middag, wat al te gemakkelijk misschien, voor 't open raam had neergeveld, en zoo, met een half geloken oog, zat te lezen. Opziende zag ik drie lui met eene brutale tronie op straat stilstaan. En toen ik ze, op mijn manier, ook brutaal bleef aanzien, schoven ze weg, terwijl er één uitschoot: „ja, ja! as we je centen maar hadden, dan kon je voor ons part ophoepelen!"

Dat is een schrikkelijke wensch of verwensching, 'k voel er nog alles van, terwijl ik het neerschrijf. En die nog schrikkelijker beteekenis ontvangt, wijl er zooveel van die lui rondloopen, en complotteeren, en brutaliseeren, en tumult zoeken (ik kom waarlijk haast in 't gevele der wel-

sprekendheid van onzen burgemeester!), die geen anderen lust en geen andere leuze kennen, dan 't: „ôte-toi de là, afin que je m'y mette", 't geen op z'n „plat-hollandsch" zooveel wil zeggen als: al moest ik jou er desnoods het vel voor afstroopen, dat kan me niet schelen, als ik op mijne beurt de paling ook maar eens heb. Of wat meer punctuëel, zooals ik 't in eene luimige bui van mijn meester hoorde: „jij d'r af, en ik d'r op!"

„Hebben maar", dat is de kwestie. „Hebben is hebben, en kriegten is de kunst", zei de boer van 't Kempke, toen hij bij de „deiling" van de erfenis zijne mede-erven had geraden, „dat ze 't land mar hoog mosten laaten taxieren, da gaf zò'n bietje vertooning naor buuten". Maar die, toen 't op deelen aanging, zeide: „ik veur mien part beliefin land, ik wil geld!" Sapienti sat: een goede verstaander heeft maar een half woord nodig! Waar die trek om te hebben als onkruid wortel schiet en weligen grond vindt, daar komt men in den weg van allerlei ongerechtigheid van 't een tot het ander, van kwaad tot erger, tot allerlei kwaad; immers: de geldgierigheid is de wortel van alle kwaad.

Ik geloof, dat het gansche geheim van de oplossing der

sociale kwestie gelegen is in dit dilemma (één van beiden, een derde is er niet): dat èn individu èn huis èn maatschappij enz. er op uit zijn om te hebben en te krijgen; en dan komt de oplossing nooit, dan in verwoesting en ruïne; òf, dat ieder voor zich, en „allemaal samen” een trek krijgen in het geven, met het hart er bij; en „dan zouden ès wà zièn”, zei mijne grootmoeder, eene eenvoudige, vrome ziel „dan werd alles goed!” Nu, daar moet men wel eene eenvoudige, vrome ziel voor zijn, om dat geheim te vatten. Maar ’t is zoo; niet, omdat eene eenvoudige, vrome ziel dat zoo verstaat; maar omdat de Heilige Schrift ons dit toont, in vermaning en voorbeeld, in leering en belofte. Dat is die heilige „communio”, „dat zij alle dingen gemeen hadden”, doch waarvan de duivel in onze dagen „communisme” maakt. Het eerste is geven, het andere „krijgen”; het ééne is geven om Gods-wil, het andere hebben om eigen begeerlijkheden wille; „communio”, bijbelsch, is van God den Heere gewild en gezegend; „communisme”, een caricatuur, wordt door Satan voorgelogen, en is van den Heere gevloekt.

„Ge moet oppassen, dat ge niet „geleerd” wilt worden”, zei mijn neef, die mij dezer dagen bezocht, en dien ik dit

stukske voorlas, „'t geeft toch niks, en de minsen bij ons hebben d'r zóó gin zier aon!”

„Zoo neef! is dat geleerd? als we zeggen, wat de Schrift zegt? Dat is juist ook een droevig verschijnsel van onzen tijd, dat allerlei andere „praot” niks te geleerd is voor een mins. Maar als men met den bijbel komt, dan is 't al heel gauw, ja, „wat mystiek, wat diepzinnig, zóó diep motte nouw niet gaon!” enz. En juist, neef! de ware eenvoud, de waarheid, wat klaarheid en licht brengt, wat vrede geeft en rust en vertrouwen, en de heerlijke zekerheid, dat God de Heere regeert, dat is de Heilige Schrift. En als we nog eens ooit „uit het gemier van de sociale kwestie” zullen raken, dan zal 't zijn, zooals de Schrift 't ons leert; dan wordt „het krijgen afgeschaft, omdat het geven in trek is gekomen.”

„Nu”, zegt neef, „ik zal er nog eens goed over denken; ien de andere week stuur ik oe in alle geval 'n mandje gruune pruumen, daor ziedde nog al 'n liefhebber van; en ik heb 'n mins, veural as 't nef van mien is, ok nog wel wat te gunnen.”

„Vriendelijk bedankt, neef!”

XII.

Als het er zoo naar toe gaat, dat er „geschreeuw uitgaat in plaats van gerechtigheid, en schurftheid zich vertoont voor recht” (Jes. 5 : 7), dan zijn we als volk haast verloren. En dát een volk, ’t welk onder de volken was als „een wijngaard des Heeren; en eene plant Zijner verlustigingen”; en nu tot eene aanfluiting wordt, ja zich zelf aanfluit! Wee ons, als ook van ons zal gelden: „fuit Ilium, fuimus Troes”: stad en land zijn er geweest! En ’t gaat er zoo waarlijk naar toe. Revolutie ondermijnt het bestaan der volkeren; contra-revolutie breekt de laatste veerkracht. Onrecht verderft stad en staat; eigen recht en „recht-doen” brengt een haastig verderf; socialisme is erg, maar contra-socialisme is nog veel erger!

„Foei, foei! wat hebben ze op allerlei stējen „op de poot gespeeld” en „schandelijk huis gehouden!” ’t Zien oe stinkers!” zei me een Betuwsche „appelen-koopman” die in die dagen hier was. „Ja, Jansen,” zei ik, „die zijn er overal; maar toch gelukkig nog lang niet allemaal, lang niet. En als ge nu gezegd hadt, dat er hier zijn en daor zijn, dan hadt ge de bepaling van „stin-

kers," hoe leelijk die ook klinken mag, nog vrij wat leelijker kunnen maken; en dan waart ge met den naam nog lang niet bij de daad geweest." Wel foei! schande over zulke miserabele dingen!

Gij contra-socialen hebt de vlag onteerd; en onder het zingen van „Oranje-boven" hebt gij wet en recht en orde met voeten getreden. Gij hebt u door schoolknappen, en „baardelooze jongelingen" laten opwinden, en opstoken en laten leiden tot allerlei ongerechtigheid en baldadigheid. Gij hebt met straatsteen en kapotte ruiten recht willen doen, en wraak willen oefenen. Gij hebt geschreeuw doen hooren in plaats van gerechtigheid, en schurftheid getoond in plaats van recht. Waarlijk, als het er zoo naar toe gaat, dan zal „de vlag met de modderschuit" heel spoedig in den poel verzingen; en met een tragi-comisch „goejen nacht Nel!" de kaars in de pijp branden!

Is 't al niet erg genoeg? Moet dat er nu nog bij komen? Lijdt ons arme volk toch al niet meer dan genoeg aan allerlei ellenden en kwalen? En als er genezing moet komen, zal dat zijn met eene remedie, die nog erger is dan de kwaal? Neen zeker niet! dat nooit! Als ge den uitgeputten lijder, die in den gloed eener ijende koorts woest en wild

wordt, eens „van raakum” (zoo als de „konings-jager” bij ons zei, als hij een haas had geschoten) „op het gezicht gaat timmeren”; dan kunt ge hem wel „dood timmeren”, maar genezing zal er niet meê komen. Als gij den brandenden ijver van zoovele ellendigen en onrustigen en onruststokers wilt fnuiken met er maar „op te timmeren”, en eene par-force-jagt houden op „van raakum”; dan moogt ge al verwoesting aanrichten, en kabaal maken, en „Jan, Piet en Klaas” den mond, den brutalen mond, stoppen. Maar ’t is geene gerechtigheid, en ’t is geen recht; ’t is goddelooze willekeur; en gij gaat er zelve ook meê ten gronde!

Den „ouwen Hannesboer” hadden ze „’n heele boel lilliks (leelijks) aongedaon”; z’n erf hadden ze geschonden; z’n koolstronken uit den hof „geratst”; z’n huuske met modder besmeerd. En toen ik met een jonge driftige kop dat hoorde, en tot hem ging: „màr Hannes-boer, hoe kunde dà vèlen (verdragen)? jeuken oe de vingers niè, man?” keek hij mij zoo vredig en toch zoo vol heldenmoed aan, en zeide: „God zal wel recht doen, ’t is ien goeje handen!” En dat is bijzonder mooi gezegd en gedaan. En zoo mooi, en zoo vredig, en zoo „heroiek” verwacht ik ’t niet van een stad of dorp, „van poorters of dorpers te gader.” En toch moet ’t die

richting uit, als land en volk nog zullen verhoogd worden door gerechtigheid. Maar zoo als 't nu gaat, over en weer, rechts en links, bij partij en tegen-partij; dat gaat „holder-debolder”, hals over kop, den afgrond in.

„Ik zal 't wel niet meer beleven” zegt onze oude meester, die erg „zuchterig” kan zijn „over de tijden en omstandigheden.” „Goddank! ik zal 't wel niet meer beleven; maar daar hangt zwaar weer in de lucht; als 't inslaat zijn we weg!”

Nu, meester, ik hoop en bid vurig, dat het dreigend onweder door de hooge hand des Heeren genadig van land en volk worde afgewend. Maar als 't aan 't zware weer hangt, en aan 't vloeken, en 't geweld doen, dan zou 'k zoo zeggen, slaat 't nog eer vandaag als morgen in. Ons zij intusschen, met een „Oranje-boven!” op de lippen, gedurig de bede van Oranje in het hart: „mijn God! heb medelijden met dit arme volk!”

XIII.

Geen sprekender bewijs voor „de materialistische strekking” van den tijdgeest, dan „restauraties hier en restauraties daar”, die, in menigte niet te tellen, bij den dag en bij de vleet verrijzen, soms wel, alsof ’t paleizen waren! Over cafés en bierhuizen heb ik het nu niet, die nog van heel wat anders een sprekend en ergerlijk bewijs zijn. En waarmede ik de restauraties volstrekt niet in „éenen deun door” zou willen noemen — „want ’n mins mot toch êten”!

Zeker „mot ’n mins êten”; en ik wenschte wel dat ze allemaal genoeg „te êten” hadden. Maar wie wat te eten heeft, waarom kan hij ’t niet thuis doen? sober en genoeg, al is ’t dan ook »sobertjes”! Juist dat is ’t ’m! Men wil toch ook eens een geurig „béafje” smullen, terwijl mien het thuis op z’n best met een „runderlapje” moet stellen; een „ommelet” verorberen, en wat „spiegel-eijeren”, terwijl thuis „schraalhans keukenmeester” moet zijn; van de vettigheden der aarde genieten, in plaats dat men verlangt naar den koninklijken zegen van eene bete broods, met dankzegging in eigen kring genoten! Dat „’n mins”, als hij op reis is, en geen gastvrienden heeft, een schaft-huis of logement vindt, uit-

stekend; en dat hij des noods, omdat hij uit is, vandaag eens „een hapje toe” neemt, daar zal ik niets van zeggen, al zie er de ik noodzakelijkheid volstrekt niet van in. Maar dat gastrèren, dat smullen, dat leven op den buik! „ik kan oe niê zeggen, hoe me dà vervêlt”, zegt Hannes-nêf. En ik zeg: erger dan verveelt; ergert. En ik houd het met den veearts bij ons op 't dorp (nog zoo'n ouwerwetsche!) „die wel wit, dat 'n mins toch niet ien de wereld gekomen is um te êten en te drinken”. Of eigenlijk drukt hij nog wat sterker op „êten en drinken”. En dat is het dan toch ook.

„Maar waarom moeten de restauraties dat nu ontgelden? Wordt er dan in huis, en familie en op partij ook niet gesmuld en gegastreerd”?

Nou hoor, ongemakkelijk kunnen ze 'm daar „katoen geven”. En hoe iemand nog den moed kan hebben, om daarbij te „bidden”, dat begrijp ik waarlijk niet. Overdaad weert allen zegen van het gebed, en maakt het gebed tot een vloek. Die zijne tong streelt, en 't gehemelte prikkelt, en den buik vleit „heeft zijn goed weg” in zijne overdadigheid; en moest liever eene plaats bestellen in de „hara Epicuri” — dat mijn latijnsche meester mij leerde vertalen als het „varkenskot der smulpapen” — dan dat ze zich nog

vermeten den Heere te willen ontmoeten aan de aanspraak-plaats van zijn heiligdom!

„Was der Mensch isst das ist er,” zeggen ze in 't Duitsch; en die dat zeggen, hebben 't geleerd uit het Latijnsche: „quod est est”; en dat beteekent dan in 't Hollandsch: wat een mensch eet dat is hij. Dat is het materialisme van onzen tijd tot in zijn uiterste gevolgtrekking. En daar voelen wij gelukkig niets van. Wel, als 't was: „wie der Mensch isst, so ist er”, en als we 't dan in 't Hollandsch, wel wat vrij, overzetten: zeg mij, hoe de mensch 't met de maag stelt, en ik zal u zeggen, hoe 't met zijn hart gesteld is. Wie een eenvoudig hart heeft, zal ook matig en sober zijn in spijs en drank. Maar wie weelderig is in zijn leven, — 't wil er bij mij maar niet in, dat hij in de vreeze Gods wandelt. Wie zelf-verloochening oefent in de doortrekkende kracht van het kruis is gezegend, zelfs al moet hij tranenbrood eten. Maar „likkebaarden” en „vetmuilen” kennen niets van den heiligen eisch des levens. Een Christen moet met Salomo zeggen (en 't niet bij „zeggen” laten!): „eene droge bete, en rust daarbij (en in 't verband: „met de vreeze des Heeren”, Spr. 15 : 16) is beter, dan een huis vol van geslachte beesten” (Spreuken 17 : 1).

Maar ik dwaal van mijn „à propos” af. Ik had u willen schrijven over „smullen en smullers”. Nu, „wat in ’t vat is verzuurt niet”; op een anderen keer hoop ik dit „puntje” nog wel eens te verhandelen. Ik word ook juist in mijn schrijven opgehouden door een bezoek van een buurman, die naar Amsterdam geweest is, en mij als eerste indruk van de reis komt meedeelen: „dà ze daor zoo lekker èten kunnen”! „Kool met aardappels, buurman; zooals wij dat in de Betuwe gewoon zijn, dat is betere kost!”

XIV.

Toon Lamers, bij ons op ’t dorp, was wagenmaker van beroep „en orgelist”; ’t een natuurlijk door de week, en ’t andere Zondags. Wie hem zag „wagen-maken” dacht wel eens: nu als ie niet beter ’t orgel kan bespelen (drèjen, zoo als ze met eene „platte geestigheid” bij ons zeggen) dan wagen-maken, dan zal ’t niet veel goeds zijn. En wie hem op ’t orgel hoorde kreeg een gevoel, alsof ’t wagen-maken bij Toon ook wel niet erg vlot zou gaan. Maar dat kwam

misschien van de eelt in de vingers, „t adelmerk van een werkman!” Nu, wat ik zeggen wou, eens op 'n Zondag had Lamers de „wiend-loai” van 't orgel los laten staan, en moest Peter „Pluksel” (eigenlijk Jansen; „Pluksel” was, naar de onhebbelijke manieren, die ook op 'n dorp gelden, „um iemand te vernuumen” zijn bijnaam) zich „onmundig weeren (inspannen), um genoeg wiend in 't urgel te werken.” 't Was 'n heete zomersche Zondag, en 't zweet liep hem met „straoltjes” van 't gezicht. „Dà za 'k de kèl betaold zetten”, zei Peter. En bij de eerste, beste gelegenheid, ja wel, hoor! kon hij zich „zoetelijk (!) wreken”. 't Was bij 't zingen van eene wijs, die Peter best bekend was. Toen de laatste toon van den laatsten regel was gezongen, zorgde Peter „dat er niks gin wiend meer in 't urgel was.” En toen Toon nog, als gewoonlijk, een naspel wou »speulen”, „dee 't orgel: poew!” en zweeg dood stil.

Wat een zoete wraak voor Peter! 't Is al jaren geleden; maar korts heb ik 't hem nog eens (ik weet niet voor de hoeveelste keer al wel!) hooren vertellen, met de triumfante opmerking: „dat had ik dien lempes van 'n kèl toch mår is lekker geleverd!” Och! eigenlijk is de heele historie „de sop de kool niet waard”. En als ge dan zoo'n geschiedenis

voor de zooveelste keer, en altijd nog maar weer even „sjeuig” hoort vertellen, dan moet ge (helaas! ’t is zoo’n gedurige herinnering) wel eens denken: wat is een mensch toch een „animal loquax”, wat een praatvaders, en wauwelaars!

Maar wat er in zit, in de geschiedenis zit, dat heeft helaas! heel wat meer te beteekenen, omdat ge ’t overal, waar menschen met menschen te doen hebben, terugvindt. Die lust om „mekaor iets betaold te zetten”, om ’n ander eens „een teek uit te trekken, en een poets te spelen”. Dat „gevuul, alsof oe de broodkruumels ien de kél steken” als een ander „oe mår ’n strooispierke ien de weg geleid hèt”. Die „sniekerige” praktijk, om zich mogelijk voor een poos te houden, of er niks is; maar bij de „eerste occasie de beste” te laten gevoelen, dat „borgen geen kwijtschelden” is.

Och! dat geval van Toon Lamers en Peter „Pluksel” is betrekkelijk op ’t „naieve af”. Hoewel, „ien de kerk hadde dat ten minste nie meugen doen!” zoo als manke Mientje bij ons zei, als er eens iets verkeerd zat. Maar anders, ja, ’t heele geval is haast op ’t naieve af. Maar onder de menschen? ’t Is een kwelduivel, die er achter zit, om het leed, ’t meest nog als het denkbeeldig wordt aangedaan, te wreken; terwijl genoten weldaden en „een handje helpen” al

heel gauw in 't vergeet-boek komen. O, dat mokken van den een tegen den ander! of erger nog, dat vriendelijk (!) lachen tegen mekaar (N. B. !); om, zoo gauw als de kans schoon is, buurman „een beentje te ligten”, hem „een pijl door de lever te schieten”, eens „êfkes te laten vuulen dat'r nog wat in 't vet lag"! enz. enz. Ik ken iemand (om nu maar eens met een sprekend voorbeeld voor den dag te komen), die vroeger wat lonkte met zijn linker oog; maar door gedurig „vuil worden” en „veeten op een ander te verhaalen”, en op wraak te turen, kortaf scheel is gaan kijken. Nu, dat is 't ergste niet. Maar, dat het hart scheel ziet, en het vriendelijk licht van de liefde des Heeren niet wil verdragen; dat is erger. En dat is „van de natuur” de kwaal van een ieders hart. En „as 't van binnen nie bêter wordt, dan zal 't naor buuten ok nie bêter worden”, zei 't eigenste manke Mientje, die 't zoo druk over de kerk kon hebben. Maar die om Gods wil „goed leers van aord” wordt, die leert 't wel anders vatten. En met zoo'n mensch wordt „'t naar buuten” ook heel anders.

Vergeten en vergeven wordt 't dan. Goeije dingen niet, die onthoudt en houdt hij dan juist. Maar kwaje dingen, en plagerijen, en leed, en „'t openlaoten van de wiendlaoi” op

alle manieren. En 't beste, wat hij denkt en kent in betrekking tot anderen, is de wraak der liefde. Alleen zulk eene wraak is zoet!

XV.

't Zal 'n vijf en twintig jaar geleden zijn, dat ik in 't Zwijnshoofd" te „Aorem" zat te wachten op een „grooten heer", dien ik spreken moest; en 't spreekt dus eigenlijk wel van zelf, dat ik moest „zitten wachten". Nu, onderwijl kwam daar een Betuwsche „heeren-boer" een kop koffie en een broodje met kaas verorberen, 't geen hem bij afrekening 25 cent kostte. Maar „m'n-heer" gaf drie dubbeltjes. En toen de „Jan" aanmaakte om een stuiver terug te geven, zei „d'n heer", zóó voornaam en nonchalant, dat ik 't nog hoor, „oh! laissez cà!" hou jij die vijf centen maar! En, „Jan" wist van „verbouwereerdheid" haast niet, wat 'm overkwam! zóó 'n „nei snufke" was dat indertijd, als er boven den tax nog iets betaald en gegeven werd.

Deze ontmoeting, schijnbaar zoo nietig en onbeduidend,

kwam mij dezer dagen te binnen, terwijl ik ergens, lang zoo voornaam niet als in „'t Zwijnshoofd te Aorem", twee glazen bier had „genoten", voor negen centen het glas. En toen ik op mijn manier ook eens „rejaal" wou zijn, en twee dubbeltjes uit „den tes" haalde met een voornaam „oh! laissez cà!" en op een bedankje! of tenminste op een vriendelijk gezicht gerekend had; keek „Jan" mij aan, alsof hij zeggen wilde: »nou, als 't niet meer is, die paar arme-lui's centen hadt je voor mijn part ook wel kunnen houden". 't Kan verkeerden in zoo'n vijf en twintig jaar!

Maar 't is vóór vijf en twintig jaar erg verkeerd geweest van dien heeren-boer met z'n: „oh! laissez cà!". En nu, na vijf en twintig jaar, erg verkeerd van mij, dat ik me, met eene zekere voornaamheid nog wel, voor een paar centen meê schik in zoo'n „laissez cà!", dat in dien tijd tot een schromelijk misbruik geworden is. Want overal „wat toe", en overal een footje, en overal maar klaar staan met de hand aan de beurs; en 't is wel of 't zoo hoort, en of 't eene verplichting is, tegenwoordig.... „'t is um tuureluurs af te worden", zei onze veearts", en 't is wel verdreid as 'k tegenwoordig ergens iets vat um te vertêren".

„Groot geliek toe, Blom!" mot ik zeggen, „'t is maar

jammer, dat 'n minsch er niet altijd buuten kan; maar die vijf en twintig percent intrest as ge wat „vat”, da's niet um uut te staon. Kom bij mien thuus mar liever is 'n kumpke koffie of 'n glaoske bier vatten, dan hedde 't heel en al vur niks!”

„Nee, dá wi 'k nie pretendieren”, zei Blom, „mar die dekselsche fooijen altied en overal!”

En ik zeg: waar is de man, de held, die ons van dit „veelhoofdig monster” zal verlossen? waarlijk die man, die held, zal een weldoener zijn voor de maatschappij!

Maar eilieve! 't is alsof dit „veelhoofdig monster” veeleer nog meer koppen krijgt. En of we van dit misbruik telkens al weer een ander „misselijk baksel” te verorberen krijgen. Bij u in Amsterdam bijv. zijn ze sinds enkele jaren aan 't „snaaijen” met een najaars-groet. Ik wist eerst niet wat die najaars-groet in had; en dacht aan een oud eerwaardig gebruik, om elkaâr in 't „jaargetijde der vergankelijkheid” een weemoedig „memento mori!”¹⁾ te brengen! In die meening hoorde ik voor 't eerst een najaars-groet aandienen. En met dat ik de hand naar 't „mooije kaartje” uitstak, zag ik mevrouw handig en haastig iets uit de „zijzak” ophengelen...

¹⁾ Gedenk te sterven.

„daar, geef dat maar; 't houdt niet op met die najaars-groeters!” Ai mij! hoe werd ik ontuchtend en teleurgesteld, toen ik merkte dat 't al maar weer om de centen te doen was. En dat nog meer, toen ik hoorde, dat die „groet” een overblijfsel is van 't „kermis-wenschen” (N. B.!). De kermis is er niet meer, Goddank! maar 't „plezierig wenschen” is nog in vollen gang. En dat blijft 't zelfde, als dat de duivel je „plezier” laat wenschen!

Maar, om u een enkel staaltje van die „misselijke” najaars-groeten te geven; dezer dagen hoorde ik, dat een besteller bij zijn „compejie” voor een zeker bedrag stond „aangekalkt”, dat hij met najaars-fooien er uit moest „halen”; kwam hij te kort dan moest hij uit zijn eigen zak „bijpassen”! — Een ander staaltje. Hebt ge ééns in uw leven een boodschap thuis bezorgd gekregen, bijv. van een gesoldeerden „blekken emmer”, reken er op, dat de jongen, die den emmer bracht, najaar op najaar komt „groeten”. Nog een staaltje. Netje, 't dag-meisje, 'n dêrn-je van een jaar of veertien, verdient voor haren doen al een aardig „dag-gelle-tje”. En 't gaat met haar nog al „fertuin” in haar diens-je. Maar onverwacht komt moeder „op de poot spelen”, omdat Netje maar tien stuivers „najaars-groet” heeft gehad;

en zij „al zoo ver is dat ze een gulden „najaars-groet” moet hebben”.

Ik noem maar iets van al dien ellendigen rommel. Ik zou er veel meer, en misschien nog veel misselijker dingen, van kunnen meedeelen. Maar waartoe? Ach! en als 't er nog maar beter mee werd! Maar de lui zouden je liever nog 'n brutalen mond op den koop toe geven; terwijl ze je nu, als ze de „najaarsgroet” maar weer beet hebben, nog in d'r vuistje uitlachen. Zoolang 'n mensch niet leert schaamrood te zijn over de dertig zilverlingen, waarvoor Judas zijn Heer verkocht heeft, helpt „al dat gepleit en gepreek” zoo droevig weinig.

„Maar 'k zal 't dan toch zeggen,” zei Heintje-baos, als hij „wà goeds veur had!”

XVI.

'n Mensch wil toch maar dwaas zijn. Wij bedoelen nu, met dit te zeggen, niet de dwaasheid voor God, die een iegelijk mensch, een zondaar, voor het aangezicht des Heeren kenmerkt, en die hem in de dwaling zijns harten gevangen

houdt, tenzij de dwaasheid van het kruis hem verlost en wijs maakt. Van die dwaasheid is het „eind van weg”, zei onze meester, als hij iets noemen wilde, dat niet onder eenige bepaling, 't allerminst niet onder eenige beperking viel. En toch meent de mensch, dat hij wijs is; juist hij en zijne consorten bij uitnemendheid wijs! Arme wijzen! och! steekt uw hoofd toch niet zoo hoog in de lucht! want ge raakt er mee in de put; tenzij God u genadig den weg omwendt!

Maar die dwaasheid, de dwaasheid van het zondig hoogmoedig hart, heb ik nu niet op het oog, als ik zoo maar in ééns „met de deur in 't huis val”, met de bewering „dat 'n mensch toch maar dwaas wil zijn”. Neen, maar dwaas óók voor menschen, in het onderling verkeer, in de samenleving. Dwaas onverzichtig; dwaas laf; dwaas „kalkoenschen haan zijn”, zwellerig trotsch en hoog; dwaas in z'n berekeningen, dwaas in z'n speculaties: dwaas in 't besteden van z'n tijd; dwaas „in kruiperigheid en geniepigheid”, dwaas in huis en dwaas op de markt . . . en in zijne dwaasheid altijd maar aan 't draven „om den duit”, voor den buik, en wat „pret en jool” in 't leven.

Onder al de vormen en phases, waarin deze dwaasheid zich vertoont (waarlijk, men zou er een dik boek van kunnen

„Ouwe toeten doen d'r zoo waor ok nog aon meê”,
zei Jantje-meui.

schrijven, adres aan „Erasmus” laus stultitiae!”) zijn er geene zoo algemeen, en bespottelijk, en verachtelijk (ach! vele Christenen doen er nog „op z'n hardst” aan mee!) als de dwaasheden der mode. 't Is het gesprek van den dag, en iederen dag, en den heelen dag; en daar zijn er maar weinig, wien deze afgod onder de tong begraven ligt. 't Is het speculèren op straat, en het spèlken” door de glazen, of óók wel in de glazen, als 't „spiegelglas” is! O, pronkertjes onder dit bloedarm en voos en ijdeltuiterig geslacht; „verfranciseerde, en gegermaniseerde” mode-poppen; ijdele schepsels; zijt gij daartoe in deze armelijke wereld gekomen, om maar zoo lang en zoo laf van de mode „te droomen en te waken”, tot de allerlaatste mode toe, als gij het „dood-hemmetje” aankrijgt?

Pardon, mijn pen schoot een beetje uit in driftigen haast. Maar 't is dan toch ook „meer als erg” met al „dien akeligen rommel” van veeren, kanten, sleepen, „tourneures”, „kraalen” (van glas ook), verwaande tronies en mismaakte figuren; „ouwe toeten doen d'r zoo waar ok nog aon meê” zei Jantje-meui, die met haar eenvoudig hart, en kloeke ziel „erg vuil” over al die „mode-prenten” kon worden. „Jantje-meui”, zei ik, „zijn de jonge dan eigenlijk ok gin „toeten”, net zoo goed?” 't Is maar een groote ramp voor

ons volk, dat de stoere zin, en 't sobere leven, en 't eenvoudig kleet van onze vaderen ingeruild en ingeboet zijn voor „alamodischen onzin”.

Een dichter-wijsgeer, die in de laatste dagen van de voedings-tentoonstelling te Amsterdam, zoo'n allegaartje van modes en kleuren bijeen zag, schreef dit

HERBST-LIED.

Wenn sich der Wald am schönsten färbt
Dann gehts mit ihm zu Ende.

Wel wat dichterlijk en idealistisch. Maar, als ik 't goed vat, met eene fijne satyre. En als ik 't op mijn manier eens „op z'n Betuwsch” mag zeggen: as 't er zooveel „kleur en geur” kumt, dan is 't de beste tied vur de paddestoelen! 't Is 'n vooze grond, en 'n „vunzige” atmosfeer, waar de dwaasheid der mode zoo weelderig tiert. En als 't November geweest is, is 't jaar gauw uit; een volk, dat aan de mode verslaafd is, heeft zijn besten tijd gehad.

„Neef, wat heb je een nieuw-modischen hoed op!” zei dezer dagen een Betuwsche „huisman”, die mij in de stad tegenkwam. En hij zou mij waarlijk met dit „leuke compliment” haast den moed in de schoenen hebben doen zinken, om eene satyre op de dwaasheid der mode te schrijven.

Maar ik ben er nu eenmaal mee begonnen. En wat geschreven staat, moet maar blijven staan. 't Mocht misschien voor mij zelve en anderen een „goeije les” zijn; al zijn we dan ook zelve in het netelig vraagstuk van die ellendige mode, tegen wil en dank, op ons nommer gezet. Maar of ik er een volgende keer nog weer van „ophalen” zal, ik weet het niet. 't Blijft altijd maar een wijze les om te leeren: herzie u zelf! En ach! ik moet mij zelf zoo dikwijls schamen voor allerlei eigen dwaasheid.

XVII.

Ik ben bang, dat het er dezen winter weer „schuins” naar toe zal gaan met de werkeloosheid, en alle miserie en armoe die daarmee zamen gaat. 't Zit er nu al niet erg pluis. En wie zoo'n beetje weet, wat er omgaat onder de menschen, die weet ook wel, dat 't op den duur en door lengte van tijd (misschien al wel binnen korten tijd) een onhoudbre toestand wordt. Maar 's winters is 't nog wel „ééns zoo slim (erg) als in andere tijên van het jaar”. Als alles dood

is om oe hêr, dan is 't veur 'n mensch ok 'n doojig bestaon" zeit de tuinman van 't kasteel bij ons. „Mar gij kundet toch wel houwen, mènneke, met oew broekèsjes en „serres“, zeg ik. „Ja mar“, antwoordt hij, „daor het 'n ander niks aon, 't is 't lèven niet, den rechten overvloed niet; 't zuije-wiendje van de lente trekt 'r niet deur, en de dauw van de zommer rust er niet op; en“.... Maar ik laat onzen tuinman niet langer „deur-redenieren“; want als hij eenmaal aan 't „deurtrekken“ is, dan zijn we ('t gebeurt wel eens meer!) in 't eerste half uur nog niet van hem af.

„'t Is zoo, 't is 's winters veur 'n mensch 'n doojig bestaon.“ „En ien de stad zal 't wel „één tout-meme“ ziên, net krèk 't eigenste“. Allicht nog heel wat erger, hoor 'k wel zeggen. Zou daar nu niets aan te doen zijn, dat 'r 's winters wat werk gezocht en verschaft werd? dat menschen van invloed en naam en positie deze quaestie „van miseriën“ met energie en beleid en lijdzaamheid ter hand nemen? dat persoonlijk initiatief zich opmaakt, en zich te kamp stelt tot beschaming van anderer loomheid? Och! als er maar wat meer ware toewijding was — „wat feu sacré“, zegt onze notaris — er zou zich meer levenswarmte ontwikkelen; en 't leven zou voeding en sterkte ontvangen;

en de levensomstandigheden ruimer worden; en de levensbehoefden zouden in den normalen weg worden bevredigd. Maar, zooals 't nu gaat (o! Goddank, er zijn van die wel-doeners), (maar) over 't algemeen: fluiten, hoor!

Ik las dezer dagen in een oud „kroniekske” van een „mensen-freundlichen” weldoener, „die op sekeren tijdt een burger van sijne plaets droevig over de muren sag leggen, en tot denselven gingh, en hem vraeghde, wat hij goets te doen had? (zoo'n stijl van een „oud-kroniekske” is voor ons wel wat vreemd, maar toch „erg gezellig”, zegt de meester bij ons; „ieder z'n meug”, meester!) Als nu den anderen daarop antwoordde: niets; zoo hernam' hij wederom: ick wil u dan wat te doen geven; komt met mij na mijn huijs, en klooft mij mijn hout”.

Dat vind ik „mensen-freundlich”, dat is het ware! Goos-néf (ien de wandeling zeijen ze „Goosje-snuf”, liefst nog wel de lui, die hij trachtte „aan den kost te houden” — waarlijk, ondank is werelds loon!) Goos-néf liet 's wienter-daags 'n elzen-stumpke rooijen, of de boks van 'n uitgerooiden peppelenboom kleuven. En dan betaalde 'n ie daor een aordig dagloon veur; en had eiges wat te branden aon den hèrd. Ik heb wel eens gedacht:

„wat mot Goosnéf bij zoo'n vuurke de hand lekker gewêrmd hebben!" Leven en laten leven, och! 't is geen kunst, maar een gunst. Niet als een gunst, die men bewijst, maar die men ontvangt; 't is een voorrecht, als we bereid zijn om te helpen; en als 't om Gods wil gaat, is het een gunst; en daar ligt 'n zegen in. Maar laat die gunst dan ook werk geven, en geen aalmoes! want dat helpt op den duur toch niets, en ontadelt hoe langs zoo meer den aard van ons volksbestaan.

Menschen-lief! wij hebben onze oogen toch niet ontvangen, om in den zak te steken? en als we ze in die richting ook maar eens goed den kost geven, dan zullen we zien, dat er dagelijks en overal nog zooveel is, om werk te verschaffen, en 'n mensch eerlijk 'n centje te laten verdienen. Dan zullen we niet hoeven te wachten, totdat midden in den winter eens 'n hoop sneeuw „neer-wappert", en een bende „los volk", als gieren, voor ons huis neerstrijkt, om voor zes stuivers den „onboel" op te ruimen. Neen, maar morgen den dag is 't er al wel iets te „fenieren" (werk te verschaffen).

Gij zult wel niet verwachten, dat ik als makelaar op de arbeidsbeurs optreed. Maar (om 'n enkel staaltje te leveren, ik ben nu toch met „hout" bezig), korts was ik met 'n „grooten heer" in z'n bosch aan 't wandelen. Overal lag

't vol „dooije tèkken” onder de boomen. Ik zeg: „mag ik die voor 't weghalen?” „Ja wel”, zegt ie. En nu heb ik er 'n paar man meê aan 't werk, en krijg zelf 'n schuur vol brandhout. 't Geldt in dezen ook zoo, wat geschreven staat: „want wie veracht den dag der kleine dingen?” (Zachar. 4 vs. 10). Zoudt gij, die zoo'n warm hart hebt voor den werkman „vraag en aanbod” niet kunnen regelen; al was 't dan ook maar een begin in 't klein? En intuschen ons pleidooi voor de nooddriftigheden van ons volk met gloed en energie voortzetten? 't Is één van de pijnlijkste quaesties, maar voor een christenhart voor oplossing, en voor een christenhand voor ontknooping vatbaar.

„Zoude is nie kunnen zeggen, dà ze ien de stad wâ bêter motten toezien met die soepkaorten?” vroeg mij gisteren 'n groenboer. En daar ik weet, dat er bij hem volstrekt geen naijver bij in quaestie is, „umdat hij de knol-selderie vur de soep nie levert”; en dat 't 'n man is, die 'n goed oog heeft op allerlei verderfelijke usanties in 't maatschappelijk leven, zend ik zijne vraag maar aan uw adres. Antwoord wordt er niet direct op verwacht.

XVIII.

Ik moet mijn vriend „den buitenman”, die mij verzocht, om te waarschuwen tegen het „weggeven van soepkaarten” („zonder apart naovraag gedaon te hebben”, zooals hij er bijvoegde) vriendelijk dank zeggen, dat hij mij daarmee op mijn „apropos” gebracht heeft. Waarom ’t nu alleen soepkaarten moeten zijn, waarvoor hij waarschuwt, begrijp ik niet. Hoewel ik heel goed weet van ’t schandelijk misbruik, dat daarmee gemaakt wordt; en menige „goeije ziel” erg schrikken zou, als zij vernam, dat haar kostelijke kaart „van een rijksdaalder” voor zes stuivers verkocht was, om „wat snaps” of „wat snoeps” machtig te worden. Ik heb daar staaltjes van beleefd, die je allen lust om nog soepkaarten uit te deelen zouden benemen. Hoewel, dat mag ik toch ook weer niet zeggen; want menige arme stakker is er toch heerlijk mee geholpen. En soep krijgen ze er voor, man! zóó dat er dikwijls „palet” in zit, zooals een echte „smikkelaar” mij eens kwam zeggen, om de waarheid getuigenis te geven, maar tevens om mij te bedotten tot meêwarigheid; want ’t was een „snapsbroeder”!

Die bedriegelijke praktijken en oplichterijen, om maar te speculeeren op de „goedgeefsche” menschen, vind ik een van de grootste rampen in de maatschappelijke samenleving. Ook zelfs als ge er in 't minst geen erg in hebt, loopt ge toch nog gevaar van bedrogen te worden. Onlangs, terwijl ik in de stad was (want daar ben ik nog al eens!) kwam een „oud proper wijfke” op mij aan, terwijl ik voor 't raam zat, en diende zich bij mij aan als „eene Geldersche”, die zoo graag naar Gelderland terug wou, maar geen reisgeld had. Ge hadt 't wijfke moeten zien, om op haar „eerlijk gezicht” dadelijk klaar te zijn, en haar een reispenning te geven! Maar o wee! hoe „bekaaid” kwam ik er af, toen ik datzelfde „ouwe, propere wijfke, met haar eerlijk gezicht” enkele dagen later een grachtje verder ergens aan de deur zag staan, met 't compliment aan de mevrouw (die uit Zeeland van daan komt), en „of 't meisje eens zeggen wou, dat 'r eene Zeeuwsche was, die zoo graag naar Zeeland terug wou, maar geen reisgeld had”. En, ge hadt 't wijfke moeten zien, om op haar „eerlijk gezicht” dadelijk klaar te zijn, om haar wat te geven! En toch, 't bleek mij bij onderzoek eene sluwe oplichtster en bedriegster te zijn. Och! en die zijn er

zooveel, en zoo in alle manieren, dat ge haast bang zoudt worden om wat te geven. Geen post is tegenwoordig onbezet; geen hoek van de straat kunt ge omgaan, of ge merkt al weer zoo'n „azer"; geen raam is een kwartier lang veilig voor de brutale of vleierend smeekegerige blikken van bedelaars in 't groot en in 't klein, met of zonder houten been (dat ze dikwijls ad libitum kunnen af- en aanschroeven), van „kooplui" in lucifers, potlooden, papier enz., van allerlei volk, dat, met „huilerig-aandoenlijke" stem of brief, tracht u aan de beurs te komen. Waarlijk, ik zeg 't nog eens, ge zoudt haast bang worden om wat te geven. Doe 't niet, tenzij ge eerst goed geïnformeerd zijt, aan wie ge geeft. Maar doe het dan ook dubbel bij zoovele waarlijk arme tobbers, aan wie uwe hulp goed besteed is!

„Dâ viend ik al wel meê 't moiste van de godsdienst", zei den Jouden Jaopik Vink bij ons, „dagge 'n erm mins beheurlik helpt". Och! 't zit er bij Jaopik niet erg diep. Wie spreekt er in ernst van 't „mooije van den godsdienst?" en wie, die voor Gods Woord heeft leeren beven, zal zeggen, dat 'n arme te verkwikken „finis et corona" het hoogheerlijke van den dienst des Heeren is? Maar toch 't staat er; dat we ook daders des woords zullen zijn, en dat de

Heere de armen in Zijne plaats heeft achter gelaten enz. enz. Maar weet ge, wat nu van dien „eigensten Jaopik” weer erg „lillik” was? dat ’ie naar de kerk ging, en den domenie flikflooiden enz. alleen om maar wat te trekken. En toen dat eindelijk bij Jaopik niet meer zoo vlot ging, en hij „botweg” uit de kerk bleef, en den „domenie” er eens op afging, om te informèren, waarom hij niet meer in de kerk kwam? zei Jaopik zoo heel leuk weg: „umdat ze ien de kerk al net zoo goed liegen, as bij ons soort van minsen”. De domenie (een beste, dat moet ik zeggen), over die opmerking wat ontsteld, antwoordde: „wel man, wat zeg je daar? liegen ze bij ons in de kerk?” „Ja zeker”, zei Jaopik, „want ze hadden mien al lang ’n dèken van de djakenie (de diakonie) beloofd, en die hè ’k nog altied nie gekregen”.

O zoo, vrind! is dat ’t „liegen”? of liegt misschien je eigen hart ook? en was ’t je met al je quasi-vromigheid ook soms om „den heb” te doen? Toch mogen we al die „hebberige” lui, en al dat bedelvolkje, en al die oplichters enz. niet laten „schieten”. Die ’t waarlijk om de eer en de barmhartigheden onzes Godes te doen is, zal ook tegenover zulke „malheureuse” menschen eene dure en gedurige roe-

ping aanvaarden, om bij hen naar waarheid te trachten, een laatste overblijfsel misschien van eer-gevoel op te wekken, en vooral, als 't nog kan, te zien dat die lui wat te doen krijgen. „Wil je „absoluut” een bedelaar zijn?” zei ik een poos geleden tot zoo'n „echte strooptochter”. Eerst keek hij mij aan, een heele poos, en zei toen kortaf: neen!” Toen gaf ik hem een kwartje; hij ging beschaamd heen; sinds zag ik hem niet meer; totdat ik hem eergisteren ontmoette, druk in 't werk. Hij heeft me verteld, hoe dit toegegaan is, zoo eenvoudig en natuurlijk, dat ik alle hoop heb op zijn maatschappelijk behoud. Als dat ook weer mis is, en gelogen is, dan zou ik er maar liever heel en al uitscheijen met helpen. Maar dat mag niet. Het verlorene te zoeken en terecht te brengen blijft, ook onder allerlei teleurstellingen, de dure roeping van den Christen.

XIX.

Het kan 's zomers in de Betuwe zoo „echt” zijn om te genieten, in al die „malsigheid en gelpigheid”; als er één

lof is over de velden bij zooveel vruchtbaarheid en vrede; als „alles juicht en alles zingt.” Ook 's lentes; en zelfs vóordat de lente komt, en 't langs de slootkanten op, en in het veld zóo zijn kan, dâgge zeggen moet: 't Is net alsof ge de lente al kunt ruiken! Als kersen, pruimen en „appele-kozen” (abrikozen) staon te bleuien, alsof alle bongerden eene witte bruidsjapon hebben „aongekregen”; en de merling begint te fluiten en te zingen, alsof hij de „minstreele” of bruidzanger is. Als „den ouwen Gerritbaos” in zijn zomer-huuske midden „ien de kamperfoelie” den heelen vijf en zestigsten psalm uitzingt. En ik wel eens zeg: „'t Is te hopen, Gerritbaos, dat 't tegen 't zomer en den herfst zoo kommen mag!” En 't komt gewoonlijk nog veel kostelijker en overvloediger, dan wij 't hadden kunnen of mogen verwachten. o, 't Is zoo'n heerlijk stukske grond in de Betuwe!

Maar 's winters kan het er erg „dooijig” zijn. 't Is er toch goed; want ook de winter is naar de ordinantiën Gods; en daarom is het er toch goed. Maar zoo in 't aanzien, weette, kan het 's winters erg „dooijig” zijn. Als de velden zoo vaal zijn, en de akkers zoo kaal; als hier en daar tusschen de dorre takken een sijs of een bijmeeske zit

te „sjielpen” met een „ingetrokken nekske”; als ’t „zunneke” zoo „zundig” schijnt, dat „’t pas is komen kijken, of ’t gaat al weer in ’t nestje” — zooals onze dorps-poëet dat uitdrukt; — en als ’t dan daarbij soms net is, of de menschen de „ullingen” gezelschap houden, en maar door blijven „bakken” (slapen)!

Maar dat doen ze lang niet! En dat wou ik nu eigenlijk maar zeggen. Wie zoo met ’n eersten oog-opslag het veld „in-loert”, ziet niks anders als dooije wilgen, eenzame „hekken-posten” enz. Maar toch, ja, daar ginds... van verre leek ’t wel, of ’t ’n boom was! Maar ’t is ’n minsch, die bezig is mols-hoopen „te slichten”. En ginds is er een met de êg bezig. En daar ginder „floddert” er een langs ’t „boord van een sloot”, dat hij aan ’t „ophaolen” is. As ’t een beetje „zinnig weertje” is, en de grond niet hard is van de vorst, trekken Hannes Pauwelen en consorten er op uit om „erdèikels” (aardakers) te rooijen.

„Zien ze tegenwoordig nog al geldig, Pauwelen?”

„Oh, wa’ za’k zeggen?” antwoordt P. „Zeuven centen ’t pond; en as ’t goeije zien, acht; en puik-beste negen centen.”

„Ik wou, Pauwelen, daggij de slag hadt om „stadsche

minschen" die dingen te leeren eten; dan kreegde zeker zeuven, acht stuuvers veur 't pond."

„Ja, dà hê'k niet; rooijen dà kan 'k wel; maar ze lekker laoten vienden, dà kan 'k niet; eiges hou ik ook meer van 'n stuk van 'n keujen".

Dan hêdde weer andere lui, die met 'n „gedressierden" hond, 'n kees, op de vangst van ullingen, bunsems en wezels gaan; ook wel eens, geloof ik, die 'n „haos gaon strieken"; maar daar wil ik niet van weten. Dan zitten er weer anderen tusschen de elzen-passen in, of in de „bongerden", om hout te hakken, en, zooals ik 'n vorige keer zei, „'n elzen stumpke te rooijen, of de boks van 'n peppelen-boom te kleuven".

En dan is er een boel volk noodig bij de boeren „um de beesten te voeijeren," en um meê „aan den dorsch" te helpen. Och, dat is anders tegenwoordig zoo niet meer als vroeger. Toen moest het koren allemaal met den vlegel gedorscht worden. Maar tegenwoordig doen de groote boeren 't haast allemaal met de „mesien" (dorsch-machine). Zoo'n drie- of vier-slag met de vlegel, dat klonk, man, alsof 't muziek was. Maar tegenwoordig, dat „gewêver" met die machienes! „'t Is net of de dingen oe uutsliepen," zegt den arbeider van 't Honings-veld: „da mot ien de stad ook al

heel erg zien." „Ja, daar is 't ook heel erg. En 't werk is er zoo dooijig meê geworden. En daar loopen zooveel menschen leeg om, dat het eigenlijk wel 'n schand is om aan te zien". Maar den „arbeider van 't Honingsveld" hoort mij niet meer; hij mot net weer 'n gêrf of wat koorn ien de machien stêken; en 't ding maakt 'n lêven, dat oew heuren en zien vergêet.

's Avonds wou ik 'm gaan opzoeken, um nog wat met 'm over de „machienes" te naoberen. Maar toen 'k tegen acht uur kwam, was hij net van plan onder de dekens te schuiven. „'s Aovends 't licht koopen, en 's mergens weg geven, dà hoef niet", zeiddie me nog êfkes door de deur heen. En ik zei 'm nog êfkes terug: „Ik dank oe wel, Jansen, veur oew leske."

Intusschen, de menschen buiten kunnen, ook 's winters, nog al aardig aan den kost komen. Ik wou dat 't in de stad ook zoo vlot ging. Toch was er met goeden wil nog wel raad te schaffen. En de lui, die klagen, ten minste veel er van, moesten maar niet zooveel noten op den zang hebben, als ik dezer dagen weer hoorde, dat ze nog geen eens fien zak aardappelen naar boven wouen dragen, terwijl hun in gedachte al tien cent voor iedere zak toegezegd

was. En dan denk ik ook wel eens, als men in zijne klachten wat meer bij God mocht leeren klagen, dan zou 't er beter bij staan. Korts ontmoette ik er zoo een, die van klager bij de menschen een klager bij God was geworden. Maar 't was „den eigenste mensch” niet meer, zoo iets vreedzaams, vredigs en tevredens had hij gekregen. Waarlijk, „de godzaligheid is tot 'alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens! (1 Tim. 4 : 8.)

's Winter-daags zitten ze bij ons in de Betuwe ook wel in den droogen tabak te „snuffelen”. Maar daarover een volgende keer.

XX.

Koorn, vee, aardappelen, appels en peren, „schaop”, en alles, is er in overvloed in de Betuwe. En alles „puikbest”, dat verzeker ik u.

Bij allerlei versiering en inscripties, die ge met de Aprilfeesten in Amsterdam „te kost en te keur” kondt vinden, trof mij bijzonder een opschrift in de winkelkast van een

Gelderschen boter-boer. „Een edele vorst en zuivere boter, dat is het ware.” Beide volkomen juist, hoewel ik 't verband niet goed kon vatten. In 't eerste mogen we ons, Goddank! nog verblijden; 't laatste wordt al zeldzamer, naarmate de namaak in margarine, en de knoeierijen toenemen. Neen, in de Betuwe, en gelukkig elders ook nog wel, vindt ge de boter nog zoo mild en zuiver als 't maar kan. En zóo alles al naar rato, overvloedig en puik-best. 't Eene jaar is 't wel eens overvloediger en beter dan 't andere; maar „door de bank” zijn de „bergen” en de „melk-ton” en de „boter-têmmes” en de „appelen-zolder” enz. goed voorzien. Jammer, dat ze in de Betuwe, net als overal, beter verstand schijnen te hebben van klagen en „knêrpen”, als er eens een tegen-slag komt, dan dat ze den mond wijd open doen, om blij te zijn en te zingen over zooveel zegen! „'t Is dan ook altijd mar poot-aon speulen, 't heele jaar deur, van den vroegen mergen tot den laoten avond”, zeit den boer van 't Hamenstuk, terwijl hij intusschen een „middag-slaopke geknapt hêt, en nouw buuten op de bank een nootje zit op te peuzelen.”, o Zoo! Jan-boer; en 's Zondags dan? En dochte gij dat 'n mensch de gebragen duiven maar zoo in den mond vliegen? 't Is gelukkig, man,

as ge werken kunt en werken moogt; zweetdruppels zijn nog kostelijker dan oostersche parelen!

Onder allerlei bedrijf, dat den Betuwschen landman veel werk geeft, is de tabaks-bouw zeker wel meê in de eerste plaats te noemen. o, Jong! daar groeit zoo'n kostelijke tabak in de Betuwe. Ze zeggen wel, dat ze er zelfs in 't buitenland over „zwetsen”. En 'n grooten heer, die eens in Italië reisde, had daar ergens in 'n stad voor een tabakswinkel zien staan: „Tabaggo di Valburgia” (Valburgsche tabak). 't Kan wel eens tegenslaan met den hagel, of dat de prijs wat minder geldig is. Maar menigeen vindt er zijn bestaan meê, en velen zelfs een overvloedig middel van bestaan. Wat er al zoo in dien bouw „veur-kunt”, van 's lentes vroeg, tot laat in den herfst, met „zèjen”, „poten”, „schoefelen”, „tuppen”, „brèken”, „aonspielen”, „schokkieren”, „dreugen”, enz., dat zal ik u maar niet uitvoerig beschrijven; een „stads-mins” heeft daar toch niet veel aan. 't Gebeurt me zelfs wel, dat ik de woorden niet eens versta”, zei me dezer dagen een criticus uit de stad. „Ja, stadsche criticus! dat kan ik niet helpen; ik geef 't maar weer, zooals de menschen in de Betuwe zijn in hun doen en spreken; och! en met een beetje goeden wil kunt gij 't wel verstaan, zeker wel!”

Nu, maar om dezen tijd van 't jaar, of wat later nog, zitten de „tabakkers”, ten minste als ze de tabak verkocht hebben, gelijk ik de vorige keer schreef, „in den droogen tabak te snuffelen”. Dan wordt de drooge tabak, die aan „spijlen” geregen is, uitgezocht en op bossen gebonden; de goeije apart, aardgoed of best-goed, en 't „uit-pluksel”, dat wat „krotterig is”, of „daor de roest ien zit”, of zoo iets, in een woord het mindere, „dat voor half geld weggeet”, ook apart. Korts stond ik bij zoo'n „snuffelaar” een poosje te praoten. We hadden 't zoo over van alles, ook over 't werk en de werklui; ook over „Patrimonium”: En opeens schoot de „snuffelaar” uit, en zei: „Die stukskes, die „Batavus” ien die krant schrieft, die lieken mien ok wel zoo wat veur half geld, zoo wat pluksel-blaodjes.” Jong, wat kreeg ik 'n kleur! Als eene hatelijkheid, adres aan mijn persoon, kon ik het niet beschouwen, want hij wist volstrekt niet, dat ik eigenlijk Batavus ben. Maar is het dan voor mijne stukskes zelve niet des te hatelijker? Ik kreeg er ten minste „stil bloed” van; en ik ging er maar van door, na den „snuffelaar” op mijn manier nog eene hatelijkheid uit „revanche” te hebben toegevoegd. 't Lijkt wel, daggij van dien „knastert” veur half geld ook

„Die stukskes, die „Batavus“ ien die krant
schieft, die lieken mien ok wel zoo wat veur
half geld, zoo wat pluksel-blaodjes.”

eiges rookt, want 't is van den damp van de „piep” bij oe niet uut te houwen; ik groet je!”

Toen ik weer wat „bij bloed” kwam, heb ik over 't geval nog eens stilletjes nagedacht; mij in de eerste plaats geschaamd over mijne wederkeerige hatelijkheid (o, die ellendige hatelijkheid onder ons menschen!); en toen kwam 't mij vervolgens voor, alsof er zelfs nog iets vereerends voor mijne stukskes was in de aanmerking van den „snuffelaar”; ze zijn ten minste 't halve geld nog waard! En dat, dunkt mij, is al meer als wel; verder mochten mijne pretenties toch ook al niet gaan, ja zelfs zoover niet. En nu voel ik mij, bij slot van rekening, er nog meê in 't zonnetje gezet. En ik vrees zelfs, dat mijn hoogmoed mij nog parten speelt, als ik mijn schrijven een hoofd wil geven onder den naam, waartoe de „snuffelaar” mij op 't spoor gebracht heeft: „Pluksel-blaodjes!” Ten minste, als 't niet al te mooi is!

XXI.

Onlangs moest ik aan 't loket voor expeditie van postwissels wat wachten (ik zou zoo zeggen, wie heeft daar al

wel niet wat moeten staan wachten?) omdat een ander mij voor was. Deze, een knecht van den een of anderen baas, schoof zijn postwissel door 't raampje van 't loket, zonder dat de noodige postzegels er op geplakt waren. De „mijnheer” achter 't raampje schoof knorrig den postwissel terug, met de opmerking „dat de postzegels er nog op moesten.”

„o Ja!” antwoordde de knecht, „ze hebben gezegd, dat ge er die hier meteen maar op zoudt doen.”

Toen hadt gij den „heer” eens moeten hooren! 't Was of er sprake kon zijn van „gekwetste majesteit”! En als ge 'n razenden Roland in miniatuur hadt willen zien, ge hadt op dat oogenblik met mij moeten staan wachten „om een postwissel te expediëren”! Wel, wel, wat was „die minsch kwaad”; zoo'n beleediging voor zoo'n „heer” was dan ook al te grof.

En ik moet zeggen, 't is waar, daar zat iets in 't compliment van dien „snuiter” (als 't nog maar een compliment was!) dat je zoo ineens weer een blik gaf in al de „leukheid”, waarmee de eene mensch alles van een ander meent te kunnen pretendèren. Maar van den anderen kant, menschen, menschen! we mochten wel eens wat meer op de „dienst-

vaardigheden der praktijk" letten, als ik 't zoo maar eens op z'n zachtst genomen mag uitdrukken. Twee „misstanden" zag ik, in die betrekkelijk nietige ontmoeting, tegelijk voor mijn' oogen; maar die op zichzelf volstrekt niet nietig zijn, en een heele boel „ermeraoitie" (ellende en narigheid) onder de menschen brengen. Namelijk („'k zou 't met groote letters laoten drukken" zei mijn neef, die mij raadt, dat ik „over dit geval is wa schrieven most"; neen, neef, dat zulle we niet doen!) de lust om 'n ander maar alles „op te dēgenen" (op te leggen, en op den hals te schuiven); en om schrikkelijk gauw erg „gepiqueerd" te zijn, als we meenen, dat men onze waardigheid (zij 't ook maar een „sikkepitje") te na komt. De Heere Jezus heeft het ons wel anders geleerd; gelukkig wie bij Hem in de leer is!

Korts geleden kwam iemand in ons gezelschap aandragen met een „hakke-fietje" (zoo'n „zaakje", weette, daar eigenlijk niemand grooten trek toe heeft), en vroeg om raad, wie 'm dat nu zou moeten „lappen"? Onze „praeses" zei, dat hijzelf maar eens goed uit de oogen moest zien, om iemand te vinden." „En als ik dan niemand vinden kan?" vroeg Jansen. „Wel, dan doe je het zelf maar", antwoordde de „praeses". Ik moet zeggen, die vond ik raak, omdat het zoo waar is. Van een ander iets

te pretendéren; des noods nog iemand „opsnorren”, die de kastanjes uit het vuur haalt; allemans-praats te hebben van een ander, „die dit niet, en dat niet”, och! daar hoeft je ’t oor haast niet voor open te zetten; helaas, ook omdat men dikwijls zichzelf op dergelijke onhebbelijkheden kan „attrapèren”. „Ik zie d’r ten minste niks gin been ien um ’n ander op te drejen, waor ik eiges gin sjeniejigheid ien heb; ze hebben ’t mien ok zoo duk gelapt”, zei Hentje uut den Ham. En ge had het „kêlje” moeten zien, als ie dat zei, met zoo’n ingetrokken lip en een mond zonder tanden, een spichtige neus, die tusschen de bakkebaardjes net als een weerwijzer altijd naar ’t noorden wees, en een paar oogen, die zoo „stroets” keken, alsof ze zeggen wilden: „Hentje uut den Ham stékt vur gin minsch ’n vinger meer ien de asch, daor kunde over rêkenen.” Mar vur ou zullen ’t er ook niet veul doen, Hentje, daor kunde over rêkenen!”

Och! ’t is zoo heerlijk, als ge eens iemand ontmoet, die er den lust toe heeft, en er den slag van heeft, om zoo ongemerkt en ongevraagd ’n handje te helpen, en zoo zonder erg ’t een of ander voor je te „verhapstukken”. Ik vind het al heel mooi, dat ze in Amsterdam bijv. altijd klaar zijn, om mekaêr een vrachtje de sluis op te „douwen”. En ik

had er satisfactie van, toen ik, door zoo'n goed voorbeeld geleerd, onlangs een oud joodje met een ouwen handwagen met oud ijzer, die juist op 't punt was om achteruit te schuiven, het water in, op zijn angstig: „Vooruit! vooruit!” te hulp mocht schieten, en fiksche meê aan douwen. Ik kan u zeggen, het doet me nog goed als ik er om denk, hoe dankbaar 't ouwe joodje zei: „'t Zal je gezegend zijn!”

Maar waar zit 'm dat nu eigenlijk in, dat 'n mensch zoo graag 't een en ander, en van alles, op 'n ander schuift? Willem Blom, onze veearts, een „eigen gereide”, die z'n eigen klaor gemaakt had uut „Numan”, plagt altijd te zeggen, als hij bij 'n ziek rund of pèrd of schaop geroepen wierd: „'t Zit 'm ien 't beest.” En zonder derde van vergelijking — 't zij verre — zouden wij kunnen zeggen: 't Zit 'm in 't hart van 'n mensch! En 't wordt van jongs aan gevoed door verkeerde methode van opvoeding, 't zij door verwennen, 't zij door hardvochtige bejegening. ('t Eer al net zoo erg als 't ander.) En dan, voorbeelden trekken zoo van alle kanten. En wie 't nog eens anders zou willen, die wordt gewoonlijk voor „ezeltje” gebruikt, of moet dienst doen als „Joris Goedbloed”..... „en-dat begon me toch eindelijk te vervelen”, zei Meeusen „van de post”; en daar had hij groot gelijk in.

Neen, als we 't frisch en praktisch aanvatten, in Gods naam en op Zijn woord, dan alleen zal 't ons gelukken dien „onboel om alles maar op een ander te laten aankomen“, op te ruimen, en het hart te zetten op de wetenschap van geven en weldoen; maar ook, als 't er op aankomt, van weigeren en weerstaan. En dan, zooals onze oude dominé plag te zeggen, die alles met Gods Woord uitmaakte (en daarbij zoo eerbiedig z'n „kiepske“ kon afzetten): „Alles, wat uwe hand vindt om te doen, doe (dat) met uwe macht.“ (Pred. 9 vs. 10).

Apropos van verkeerde praktijken in de opvoeding, waarvan ik zooeven sprak; onlangs hoorde ik een vader tegen z'n jongen, een bengel van een jaar of zeven, „heel zoetelijk“ zeggen: „Toe, Wesseltje, haol is wat hout vur de kagechel, as 'n menneke.“ En „Wesseltje“ antwoordde: „Doe de gij 't mar, Paó! dat is net zoo goed.“ En waarlijk, „Paó“ ging! o, Tempora, o mores!

XXII.

Wie God eert, die zal ook den stand, waarin hij geplaatst is, eer aandoen en in eere houden; en graag 'n ander de eer geven, die hem toekomt. Maar wie de eere Gods licht acht, die gaat zijn eigene eer zoeken, en is een zelfbehager; 'n ander is lang niet „de mensch die hijzelf is”; en pas op, als ge „m'nheer in zijne hoogheid te na komt. Ieder alzoo in het zijne; maar waarlijk zoo is het. Waar Gods eer gezocht wordt, daar gaat het goed; waar Gods eer niet is, daar vindt ge allerlei „misstanden”. Ik heb u de vorige keer geschreven van dien „heer” achter 't loket, waar ik die ontmoeting meê had, toen ik moest staan „wachten om een postwissel te expedieren”. Maar och, van die „heeren” zijn er zooveel, 't zijn haast allemaal zulke „heeren”, waar ge ook komt. (De goeije, wel te verstaan, niet te na gesproken!) En hoe meer de eere Gods wegtrekt, en de ordinaatiën Gods in vergetelheid raken, en alle dwaas (iedere gek, zegt het spreekwoord): „Ik!” zegt; des te minder blijft er over van de rechte verhouding van stand; en „daor kumt al dat gemier van daon, dat d'n een al niks minder wil zien dan den ander, en as 't er op aon kumt, denkt dattie eigen-

lijk 'n heel bietje meer is, en ien alle geval d'r de brui van gift, um z'n eigen door 'n ander as knecht te laoten gebruiken, en te laoten „koejonneeren”.

Wie God eert, die brengt er een glans meê op zijn stand en zijne roeping; en is, als 't er op aankomt (en zonder dat ook wel), niet bang „um de hand in de asch te stêken, en de kastanjes uut 't vuur te haolen”. En als 't geval er toe ligt (en zonder dat ook wel), wil hij heel graag „nommer twee of drie of nommer nul zijn”, omdat hij wel weet, dat dienen „macht oefenen” is; en dat wie in Gods naam zijn stand hoog houdt, zichzelf en zijn eigene eer heel best missen kan. Maar anders, och! dan wordt het zoo'n „duf zootje”, en „allemaol ellende met zuur bier”, als 't er op aankomt, om eens wat voor 'n ander te zijn; en, al was 't ook maar voor een enkelen keer, de minste te zijn!

„Ik kan 't maar niet opkrijgen, daggij, van achteren gezien, zooveul weg hêt van den gouverneur van Utrecht, Willemsen”. Dat was 't eenige, waar ik den wethouder bij ons ooit meê in 't zonnetje heb kunnen zetten. (Nu ja, wie is er ook niet graag eens in 't „zonnetje gezet?”) Dat deed 'm goed in zijne „wethouderlijke” waardigheid: en ik heb 't (ondeugend genoeg!) verscheijen keer tegen 'm gezeid.

Maar anders, niks hoor! Als wethouder altijd vaardig, en op z'n post, en op z'n tijd; en ge kwaamt nooit bij 'm ten onpas; en als ie je helpen kon, graag hoor, „al most ie dan eiges d'r ook 'n veër um laoten". En als ge dan zoo eens mocht zeggen: „Willemsen, hoe lapte gij 'm dat zoo netjes?" dan zei hij: „1 Petri 2 vers 13 tot 20, daar kundet vienden". Och, wie zichzelf kwijt is aan God, en Zijne eer, en Zijne ordinantiën, dien valt het niet moeielijk, om de hand eens uit te steken, en te toonen dat 'n mensch niet „voor z'n eigen plezier" (zooals men dat wel eens zegt) in de wereld is. Goddank! we hebben ze nog wel, in alle stand en betrekkingen, die daar zoo recht slag van hebben. „As ze allemaal zoo waren, dà was eerst nog is 'n leventje", zei onze dorpsontvanger. Maar ondertusschen liet hij, helaas, zelf „de minschen die kwamen betaolen" 'n half uur „veur buuten" of op de gangmat wachten. De „stieve Jaopik", 'n boer bij ons, begon dat staan wachten eens erg te vervelen. Hij zette d'r een brutale mond over op tegen den ontvanger. Daar kwamen woorden van, hooge woorden (natuurlijk!); en van woorden kwam het tot daden; en de „stieve Jaopik" vergat „z'n eigen" in zijn drift zóover, dat hij den ontvanger in 't haar greep. Maar 't was z'n haar

niet, want hij droeg 'n pruik, dien de „stieve Jaopik” in 'n driftige vaart hem aftrok, waarop hij ontdaan en bleek de deur uitstooft; want (zooals hij naderhand nog zoo graag eens vertelde) hij „dacht dattie den kèl de kop had afgetrokken!”

Juist, dat zet ook al zoo'n kwaad bloed, dat die wat hoog zijn 't zoo graag willen laten voelen, en zoo „bokkig” kunnen zijn tegen 'n ander, vooral tegenover „den minderen man”, terwijl ze tegenover de „hoogen” altijd klaar zijn om strijkaadjes te maken en te vleien.

Die „eigenste” ontvanger was er hoog van in de schouders, zoo liep hij te „flikflooiën” bij de „grooten”. En zoo zijn er 'n boel meer, al zijn z'r dan ook niet „hoog van in de schouders”; maar „hoog in 't hart”, dat is slimmer; de hooghartige is voor God den Heere een gruwel. Och, voor ons menschen moesten wij 't maar „laten schieten”, want wij hebben niet beter verdiend. Maar voor den Heere moest al wat hoog wil zijn zich schamen, en zich liever voegen tot den kleine en geringe; want anders verkrachten ze Zijne ordinantiën, ruïnèren het „consortium” der menschen, en vallen zelve in „ruïneuse” ellenden. Och dat 'n „ontvanger”, en 'n „heer aan 't loket voor postwissels”, en iedereen in zijn

staat en stand verstaan mocht, dat den nederige en hulpvaardige eere geschiedt. „Wie Mij eeren, die zal Ik eeren!” spreekt de Heere. En gelukkig, zoo zijn er nog heel wat. „Meer nog as ge wel zoudt denken”, zei mij dezer dagen een gelukkige optimist.

W. Nicolaas XXIII.

Wie het waagt, als „laudator temporis acti”, eene lofrede op den ouden tijd te houden, vindt over 't algemeen een schraal gehoor bij ons tegenwoordig geslacht, vooral bij 't „jonge Holland”. 't Mag zoo eens zijn, om wat „fratsen” uit te halen, zooals gepasseerden zomer op de voedings-tentoonstelling te Amsterdam, op het zeventiende-eeuwsche marktplein, waar ouderwetsche geveltjes, en de „toethoren” van den „bollenbakker”, en de lange pijpen, waarmee men liep te „trekken”, den indruk van „wat ouds” moesten geven; maar waar de nacht-vlinders van de negentiende eeuw zoo onheilspellend tusschendoor fladderden. Of bij eene feestviering van de studeerende jeugd, (spes patriae!) die dezen

zomer de Amsterdammers op een bloemencorso, een bloemenfeest in rijtuigen, model van 't jaar nul, en met gepoeierd haar, à la Lodewijk de veertiende, onthaalde. Of, als de mode geen raad meer weet, om wat nieuws te schaffen, en altijd weer terug moet tot de oude prullen... o dwaze mode! Of, als de deftige lui niet meer weten hoe laat zij „van deftigheid” zullen gaan dineren, en daarom, uit deftigheid, maar weer heel op z'n ouderwetsch, vroeg „gaon smieksen”. Of, wat er ook zij van dien aard, dat je terugleidt in den cirkelgang, dien de menschen loopen.

Maar, o wee! als ge 't waagt, een lofredenaar te zijn op oude, goede zeden en gebruiken; op al wat in deeglijkheid en sóberheid het dagelijksche leven van onze vaders kenmerkte! Dat dacht ik dezer dagen nog, toen ik, als een eenzame „strandlooper”, daarheen trok door al dat „gewieemel van Sinterklaas”. Ge moet er eens om komen tegenwoordig, dat ge zoudt durven beweren: vroeger was 't toch beter! (behalve misschien bij hen, die met Kerstmis Sinterklaas houden!) Toch heb ik 't gedaan (maar als een „eenzame strandlooper”, hoor! dat kan ik u wel zeggen). Vroeger was 't toch beter heb ik gezeid; en ik zeg het nog. Toen al die „herrie” ten minste bij de kinderen bepaald bleef.

Toen we 's avonds met een kloppend hart „de klomp zetten”; en den volgenden morgen, vóór dag en dauw, 't bed uitsprongen, om te zien, wat er „gebracht” was; „een schip met goud beplakt” enz.; en als 't mooi was, nog een kwartje toe; en als 't niet mooi was, een gard; en als „'t uit” was, een beetje zout in de klomp! Och, en zoo iets, daar zou ik nu desnoods nog niet op tegen hebben. Hoewel, liever nog, niets niemendal van dat alles. Niet, om „de pruik op te hebben”; o neen! dat volstrekt niet. Doch 't schaadt meer, dan 't baat.

Maar, zooals dat tegenwoordig gaat, wel foei! groote menschen zijn er nog laffer en feller op, dan de kinderen. En dat snuffelt, en smikkelt, en draaft dagen en weken lang. „Wat een tijdroover is die Sinterklaas toch!” zei mij dezer dagen iemand, die 't wel weten kon „met slenteren, inpakken, uitpakken „traag worden in de maag”, enz.” „Time is money”, zegt het spreekwoord. En als al de tijd, die voor Sinterklaas verkwist wordt, eens in geld overgezet was, dan waren alle armen van heel Amsterdam, den heelen winter door, geholpen. „'t Is veur 'n minsch, die graag ien 't touw is, niet um aon te zien”, zegt Hentjebaos, „al dat „gelanterefanter”, en al die „krinterigheid” van de minschen; en

hoe ouwer hoe gekker!" (Nou, die laatste „wijsgeerigheid" komt hier eigenlijk in 't geheel niet te pas, Hentje-baas). Maar ja, 't is niet „um aon te zien", al dat „gedender en gedaver en geboemel". (Wie niet weten mocht, wat al die woorden beteekenen, moet de slenteraars van Sinterklaas maar eens opnemen, dan zal ie 't wel weten!)

Echter, dat is nog 't ergste niet. Maar al dat „goeije geldje," dat toch waarlijk wat beter en noodiger beteekenis heeft, ook in onze armelijke dagen, dan om maar „opgesmikkeld", en, erger nog, (hoewel, 't een komt dikwijls uit 't ander voort) „opgepimpeld" te worden. Als al dat verkwiste geld eens gevoegd werd bij 't kapitaal van „verkwisten tijd" dan konde dubbel Amsterdam wel den heelen winter deurhelpen.

En als ge er dan nog bijvoegt al die „bedorven magen" en „kwaje humeuren"! En dat is nog 't ergste niet; maar die verdorven zeden! Want 't is wel zooals onze „brieven-post" zegt: „'t Is mieterig um aon te zien zoo as 't er hêr kan gaon!" En dan nog, ce qu'on ne voit pas! Alle verdorvenheid en alle kiem des verderfs, die in zulke tijden in 't geheim gekweekt en gevoed wordt.

o, Ik weet wel, met Sinterklaas zal de zonde niet komen

of weggaan, net zoomin als de typhus komt of gaat met een „kiertje tocht deur 't raam". Maar ge zult toch wel oppassen, dat ge 'n doodzieken stumpert niet „ien de tocht" zet. Ziet toe, dat ge voor den welstand van onze doodelijk kranke maatschappij zulke dingen, als dien ellendigen tocht, die de begeerlijkheden in allerlei wanverkundiging brengt, (adres „den rommel van Sinterklaas") niet onverschillig aanziet, of die zelfs misschien nog mede voedt en onderhoudt. Als 't nog te doen was om „een schip met goud beplakt" zooals vroeger, en dat voor de kinderen; dan was 't wat anders. Dan deê ik misschien ook nog wel meê! Hoewel toch, „zoo'n Roomschen heilige"! Nu ja, daar zullen we nu maar niet op komen. En dan ook, 't schaadt in alle geval meer dan 't baat!

Wespeert XXIV.

Waar waarheid is, daar is licht. Al wat openbaar maakt is licht. En waar licht is, daar is vrede. Simeon, die de vertroosting Israels verwacht, omdat hij de waarheid liefheeft, ziet het licht, en gaat heen in vrede. En overal, waar

de dagen van goede boodschap uit den nacht van Bethlehem opwaken, zijn licht en vrede gezaaid voor de oprechten van hart. Ik mag zeggen, dat ik met een ruim hart allen zulk een gezegend Kerstfeest toewensch. En dat zoo, ook in onzen kring, Kerstmis kome, in waarheid en oprechtheid. Zijt waar voor elkander, waar voor God! Wie de waarheid zegent, in gehoorzaamheid des Woords, en in verlangen naar het vleesch geworden Woord, die zal, in gedurige gemeenschap met kribbe, kruis en kroon, zich verblijden in de mogendheden des Heeren!

Er schiet anders, zoo onder de menschen in het algemeen, niet veel over van de heerlijke en heilige beteekenis van Kerstmis. De eenige vreugde en voldoening, die sommige (bij slot van rekening misschien wel „een heele boel”) aardsche zwervelingen en zwoegers met Kerstmis smaken, is zooals ze zeggen, „dat we die korte, „grammieterige” dagen weer eens voor 'n keer achter den rug hebben”. . . . Arme zwervelingen en zwoegers; en 't leven is zoo kort, en de dagen zijn zoo kostelijk, iedere dag!

Daar zijn er zelfs (en als ik 't niet gehoord had, zou ik 't niet kunnen gelooven!) die zóó'n duf en doodig bestaan leiden, dat ze (zooals ik dezer dagen nog zoo'n ellendigen

„braaijert” tegen z’n kameraad hoorde zeggen) dit ’t eenige plezierige van Kerstmis enz. vinden, „dat je dan nog eens ’n extra-daagje hebt, om lekker te kennen uitbakken” (uitslapen). o, Foei: is ’n mensch dan een „murmel-dier” (of erger nog?) bij ’t licht van den vriendelijken dageraad, dien God de Heere over deze donkere sombere aarde brengt?

Maar intusschen, laten wij die „extra-ordinairen” (helaas, en toch zoo „ordinair”!) nu eens voor ’t oogenblik buiten rekening. Ach, dan gaat er toch nog zulk een aanmerkelijk „percentage” van feest en vrede af, omdat het menschenhart „van nature” geen behoefte heeft aan „’t licht, gedaald van ’s hemels troon”. En ook, omdat er, ook onder de feestgangers van Bethlehems kribbe, nog zoo weinig oprechtheid en waarheid wordt gevonden.

De meeste kerstmis-gasten (ai, de zetter had „kermis-gasten” gezet! gelukkig, dat ik een goeden corrector heb; hoewel een vriend van me, die wat „aan den zwaar-moedigen kant” is, „zei, dat ik ’t best kon laoten staon”) kennen geene andere behoefte, dan eens voor enkele dagen alle zorgen aan ’n kant te zetten, de familie te bezoeken, eens lekker te „smieksen” (wie weet, misschien nog wel ’n „vetgemeste kalkoen”), ’n gezellig avondje te hebben, enz.

En als ze wat vroom willen zijn, 'n kerstboom te versieren met wat lichtjes, en sinaasappels, en presentjes. Maar 't is m' 'n „vromigheid”; want zooals ik hoor, houden ze die dingen in café's enz. er ook al op na, zelfs nog wel met „vrome wenschen” er bij! Och, ik zou zoo zeggen: raken wij met al die kerstboomen enz. niet hoe langer hoe meer van de wijs, en van het rechte pad, dat van de kribbe tot het kruis met heilige soberheid en matigheid geplaveid moet zijn, en omtuind is met den duren eisch, om alle gelijkvormigheid der wereld te ontvlieden?

Maar laat ik niet probèren, of ik ook preeken kan! Een mensch wil 't tegenwoordig liever zóo maar eens gezeid hebben, dan met preeken. Maar, 'k zou zoo zeggen, laat 't 'm dan gezeid zijn met Gods Woord; want ik ben 't met den „kommies” bij ons eens, die beweert, „dat hij 'r maar gin begrip van kriegén kan, hoe die soort van minschen al dat „lichjes aonstèken en presentjes ienpakken, en klaoter-goud aonhangen”, en al dat „gemier” meer, bij de „houteren” krib van Bethlehem kunnen te pas brengen.”

Neen, Jansen, daar kan ik „ok gin begrip van kriegén”. Maar, daar is nog wat anders, waar ik nog minder „begrip van kriegén” kan. (Och, en van den anderen kant: wie in 'teigen

hart geen vreemdeling is, zal ook hierin moeten bekennen : „nil mirari!“ verwonder u maar over niets !) Dat er, ook onder de nauwere kringen dergenen, die eene plaats zoeken aan de kribbe Bethlehem, dikwijls nog zoo weinig waarheid en oprechtheid is; nog zooveel hinken op twee gedachten; 'n stoere onwilligheid om te vergeven; 'n uitstrooien van kwaad zaad, om 't malkaër onaangenaam te maken; 'n terugleiden, zoo mogelijk, tot de distelen en doornen van 't gevloekte aardrijk, in plaats van elkander zegenend geleide te geven tot de „nieuwe lente“, die de Heere heeft doen uitspruiten; en dat men zoo'n „mooi weer kan speulen voor 't oog“, en achter den rug zoo „inhumaan“(!) kan zijn, dat men „mekaër 't licht in de oogen niet gunt“. Ai! kome er in den weg van waarheid en gerechtigheid 'n glans over ons volk, onze kerk, ons huis en onze hoop! En dat wij, een iegelijk onzer, met een ernstig voornemen des harten om toch niet „grammieterig“ te zijn, den weg der vergeving en des vredes bewandelen, die in Christus ontsloten is.

Dat er eene stilte over ons kome, zoo mild en overvloedig, als tegenwoordig 'n „wientersche nacht op 'n Betuwsch dorp“. Maar ook zoo vruchtbaar en overvloedig,

als 'n „lentemergen, as de dauwdrupkes op 't jonge gruu
hangen en blinken”.

P.S. „Ik had oe tegen Oud-jaor graag 'n haos gestuurd;
mar ik heb 't 'r eiges ien 't geheel gin een gezien, laot
staon gehad!” schrijft me dezer dagen 'n landsman. De wil
veur de daod, landsman, da's net zoo goed.

Arch. J. J. J.

XXV.

't Kan 's winters bij ons „op akker en veld” erg stil zijn,
zoo stil „dagge de stilte kunt heuren”. 's Nachts tenminste.
Hier of daar mag er een hond op een eenzaam erf liggen
blaffen of huilen; of in de verte 't schelleke, aan den hals
van 'n pèrd veur 'n vrachtkar, door de stilte klingelen; of,
wagge tegenwoordig ook hebt, 'n spoor door het veld heen
komen „ruuschen”; of 'n katuil z'n best doen met z'n „wiew!
goed!” Maar anders is 't om dezen tijd stil, doodstil in de
Betuwe; 's nachts tenminste.

Neen, dan kan 't 's lentes heel anders zijn, Dan is 't ook

wel stil, heel stil, zoo dagge de „drupkes van de boomen kunt hooren neertikken”; en, als ’n krekeltje ien ’t veld zit te „tjielpen”, ’t net is of ge ’r bij staat, al is ’t ook vijf minuten ver af. Dan is ’t ook wel stil, heel stil, tenminste van allerlei geraos van minschen; zoodat dichtbij ’n merling z’n hoogste lied zit uit te zingen; en ’n nachtigaal, als hij er is, met den heerlijksten triller vlakbij ’t nieuwsgierige kupke door de blaadjes heensteekt. Als „op akker en veld” eene vredige rust verspreid is, die ge zelf eens moet komen opnemen, om te weten hoe ’n weldadige stilte dat is. Ja, ’s lentes kan ’t bij ons heerlijk stil zijn! Wie kan, zou ’k zoo zeggen, kome er eens van genieten. Ze zijn in de Betuwe erg gastvrij, tenminste als ze iemand ontvangen, die van weldadige stilte houdt; rumoerige, drukke lui, daar hebben ze ’t niet op. En ik mag wel zeggen, dat ik in dit opzicht mijn „komaf” niet kwijt ben!

Dan is er bij ons soms nog een andere soort stilte over „veld en akker”; ’s zomer-daags, als er onweer „op de komst” is; als ’t zoo „breujerig” (broeiend) ien de lucht kan zijn; en zoo zwoel en zoo zwaar, dat ’t „net is”, zooals Hermenboer zegt, „asof ge ien gesmolten lood lõpt”; als zich geen blaadje aan de boomen beweegt, de vogels „allemaol

den bek toehouwen", en niks in beweging schijnt te zijn, dan de beesten ien 't veld, die, door de vliegen gestoken, met den staart omhoog door 't weiland „bitsen"; als zelfs een razer en een vloeker „stil bloed kriegien; en alle schepsel heeft en verwonderd staat, als de God der eere dondert. Gelukkig wie Hem dan eere zegt in zijnen tempel! (Ps. 29)

Drieërlei stilte! 'k Zou zoo zeggen, een doodige stilte in den winter, een angstige stilte bij 't onweer, een heerlijke stilte als 't lente is.

„In wat voor 'n stilte, bij gelijkenis gesproken, zouwen wij tegenwoordig wel zijn, naar ouw bedunken?" zei ik dezer dagen in 'n gesprek met Gijs Hermsen, 'n ouwe, wijze mensch, terwijl we 't zoo over van alles hadden, en samen „de kroniek van 't ouwe jaor" opmaakten.

„Nou, 't is pas Kersmis geweest," zei Hermsen, „en dan heb ik, za'k is zeggen, ou en mien eigen niks liever te wunschen, as dà we d'r lente meê veur ons hart en veur alle dingsigheden kriegien; en dà 't er 'n overvloedige stilte meê bij ons kwam, za'k is zeggen, as 's lentesmergens, as de dauwdrupkes op 't jonge gruuu hangen en blinken."

„Dank oe wel, Hermsen, van 's gelieken." En als ik er nog is „raom" wat bij mag wunschen, dan wou ik wel, dat

er van „die lente” wat meer en overvloediger mocht bespeurd worden, in de eerste plaats in 't eigen hart, en verder van rondom in alle „dingsigheden van het leven”, en in de maatschappij, en in de school, en in de kerk, en in de raadzaalen, en overal. Maar 't ziet er over 't algemeen schraal uit.”

„Terdeeg,” zei Hermsen, „op z'n best 'n lente-nacht met 'n nacht-vorstje, za'k is zeggen. Neen, as 't stil is hier en daor, en de minschen nog mar zo'n bietje hên doen, liekt mien dà veul meer op zoo'n doojige wientersche stilte, daor ge ielken dag de slaopmuts 'n bietje dieper bij ien de oogen trekt, za'k is zeggen; en die niks gin vertier gift, as dat hier of daor 'n hond blaft, en wat schellekes over den weg tingelen (ze zeggen wel, dat dà niet van vrachtkarren is, maar van „narre”-slejen!) en dat 'r wat stoom uutschiet, en hier en daor 'n nachtuil, za'k is zeggen, zit te roepen, dat 't „goed” is!”

„Ik heb 't er nog minder op begrepen, as gij, Hermsen! Mien liekt die stilte, daar het jaar schijnbaar meê wegtrekt, nog meer een angstige stilte, dan 'n doodige. We motten zoo zeggen: daor breuit wat, ja wat veul, aon alle kanten; daor zit onweer in de lucht, alles drukt zoo zwaor en zoo

zwoel, 't is net soms, alsof ge „door gesmolten lood lèpt”. Op ieder gebied is er onraad en traagheid en mismoedigheid. Alleen zij, die „door de vliegen gestoken worden” (Hermsen weet wel, wie ik bedoel) zijn druk in de weer, en steken den staart omhoog, en zouden den heelen boel wel tenondersteboven willen loopen. Wat er van komen moet, ik weet het niet; ik kan er mijn hart wel eens over vasthouden. Maar dat zijn mijne beste tijden niet; als 't stil wordt van binnen met eene „lente-stilte” van boven, dan grijp ik weer moed in den naam des Heeren, die in licht en heerlijkheid troont, die gerechtigheid schept, en die ook het zwaarste onweder doet breken in onmacht, en wendt tot zegen en vruchtbaarheid. Ik wensch u en mijzelven, Hermsen, (en in ons beider naam aan allen die met ons reizen) een vredigen uitgang van dit jaar bij 't vriendelijk licht van zijn aanschijn. En laten wij elkaër met „nieuwjaar” een „tartje doen”, en zien, wie 't eerst bij de hand is, om 't den ander toe te roepen, dat God Almachtig het wel moge maken met vaderland en kerk, en hart, en huis, en school!

XXVI.

Jaren geleden woonde er in onze streek een klokkenmaker, die in zijn vak (en ook als wijsgeer!) eene groote vermaardheid had bij de boeren. Zelfs ging de praat, dat hij eens 'n horloge gerepareerd had, dat daarna door den eigenaar bij 't hooien in 't veld verloren was, maar 's winterdaags gelukkig weerom kwam, „umdat den baos bij 't voeieren van 't vee 't tusschen 't hooi had heuren tikken, zoo fel had ie 't weer in mekaor geprakkeseerd!” Helaas, dat onze klokkenmaker de onhebbelijke gewoonte had (en die hebben 'r wel meer!) om, met de reparaoatie en 't „thuis bezorgen”, soms dagen en weken lang op zich te laten wachten. En als ie zei: „De andere week krijgde de klok weerom”, dan konde er gerust op rekenen, dat dat op z'n vroegst in de andere maand was. „Steegsche Jupke”, een boer, die „ien de wandeling” zoo heette, omdat ie „uut de Steeg vandaon kwam”, hoewel anderen beweerden, dattie zoo heette vanwege zijn „permanterigheid” ('t kan best wezen) begon dat wachten en uitstellen op 'n keer zoo onmundig te vervelen, dattie den klokkeman 'r 'n brief over „op 't dak” stuurde, met 'n adres er op: „Aan H. v. G.,

horlosiemaker en „leugenaar” te B.” Dat hielp! Dat woord „leugenaar”, en dan nog wel op ’n adres, zoodat „de post” en alle menschen weten konden, hoe weinig staat dagge op ’m maken kost, trof ’m zoodanig in de conscientie, dat „Steegsche Jupke” den volgenden dag ’t „horlosie” terug had, best in orde, hoor, en met de complementen der bij, „of den boer ’t asteblijf nie kwaolijk wou nemen, umdat ie ’t glad vergeten had”!

Och, die historie op zichzelf is niet veel. En toch:

„Greift nur hinein ins volle Menschenleben,
Wo Ihr es packt, da ist es interessant”.

Wat d’n een nietig dunkt, en de moeite van ’t hooren niet waard is, is voor d’n ander soms nog kostelijker dan ’n heel collége in de philosophie. Maar dit nu daargelaten, dan moet ik toch zeggen, ja, in de toepassing is die „historie” wel veel. Want helaas, zoo gaat het er toe onder de menschen, dat ze mekaêr erg aan de praat kunnen houden, en uitstellen, en misleiden, niet over „klokken en horlosies”, maar over den tijd, en over de „hoogte van den tijd”; en mekaêr den kostelijken tijd ontstelen; en zichzelf en anderen ’n „leugenaar” zijn, of ’t zoo niks is, als de nood der tijden dringt, en de vluchtigheid der jaren zoo ontzachelijk ernstig

is; en het: „hora ruit“, de tijd is snel! telkens doortikt door het leven. Erger dan „Steegsche Jupke“ worden de menschen door afstel en uitstel opgehouden. En dat „lichtvaardig jokken“ met den tijd heeft, ach, zoovelen al in de miserie gebracht.

Waar zijn, voor zichzelf en voor anderen, ook in de behoeften en nooden der tijden, ook in de beloften en bedreigingen der tijden, is een der uitnemendste middelen, ook om in den „struggle“ der sociale quaestiën vooruit te komen. Wij hebben weer een nieuw jaar vóór ons. Wat 't zijn zal, God weet het! Hij maakt het wèl met alles! Zijn heilig weten vergist zich nooit! Maar ook ons leert Hij eene wetenschap, dat wij ons nooit behoeven te vergissen; indien wij waar zijn, de waarheid liefhebben en in oprechtheid wandelen, ook met onzen naaste, ook in de bedeeeling en bedoeling der tijden. Ik kreeg van m'n grootvader, als ik goed opgepast had, met nieuwjaar altijd een kwartje in „'n briefke“ (niet van tien gulden, ook niet van vijf en twintig; o neen, veel meer! Honderd? Veel meer!) 'n wit stukske papier, waarop te lezen stond: „Mijn jongen, wees waar voor God, waar voor de menschen, waar met den tijd!“ En als ik dan eens zei: „Waar met den tijd, grootvader, wat is dat?“ dan kon

ie mij met z'n oprechte oogen tot binnen in z'n hart laten kijken, en zei dan: Licht laat zich niet verklaren, en de waarheid moet zichzelf bewijzen! Als 't goed is, dan zal je wel ondervinden wat dat is". En dat vond ik toen wel wat heel wijs (in de Betuwe zijn 't wijze minschen"!) maar 't is toch zoo; nu vat ik het, Goddank! En voor mijzelf en voor anderen ken ik geen tijdelijken schat, die kostelijker is in 't besteden en bestemmen, dan den tijd. Goed besteed is 't eene Gods gave met een honderdvoudigen zegen. Goed bestemd is 't een schatkamer van waarheid en gerechtigheid. o, Laten we elkaër zegenen met de bede om waarheid, ook in 't besteden en bestemmen van de dagen en tijden en oogenblikken! God zelf zegene ons daarin, ook opdat we den tijd uitkopen, naardien de dagen boos zijn (Efeze 5 : 16).

„Ge moest ons toch eens zeggen, wat dat is, waar zijn met den tijd,” zei mij dezer dagen 'n vriend, met wien ik die quaestie behandelde in 'n kringske van boeren.

Nou, zeg ik, ik ben niet wijzer, dan m'n grootvader; en als die 't niet probeeren wou, dan waag ik er me ook niet aan. Wel wil ik de zaak over den anderen boeg wenden, en u zoo'n enkel staaltje leveren van 't liegen en dieven met den tijd.

En dat ging aan. En wat we toen verhandeld hebben deel ik u misschien D. V. later eens meê. Maar dit wil ik u wel vast zeggen, dat bij 't einde van ons discours diezelfde vriend mocht opmerken: „Nou, „Steegsche Jupke” zou druk werk hebben, as ie tegen al de leugenaars met den tijd van leer wou trekken.”

Ik zei: „Steegsche Jupke” kan dà niet meer, want hij is al lang dood. Maar anders ja, terdeeg!”

XXVII.

„Ge most ons is wat te lêzen geven over de kwestie vanwegens de sociale toestanden en het verhoudingsleven ien de maatschappij,” zei mij dezer dagen een wijsgeer „met de els in de hand”. En toen volgde er nog eene hatelijkheid (wel goed gemeend, zeker! maar de menschen kun't maar zoo zeggen, weet je): „En as ge eiges misschien niet op de hoogte van 't geval ziet, konde ons ligt wâ van 'n ander laoten heuren.”

Nou, twee elzen voor één, dacht ik, één in de vingers,

en één tusschen de tanden! Maar zoo gaat 't in 't leven. Dan denkte nog zoo je best te doen, om van je beste „weten en wenschen” meêtedeelen. En dan komen ze je op zoo'n manier, heel leuk, 'n tik op de neus geven.

Ik zei tegen den vitter: „Hoor eens, ondank is 's werelds loon! daar moeten we ons nu maar in schikken. Maar om „wâ van 'n ander te laoten heuren”, dat doe 'k niet. Er zijn 'r 'n boel, die 't beter weten dan ik, en 'n boel beter ook (en gij misschien ook wel); maar met 'n andermans veêren te loopen pronken, en, as ik maar 'n „kraai” ben, 'n „meerkolf” te willen schijnen, neen! dat doe ik niet, baas. Ieder vogeltje moet maar zingen, zooals ie eiges gebekt is.”

En nu had ik den baas nog wel meer kunnen antwoorden. Maar as ge „kwaad” zijt, motte maar niet te veel zeggen. En buitendien, ik heb geen lust, om mij met den „wijsgeer van de leest” in dispuut te begeven. 't Zijn dikwijls zulke lastige „kêljes” om meê op te schieten, die wijsgeeren van allerlei slag!

Anders had ik 'm wel kunnen zeggen (en daar had ik, hoe boud het ook klinke, groot gelijk in) dat de „kwestie (of eigenlijk zei ie: kwetsie!) vanwegens de sociale toestanden en het verhoudingsleven ien de maatschappij” niet tot oplossing komt van

de kathedr, noch door bespiegelingen, noch door de school, noch door de wijsheid van „de markt des levens”; maar juist op den praktischen weg van wat men noemt de „alledaagsche dingen”; en dat wel naar die koers, welke de Schrift ons bepaalt. Toen Felix, de stadhouder, nader „wetenschap van den weg” wenschte te hebben, handelde de apostel Paulus met hem over rechtvaardigheid en matigheid en het toekomst oordeel (Hand. 24.); en leidde de diepste kwestien in met hetgeen resulteert uit de praktijk des levens.

Och, of ge al met statistiek en oeconomie en overproductie en werkvermogen (ik noem nu maar zoo wat!) aankomt, het „ja en neen”! en »voor en tegen”! en bij slot van rekening de oplossing van de saillante („saignante” zei onze notaris, die iedereen uitlachte, als ie eens ’n „stadhuis-woord” verkeerd ’r „uitdraaide”) quaestie komt er „geen haar” verder meê. Maar ik ben overtuigd, indien de mensch en de maatschappij vat, wat ’t is „waar te zijn voor God, waar voor de menschen, en waar met den tijd,” dan waren we ’n heel eind op streek. En ik geloof, dat we op die manier tenminste wel één paard voor den wagen zouden krijgen, terwijl nu eigenlijk de paarden allemaal achter den wagen gespannen worden. Ik heb, toen ik nog op de hoogeschool was, ’n

professor gekend, die 'r zoo recht de slag van had, om de diepzinnigste quaesties tot de meest eenvoudige verhoudingen te reduceeren; en die uit de elementaire begrippen van waarheid ons 'n systeem opzette, waarvan we allemaal zeggen moesten: Dat sluit als 'n bus! En toch, verder dan dat „zeggen” hebben we 't bij hem niet gebracht. Want in de toepassing bleef ie altijd 'n „slofhak”; en als praktikus laat hij nog altijd op zich wachten. Ziet de kwesties aan, niet alleen zooals ze zijn, maar zooals ze zijn bij het licht van Gods woord, en zooals ze zijn in het leven; niet alleen zooals ze zijn in den strijd der meeningen, maar zooals ze zijn in den „struggle for life”, En dan, ja, zooals ze zijn, niet zooals ze schijnen.

Maar ik ben eigenlijk door die „elsachtige” verzekering van den wijsgeer-schoenmaker (voor wien ik overigens alle respect heb; en hij maakt uitstekend schoenen, dat mot ik zeggen!) van mijn apropos afgebracht. Ik had mij voorgenomen, u 't een en ander over het „waar zijn (of liever het niet waar zijn) met den tijd” meê te deelen. Maar hierover D. V., een volgende keer. Alleen nog dit ééne: als alle wenschen, die met nieuwjaar van mond tot mond gaan, waar zijn, dan schieten we in 'n jaar een heel eind op! Tenminste, dan

komen we in een heel andere atmosfeer, dan die ellendige apathie, en dien „Jansaliegeest”, en al die onaandoenlijke zelfgenoegzaamheid, waarvan ik ’t laatste „proefje” had den laatsten oudejaarsavond, toen ik een „welgedanen wereldburger” tegen een dito dito, na ’t gebruik van „wat vets”, bij ’t afscheid nemen op de straat, hoorde zeggen: „Genoegelijk einde! genoegelijken avond nog van avond!” ’t Speet me, dat ik „geenen slaapmuts” bij mij had, om „denzelven” bij die gelegenheid „genoegelijk” den „satisfait” over de „zanderige oogen” te schuiven; „datzelve” zou mij zeer „genoegelijk” en recht van pas geweest zijn!

XXVIII.

In den Fransch-Duitschen oorlog van ’t jaar zeventig kwam een soldaat uit Zwabenland in kwartier bij ’n Fransch boer. Alle „Fransch” dat hij kende, bestond uit slechts twee woorden (wie weet, ’t was misschien wel het woordenboek van zijn heele leven!) „manger” (eten) en „boire” (drinken). Hij hield den boer zijn horloge voor; en na een:

„Geef acht! manger!” tikte hij een keer vier, vijf op 't horloge, om den boer te beduiden, dat hij item zooveel keer beliefd te „schransen”. En dan volgde: „boire!” en daarbij draaide hij in 'n vaart 't heele horloge rond, als om te beduiden: drinken maar altijd door!

„Hoe onthou je die „geschiedenisjes” toch allemaal?” vroeg mij dezer dagen 'n wijsgeer van de „bovenste plank”.

„Och!” zeg ik, „daar kan ik niets aan doen, die blijven zoo vanzelf in de memorie hangen. Maar buitendien, ik ben er blij om, dat ik ze onthou; want in zulke „geschiedenisjes” ligt 'n heel stuk wijsbegeerte des levens, met toepasselijke praktijk er bij, „De te fabula narratur”, 't is een „geschiedenisje”, zou ik kunnen zeggen van zoo menigeen, die niet veel anders weet te doen, dan den tijd gedurig „aantikken” om te „eten”, en het wijzerbordje rond te draaien om te „drinken”.

Laten we 't laatste voor 't oogenblik eens rusten; wellicht vinden we naderhand wel eens gelegenheid, om daarover te handelen. Maar is 't niet zoo, dat eten en nog eens eten (en dan nog maar eens een keertje!) bij veel menschen, groot en klein, stadsch en Betuwsch, „schering en inslag” is; en dat zoo menigeen wèl zou doen, door de les van den

ouden wijsgeer te onthouden, dat wij moeten eten om te leven" en niet „leven om te eten"? Of, opdat wij 't zeggen met het woord van Hem, die de weg, de waarheid en het leven is, „dat de mensch bij brood alleen niet leve" en „niet werke om de spijs, die vergaat, maar om de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven"?

Zulke lui bedoelde ik al meê in de eerste plaats, toen ik 'n vorige keer sprak over menschen, die niet „waar zijn met den tijd": die zich zelf en anderen misleiden, door gedurig aan te tikken, dat 't alweer tijd, en altijd tijd is om te eten; en dat op die koers „de heele santipatie (= rommel) van het leven" uitloopt. Ik heb 'n vader gekend (of liever ik ken 'm nog), die al het „wel en wee" van het leven zóózeer op den buik gezet had, dat, toen ik 'm vroeg: „Bart, hoe geet 't met oe zoon Frits; hê 't ie nog al goeje schik onder dienst?" hij antwoordde: „Beste schik; want êten, za'k mar zeggen, kriegt ie zat! En dat is toch 't veurnaamste!" Eiges kon Bart 'm zoo raken, dattie voor ontbijt en avondeten „deur de bank" zeventien snitjes (Geldersche rogge!) d'r „deursabelen" kon. En 's zomerdaags, als ze bij ons buiten „vrungel" ('n soort dikke melk) eten, en ik Bart, 'n beetje sarkastisch, opmerkte: „Dan zal 't met 't brood

wel nie veul geven?" zei hij zoo heel leuk: „Dà kan tenminste gin naam hebben, 'n snitje vier, vijf màr!"

Och, aan dat artikel „eten" hangt dikwijls zooveel, zoo alles bij de menschen. En ik zeg, dat wie zichzelf en anderen wijsmaakt, dat men maar „op den buik" door dit leven moet, voor zichzelf en anderen 'n leugenaar is, en den kostbren tijd „verkonkelt", en ontsteelt aan de dure roeping en verantwoording van het leven. Een Christen, die de waarheid liefheeft en zijn naaste met waarheid wenscht te zegenen, weet wel, dat het dagelijksch brood eene koninklijke gave der barmhartigheid is; want 't is eene gave des gebeds en der dankzegging. Maar zijn leven is meer dan het voedsel; en voor zichzelf en zijne medereizigers zet hij de koers van 't leven naar den heerlijken wensch van Augustinus' moeder: „Hic parum viae, quid multum viatici?" de weg schiet op, wat zouden wij ons in de zorgen van den leeftocht wikkelen?

„Iedere keer is 't net, of ge wilt beginnen te preeken," zegt de boer van de W.'-sche wal, 'n „êrste smikser", en die niet erg van preêken houdt. (Nou, Hannesboer, 't kan 'r ook naar zijn! Hoewel, as 't goed is, dan hêdde 'r toch wel trek na „um 's wa goeds te heuren"!) En dat is dan zooveel ge-

zeid als: ge most 'r, dunkt me, veur deze keer mar weer 's utscheijen.

Wel, Hannesboer, ik begin pas! Want over 't „êten” bin ik nog lang niet uitgepraat. En dan most 'r nog zooveel meer volgen, om dat ééne puntje te verhandelen, dat de menschen niet waar zijn, voor zichzelf en voor anderen, in 't bestemmen en besteden van den tijd. Maar nu we d'r tenminste vast 'n „startje” van gehad hebben, zullen we voor 't oogenblik maar van 't „chapiter” afstappen; „wat ien 't vat is, verzuurt niet.”

Intusschen, Ik wenschte wel, dat wij allen, ook in maatschappelijken zin, en in sociale verhouding, wat meer, en telkens meer, doordrongen werden van den duren eisch en prijs des tijds. Iederen dag laten wij voor onszelf, en voor anderen, zoo'n kostbaar deel van den tijd verloren gaan. Alle andere woeker is vervloekt; maar woekeren met den tijd is een zegen!

Ik heb 'n vriend, die geen „griezeltje” van den tijd ongebruikt laat. Maar wat die voor zichzelf, en voor 'n ander, „af kan”, dat is „onmundig”.

XXIX.

„Weette wie ook echte „kulbroers” zijn — kumt er niet op aon ¹⁾ met den kostelijken tijd? Menschen, die je zoolang kunnen laoten staon „schilderen” (wachten) en die je ’n poos kunnen laoten staon „brillen” — kumt er niet op aon — as of ’t zoo niks is”.

Nou Jansen, we motten altijd voorzichtig zijn, dat we de minschen zoo’n leelijken naam niet geven; wie weet, wat ze van ons zeggen! iemand ’n leelijken naam te geven — neem me niet kwalijk! — waar is dat goed voor? Maar dat zulk soort van menschen je erg misleiden met den kostelijken tijd, ja, dat is zeker. Maar dat is nog het ergste niet. En als ’t oe begint te vervelen, dat staon „schilderen” en staon „brillen” — neem me niet kwalijk! — dan kun je d’r immers „van door” gaan?

„Kun je? nou, dat mocht wat!”

Ik trof Jansen juist in zoo’n bui, omdat hij „ien koud mieterig weêr ergens bescheijen was, nog wel, notabene! in

¹⁾ Een „stopwoord” van Jansen (och wie heeft ze niet, die onnoodige, dwaze, ongerijmde stopwoorden!) waar hij nadruk meê schijnt te willen leggen op ’tgeen „daor ’t wel op aonkumt” in z’n discours.

't belang van die „ergens” en toen Jansen d'r op af kwam — komt er niet op aon — hadden ze 'm den halven middag laoten wachten; en toen 't „op stuk van zaken” aonkwam, was 't nog niks”. En dan kan ik me best begriipen, datter wel eens „een knoop afspringt”. Maar anders, dat is nog 't ergste niet, waarmee de menschen zichzelve en anderen den kostelijken tijd ontstelen, verknoeien, beliegen, verderven en „verkwanselen”. En dat, terwijl onze tijden zijn in de hand des Heeren, die ze ons schenkt, opdat er winst van komen zou voor onszelve en voor anderen; en dat we ze tot zijn dienst zouden besteden.

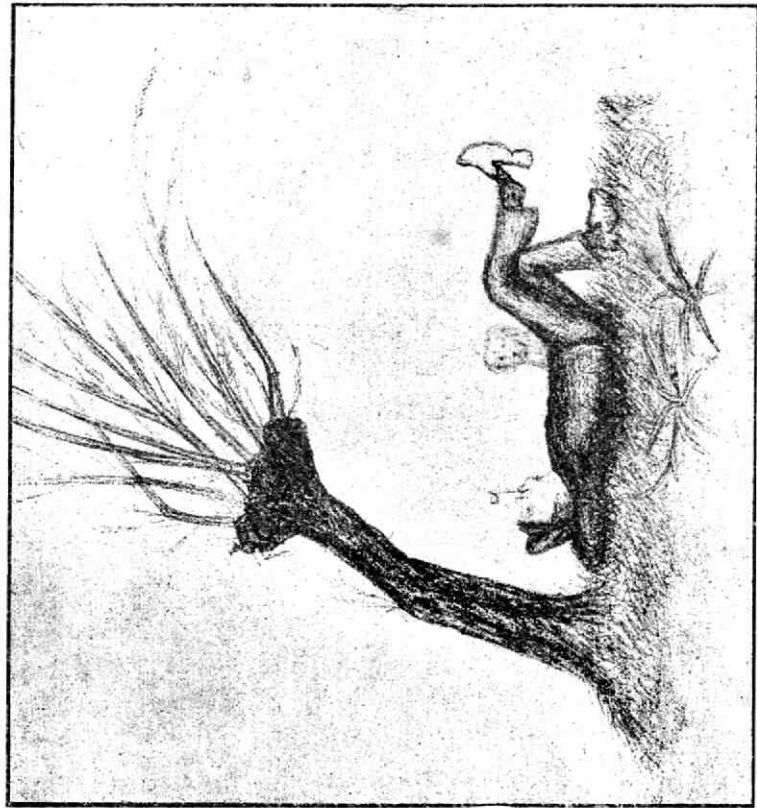
„Hoor eens, dienst gaat boven godsdienst,” zei onze stationschef, toen ik die quaestie met hem eens besprak. Nu, dat was weer zoo'n „dooddoener”, waar je niets aan hebt. Maar de trein kwam juist „aanschuiven”, en ik moest weg; anders had ik op dat „groote woord” zoo graag eens met hem willen doorspreken... wie weet, of ik 'm nog niet eens „te pakken kan krijgen”! Hoewel, als 't er op aankomt, en 't zal „klemmen”, dan hebben die lui van „groote woorden” meestal volstrekt geen tijd, weet u! Nu, verder ter zake.

„Lanterefanters”, lui, die den halven middag en avond „verslenteren”, slaapkoppen, „brani's”, die 'n „gat ien den

nacht" opzitten, op z'n best voor niks, op z'n slimst voor den duivel; bedriegers en misleiders, die, als de raven, altijd maar: „Cras! cras! morgen is 't tijds genoeg!" opdeunen: trage en luie schepsels, die, net als Gert Vis, toen ie op de rug ien 't gras lag, uitgaapte: „Hé, jong! wâ zou dâ lekker zien, as dâ werken was!" ¹⁾ Ook wel „gebesogneerde lui", die 't altijd druk schijnen te hebben, en toch bij slot van rekening niets uitvoeren; en van den tijd veeleer een „broddelwerk" dan een „borduurwerk" maken. Ook zoo menige rentenier, (gelukkig, niet allen! lang niet!) en onuitstaanbare „geurmakers" ²⁾ enz. enz. Och, ik zie, dat ik er „van de honderd meê in de duizend zou komen". En ik weet, bij slot van rekening, de som niet beter op te maken, dan allerlei debet, dat zoo schadelijk en schandelijk hoog loopt bij zoo-velen, die den kostelijken tijd verkwisten en verkwanselen, voor onszelfen over te zetten in een heerlijk credit: om in „waarheid en trouw" rijkelijk te woekeren met den schat van tijd, waarmee het den Heere behaagd heeft ons te laten „rentmeesteren".

¹⁾ Dat hebben d'r al wel meer gezeid!

²⁾ Ik merk intusschen, dat ik in 't eigen euvel van Jansen verval, en bezig ben, om erg „leelijke namen" te geven. Maar als de zaak zelve „leelijk" is, moet dat maar.

„Hé, jong! Wā zōn dā lekker zien, as dā werken was!”

Eén ontzaggelijke leugen is er nog, waarmee alle andere samenhangen; dat men namelijk den tijd in zoovele atomen deelt, als de menschelijke willekeur er van belieft te maken; dat men den tijd niet eert als een schat, ons uit de schatkameren der eeuwigheid toevertrouwd; dat men hoogstens den tijd uit de ontwikkeling der tijden verklaard, en alles aan den tijdgeest zoogenaamd ten offer brengt; in plaats dat aan Hem, wiens uitgangen zijn vanouds, van de dagen der eeuwigheid, de eer en aanbidding gebracht wordt.

Ik moest dezer dagen eene kleine „surprise” meëbrengen uit de stad, en keek zoo eens rond in de „zes-stuiversbazar”. Daar zag ik zoo wat opgeplakte figuurtjes in een vierkantje van ’n paar hand breed, achter een „loer-gaatje”, en zoo’n ding heette, nota bene! een panorama! d. i. waar men alles ziet, en overziet... en dat voor zoo’n „zes-stuiverskinder-spulletje”... ’t is om te lachen! en toch, zou ’k zeggen, is ’t nog ernst, in vergelijking van de dwaasheid der menschen, die meenen, dat alles door ’t kijkgaatje van een dag, een jaar, eene eeuw gaat; en dat hij, die dan alles, wat in dien omtrek valt, overziet (of zou hij er ook eigenlijk niemendal van zien?), de man, de held, de wijsgeer is, die richting en koers geeft aan de dingen; en op wiens schouders onze

dwermpjes opklauteren, en zeggen: „Wij zien alles! wij weten alles! zoo is het, en zoo moet het zijn!” Och, en als er maar 'n ezel met de poot op trapt, dan ligt 't heele panorama ten onderst boven, en de wijsgeeren er bij, en de kaboutermannetjes ook. Intusschen gaat de zon op en onder, als vóór duizend jaar; en de Eeuwige troont boven zon en lucht, en licht en wolken, en belacht het ijdel gewemel dier nietige aardwormen. Gelukkig is hij, ϕ : den Eeuwige tot zijn God, en Zijn goed tot zijn deel heeft. En dat wou ik dan ook nog maar zeggen, dat juist in zulk een zegen de heilige beteekenis van het „waar zijn met den tijd” tot haar recht en haar eere komt. In dezen zegen ligt een volmaakt beginsel; al het andere is op z'n best maar als „stukjes en brokjes”, die men, als met een kinderhand, meent te kunnen door mekaêr roeren, of in mekaêr zetten, net als 'n legkaart, en net zooals men dat eiges verkiest; nota bene!

XXX.

Ik had indertijd 'n buurman — „de mensch is er al

lang nie meer" — die „gèrn 'n ieder het zijne gaf" — dat is mooi! — die 'r erg op gesteld was, „dat alle dingen d'r gang gingen, en alles zoo z'n tijd had": „naor de kerk gaon net zoo goed as slaopen"; „vasten en vastel-aovend houwen allebei"; „fijn zijn", as 't te pas kwam, en „grof zijn", dat eigenlijk nooit te pas komt! Ook had hij zoo over zich, „um niks veur niks te doen". En, als er dan eens sprake was van dit of dat te „verhapstukken", dan lag 't 'm zoo „as ien de mond besturven": wà gift 't? krieg de d'r ok nog 'n appel of 'n ei veur?" En als ge dan zoo is met 'n eerepostje (!) aankwaamt, dan was 't altijd: „As er nou nog wà mee te „fenieren" (verdienen) viel, dan had 'k 'r niks op tegen." En as ge 'm eens „aon de pols kwaamt vuulen" om te helpen „veur niks niemendal", dan was 't altijd: „Wel jà, 'k zal gek zien!" en „m'nheer" hield zich „van den domme". Ik herinner me een aardig geval, hoe dattie intusschen met z'n „krinterigheid" er eens kostelijk inliep. Hent van Megen, geen „ergen beste", die gestroopt had, en voor 'n dag of wat „naor 't pakhuus van Rapperd" — zoo noemden ze bij ons indertijd „de kast" of gevangenis — moest, kwam bij 'm flèmen (vleiend vragen):

„Oh! witte nie, m'n nêf, zoude niet 'n worst of wat veur

mien hebben? 'k Heb eiges nog nie geslacht, en 'k heb wel 'n „hartversterkseltje” noodig!”

„Dà kunde begriepen, daor hè 'k ok wat aon, um ou 'n worst of wat te geven.”

„Nou, m'n nêf, dà bedoel ik òk niè; ik wou ze mar leenen; as 'k geslacht heb, kriegde ze eerlik weerum.”

Dà veranderde de zaak. En Van Megen kreeg de worst. En toen ie geslacht had, liet ie de varkensooren fijnhakken, en „ien de worst stoppen”. En zóo kreeg de „krinterige baos” de geleende worsten weerom!

Net goed! Niet om Van Megen, en niet om de worst, en niet om iets anders; maar omdat ie zoo „niks veur niks” deê.

„Als ie dood was, zou ie 't met de vromen nog wel is goed maken,” had hij dikwijls gezeid — arme „goedmakerij!” — En ja (!) in het testament had hij beschreven, dat de kerk „'n zilveren avondmaal-stel” zou hebben. Maar zie, toen dat kwam, stond er op „schotel en beker”, zoodat iedereen 't „beheurlijk” zien kon: „Van G. W. (naam voluit!) en echtgenoot”; „dat had ie er toch nog van motten hebben!”

„O! man, zoo'n soort zien d'r zooveul!” zei 'n andere buur van me, wien ik dat geval nog eens vertelde. Krek

zoo, buurman! en daarom heb ik 't ook nog eens verteld; „zoo'n soort zien d'r zooveel!”

Och! als er „zoo niks meê te verdienen valt”, dan gaat het helpen zoo traag; als er „zoo niks aan den strijkstok blijft hangen”, dan vlot het „spelen voor 'n ander” ook niet; als het „pro Deo” moet gaan, dat mag in de bedeeeling van het recht nog eens lukken, in de bediening der barmhartigheid willen de meesten daar niets van weten.

Maar nu wil ik, op mijne beurt, ook nog eens wat zeggen, buurman! dat er, gelukkig, nog heel wat gevonden worden, die dat anders verstaan. Zelfs bij een „natuurlijk” mensch vinje 't nog wel, dat ze menigen „Christen” beschaamd maken — hoewel het toch toch voor den heiligen, barmhartigen God de proef niet doorstaan kan, dat moet ik er bij zeggen! — En ook, menige „tobbert” zelfs is nog blij, as ie eens 'n handje helpen kan. En menigeen maakt „niks geen pretentie”, als hij een beetje heeft mogen „bijspringen”! — dat gaat goed! En een Christen — zal hij de facto (inderdaad) een Christen zijn — moet altijd maar minder voor zichzelf leven, en altijd maar meer voor 'n ander; en om Christus' wil dienen; en net als Jantje-meui — over wie ik 't vroeger al eens gehad heb — zoo grifweg uit het

hart kunnen zeggen: „Hè, dà duut me nou nog is goed!” als ze — um Gods wil — ’n „ermen sukkel uut den brand had meugen helpen;” enz, enz.

Ik weet wel, van onszelfen hebben we dat zoo niet, „we mogen onszelve veel te graag lijjen!” Van de menschen leeren we ’t ook niet; die zouwen ’t ons veeleer afleeren! Maar in de „schola crucis”: als we ’t van Hem leeren, dat het „zaliger is te geven dan te ontvangen”!: als wij alle gaven en offerande en dienst waardeeren in ’t zilver van zijne tranen, en ’t goud van zijn bloed!

Van het kruis de victorie, ook in het dienen, liefhebben, zegenen en weldoen. Wie het kruis omhelst, die heeft den sleutel der oplossing van alle „quaestie van miseriën”; wie het kruis miskent, zal die oplossing nimmer vinden.

Laten wij, een iegelijk onzer, ons maar alleenlijk bij het kruis houden, ook al kost het veel dienst en druk: victus vincam: zóó, in den strijd des levens, de minste te zijn geeft winst, en zal het winnen, en zal eenmaal de overwinning hebben!

XXXI.

Ze hebben me wel eens verteld van den burgemeester van A., dat hij zich „per occasie” net zoo gemakkelijk met de brandspuit laat „nat-spuiten”, als dat hij op z’n tijd ’n „groote heer” moet zijn. Nu, ik moet zeggen, ik zou ’t hem „geen van beijen” makkelijk nadoen. Maar zoo heb ik ’n burgemeester gekend bij ons op ’t dorp — de tegenwoordige, dien we hebben, dat is ok ’n goeije, daarvan niet! dà mot ik zeggen — dien „’t net krek allins” (’t zelfde) was, of ie, za’k mar is zeggen, den „gouverneur” te gast had, of dattie met Grätje Tiessen, den poldermeester, deur ’t smerigste weêr de heele zeeg langs most vègen, um „schouw te loopen”, en te zien of alles geruimd en „ien de peê” (in orde) was. Als het diende, dan wist hij terdeeg zijn gezag te doen gelden. Maar, als ge hem dan weer met dorpskiender, „met klumpkes aon”, die naar school gingen, zaagt optrekken — dikwijls „aon de hand” nog wel! — dan moste zoo zeggen: Wat ’n minzame minsch is dat! Al zijne waardigheid placht hij „ontleende waardigheid” te noemen, en al zijne onwaardigheid noemde hij „zijn eigen”!

Ik heb het voorrecht gehad, dien burgemeester erg best

te kennen. Zelfs mocht ik hem, „als volontair“, op de secretarie gedurig een handje helpen met schrijven, staten opmaken, enz. Daarbij had ik dan ruim gelegenheid om te zien, hoe dat hij was in z'n doen en laten met de menschen. Altijd 'n woord van pas: hoog als 't most, zeker! hartelijk als 't mocht. En altijd ten „goeje raoijen“. En, omdat dat zoo goedkoop ging, kwamen er 'n heele boel van profitèren; want goeje raad is anders duur!

Van alles kwam er „te berde“; kwesties van deilen; acties over 't visschen; recht op 'n streepke grond; armen-bedeeling (och! waarom heeft de kerk een aanmerkelijk deel van den dienst der armen ingeboet? door eigen schuld!) school-dienst (item!); proces-verbaal tegen lui, die klaver van 't veld „geratst“ hadden, of hout van de boomen „gestumperd“; en, omgekeerd, klachten van de lui tegen de „pelies“ (politie), „die ze wel is hadden zien iengaon ien de Roskam, um 'n snépske te vatten“; allerlei relaas over allerlei „oomes en nêven en familie van de vrouw, die dit of dat te preten-dieren hadden,” en „dat 't zoo en zoo ien het testament beschreven stond“, enz. enz.

Ook met de lui, die zich kwamen aanmelden, met het plan, „dâ ze is 'n deuntje wouwen gaon trouwen“, had de man

heel wat te stellen. Als 't goed was, dan had hij er niets op tegen, en mocht hij 't zelfs heel graag lijjen. En ik herinner mij nog, hoe hij in de weer was, om 'n goeijen sukkel, „die vergêten had um z'n eigen vur de militie aon te geven“, en die nu, inplaats van 'n „deunje te trouwen“, voor vijf jaar „staon“ most als soldaat, in dit „schromelijk ongeval“ te helpen. En bij den trouw kon hij, krek allins, riek of êrm, zoo hartelijk en trouw toespreken, „dagge d'r — zooals eens 'n gelukkig paar zei — „stil bloed van kreegt“.

Maar, als 't mis was — en daor kunde wel dagwerk meê hebben! — en als de burgemeester er niks dan ellende van van voorzag; o, dan kon hij zich, om bestwil, tot het uiterste weren, dat er van zoo'n trouw maar niets zou komen. Dan hadje moeten hooren, wat 'n brutalen mond de man meestal kreeg; en in den regel gaf 't niks, niemendal! o, Dat trouwen, dat trouwen! Wat zijn d'r al 'n boel menschen meê in de „naorigheid“ gekomen. Als 't goed is, dan is het best. En als ik, op mijne beurt, 't eens 'n beetje hoog mag zeggen, dan zeg ik met den dichter:

Wer ein holdes Weib errungen,
Hat das höchste Glück erreicht.

Of, zooals de Heilige Schrift 't ons leert, dat is nog wel wat hooger en heerlijker!

Maar anders, ik zeg maar, niks daar zoo'n ellende vandaan komt. En dat zei de burgemeester ook. En als hij dan de „vrijigheid” nam, om dat te zeggen; bijv. met het oog op „armoe troef”: „Maar Kobussen, ge hebt immers geen brood, wat wilde toch trouwen?” dan was Kobussen zoo vrij, „um daar tegen ien te reklamieren”: „Liever vrouw en gin brood, as brood en gin vrouw!” En 't „spul” most dan toch maar doorgaan! En dan gebeurde 't wel, dat 'n week of wat later de man of de vrouw, of allebei, op de poot kwamen spelen, „dà ze weer van mekaor afwouwen”. Maar dan was het te laat. En als de burgemeester dan opmerkte, „dat ze indertijd maar wijzer hadden moeten zijn”, kreeg hij nog 'n brutalen mond op de koop toe: „Als wij nie wiezer wao-ren, hadde gij mar wiezer motten zièn, en ons niet mot-ten trouwen!” En dan kon hij dat zoo doen, dat hij met 'n zware zucht zich naar 't raam keerde, alsof hij weer eens 'n beetje licht en lucht nodig had. En daarmee was dan die ontmoeting afgelopen.

Toen heb ik 't al wel „gevat”, en sinds dien tijd ben ik er nog 'n heele boel wijzer op geworden; dat van al dat

onbezonnen trouwen al wel meê de meeste ellende, in 't huiselijk en maatschappelijk leven, voortkomt. Maar dan ook omgekeerd, dat 'n goede, vrome, rechtschapen huisvrouw engelandienst doet in haar huis en naar buiten (Spreuken 31 vers 10—31).

XXXII.

„Toon-baos”, de metselaar, had net zoolang „ien weer en wiend” staan metselen, dattie er „ongemak van ien de lejen” gekregen had. En de kloeke baas, die vroeger zoo stoer en rechtop — en goedsmoeds! — naar z'n werk kon stappen, begon zachtjes aan te „schinkelen” in het loopen; 't geen 'n „alias” de „vrijjigheid” gaf, om zoo 's op te merken, „dat het net was, asof d'r 'n wieg hênging”. En sints dien tijd was 't „spul klaor” en begon iedereen „de wieg”! tegen 'm te zeggen. En toen ik zoo'n jongen was, kende niemand „Toon-baos” meer, of Jansen; maar as ge van „de wieg” praotte, dan kon 'n „klein kiend oe wel terecht helpen”. Ik herinner me nog, dat ik „Toon-baos” daar eens over kwam beklagen. Maar hij antwoordde, zoo echt zuchterig:

„Oh! laot dà mar vur 't geen wat 't is; God wit toch wel, hoe dat ik hiet!”

o! Die ellendige „bijnamen” en „scheldnamen”! En de menschen hebben d'r zoo'n schik in; 't gaat 'r zoo gemakkelijk, zoo »van eiges” in. Begrijpte dan niet, menschen, dat 'n naam 'n schat is? en weette niet, menschen, dat 'n eigen naam, en 'n „van” (geslachtsnaam) 'n kostelijk „erfstuk” is? en zijt ge 't vergeten, menschen, dat uw familienaam in den doop tot 'n verbondsnaam geheilgd is? o! Die ellendige „bijnamen” en „scheldnamen”! Gelukkig, als we er, voor onszelven en voor anderen, maar „wat aan mogen hebben”, net als Toon-baos, dat God toch wel weet, hoe dat we „hieten”! En nog beter, als we d a t „hieten” voor geen koningsnaam inruilen, „umdat we eigenlijk”, zooals Toon-baos zei, „op genaode met onzen naam „gedupt” (gedoopt) zijn.” En 't beste van alles, als we, zooals we heeten en zooals we zijn, zooals we 't hopen en hebben, „ien 't groote boek van Gods genaode opgeteekend staon”.

Op dat woord „genaode” viel Toon-baos altijd „deur de ben”. Jammer, dat hij er zich door anderen wel eens meê liet „pieren” (och! dit kan, helaas! zoo licht gebeuren)! Zoo was er bijv. 'n andere „baos”, Jan de verwer, 'n eerste

flêmer, die ze terdeeg „achter de mouw” had, en die Toon-baos met z’n geflêm maar aan ’t lijntje wist te houwen, om „uutstel van betaoling te kriegen” (zooals ie wel eens gezeid had: „Tot St. Juttemis, as de kalver op ’t ies dansen” = nooit)! „Eindelijketijd” begon dat „Toon-baos” toch te vervêlen; vooral, omdat hij hoorde, dat „Jan-baos”, achter z’n rug, d’r zoo raor en lillik over kon praoten”. En toen ie hem op ’n keer „ien de eenigheid” tusschen de tabakswallen „attrapierde”, kreeg hij ’m met z’n knuisterige vuisten tusschen d’n das, en vœegde ’m met ’n astrante stem toe: „Nou zulde toch betaolen, doe lillijke kël! gij hê nou lang zat „Jupke” met me gespuld’!” ’t Was of „Jan-baos” „deur de kniën hênschoot”, zoo ontdaan was ie. En door z’n schrik heen „knerpte” ie: „Genade! genade! as ik ’t had, dan zou ’k oe zeker betalen, Wieg! daor kunde vast over rêkenen! genade, genade!”

Zoo’n „stinkende kël”! want ’t was allemaol mar prak-kesaosie! Maar intuschen, „Toon-baos” liet z’n eigen d’r meê uut ’t veld slaon. En umdat „Jan-baos” zoo aandoenlijk um genade had „gelêrmd”, hettie ’m nooit meer over z’n „pretensie” gesproken. En „Jan-baos” het „Toon-baos” mar stillekes naar de duiten „laten fluiten”.

Zie, dat was nu in-gemeen, En helaas! een zeer gemeene en algemeene bijdrage, hoe flêmers, bedriegers, afzetters, „luilakken” enz. het kostelijkst recht van genade op ’t schandelijkst weten te verkrachten en te misbruiken. Maar anders, ja, dat moet ik zeggen, wie dat „recht” kent, dat kostelijk recht van genade, ook in toepassing op het maatschappelijk leven (want daar hebben we ’t eigenlijk over), die hoeft „op ’n ander” niet meer „ien de leer” te gaan, om den rechten toon te vatten, en de rechte „teneur” te vinden in de oplossing van jammer en ellende,

Ach, Gnaden aus zu theilen wär so schön,
Und wer ’s vermag, der soltt’ es nicht versäumen.

Mekaar de honderd penningen kwijt te schelden enz. enz. (of, zooals onze doctor deê (die nooit ’n rekening stuurde), ’n lange streep d’r achter!) als we ’t „weten” mogen, dat door recht de tienduizend talenten van onze schuld betaald zijn; en dat er nu niets anders meer te kwijten en te bekennen is dan: „Op genade!” dat is ’t ware! daar „komde d’r meê”, en anders nooit! Wie ’t anders probèren mocht, die trekt de „koorde der gebondenen” hoe langer zoo knelender dicht; die trekt ze „ien de knoop”; die kan d’n

roestigen grendel van de „poort der verzuchtingen” toch niet loskrijgen, en „miert” dien grendel in z'n roest hoe langer zoo vaster. Wie op eigen recht en pretensie wil klaar komen, die schiet er zeker „'t hachje bij in”. Maar op beding van genade, dat is naar de bedeeeling van het goddelijk recht, wordt de rechte vrijheid verkregen, voor armen en ellendigen, voor schuldenaars en dwazen en gevangenen. Alleen de hypocriten, geveinsden en leugenaars, zijn „d'r buuten!”

XXXIII.

Dat moet gezegd worden, dat het tegenwoordig veel gemakkelijker en goedkooper reizen is dan vroeger. Tenminste bij ons door de Betuwe. Hoewel de boeren zeggen, „dat ze de heele Betuwe ontsierd” en „verpartelesierd” (gescheurd en gescheiden) hebben met die „dekselse spoor”. „Die 't trof, hêt er nog al aordig wat veur ien 't zekske gekregen; mar anders, 't is de eigeste Betuw nie meer; en 'n duur eindje spoor, daor kunde over rekenen!” Maar als we die quaestie nu 's laten rusten, daar 'n heele boel vóór te zeggen is (dat mot ik bekenen), dan zeg ik toch maar, dat het reizen d'r heel wat meê gewonnen heeft. Vroeger daags dan konde

ja! met de diligence van Nimwegen naar Aorem over Elst, en vice versa natuurlijk; en dat was dan 'n reisje van minstens twee uur! En als ge verder most, naar Valburg, Zetten enz., dan was 't al mooi, als ge bij die of gene op de stôt-kar terecht kwaamt; en anders ging 't altijd maar „per occaasie te voet”. Zoo'n dag naar Tiel of Rhenen, dat is tegenwoordig niks; etens-tijd ziedde weer thuis.

Teunissen was voor 'n week of wat ook op 'n mergen hên en weerum naor Tiel gewèst, um vûr 't gerecht te „comparieren”. „Mar as ge zoo van 'n kouwe kermis thuus komt as ikke, dan is de reis toch nog lang zat, en duur zat ook. Mar dà wil 'k oe toch wel zeggen, as de kêl me nie betaolt, en ik kan veur de rechters gin recht kriegen, dan za 'k m'n eigen rechter zien.”

Bij zoo'n discours ontmoette ik hem „ien de spoorwagen”. Teunissen had 'n pretensie tegen iemand, die op 't punt stond „'n gat ien de maon te schieten” (failliet te gaan). En nu was hij d'r meê „veur 't gerecht”. Hij was er eiges zoo van „veralterierd” (ontsteld) gewèst, dat toe ie opgeven most aon de heeren, wat ie van z'n ambacht was, ie gezeid had: bouwlander, ien plaots van landbouwer. En naoderhand was ie vuul geworden. En nou zou ie mar zien, dat ie z'n

eigen „recht schafte". Dat hedde wel meer van die lui, die erg „veralteried" zijn, als ze „voor de heeren" komen; maar dan „vuil" worden; en achter den rug dan nog alle-mans praats hebben; niet, om als „de verdrukte onschuld" te paraderen, maar om 'n gepretendeerde schuld op 'n ander te hebben; en die dan maar op eigen gelegenheid recht willen schaffen.

Hedde gij Toon-baos de metselder gekend, Teunissen?

Toon-baos? neen, da 'k weet, niè?

Niet? die minsch, die altied zoo met de beên liep te trekken?

Oh, „de wieg"? Ja, die hè 'k best gekend.

Daar hadt je 't alweer met die ellendige bijnamen. Daar most ik eerst 't mijne van zeggen tegen Teunissen. En toen heb ik 'm 't eigeste geval verteld met „Jan-baos de verver", die 'm zoo „sniekerig" „genade" had „afgeflèmd". En toen heb ik 'm gezeid, wat 'k eigenlijk nu ook zeggen wou: dat ik dat van „Toon-baos" in 't geheel niet goedkeuren kon, dattie zich zoo „ien de lauren liet leggen". Maar dat dat dan toch nog altijd iets anders was, als dat men maar zoo met de mond, en desnoods met de vuist, klaar is, „um z'n eigen recht te verschaffen".

Ik geloof dat, ab utrâque parte (over en weer) te veel weekheid en te veel „lamlendige goejerigheid” en te veel kouwe ijskouwe „Rechthaberei” aan ’t woord is. En dat ook in deze materie moest gelden : in medio tutissimus ibis, houd rechte maat en koers, als ge er komen wilt !

Wie ’t gouden middelwegje houdt,
Die spaart het hout, en houdt het goud ;

reciteerde mij d’n ouwen heer „van den Esschenpas”, toen we ’t over dit geval hadden, en ik nog al met ’m mocht opschieten, omdat we ’t „aardig eens” waren. Of nu dit „rijmpje ter plaatse dient, en „hout snijdt”, zou ’k niet willen beweren. Maar dat er goud in zit, ja dat ’t goud is ; dat ’t goed is, ja dat ’t Gods goed is, als we ’t recht van genade bekennen in iedere betrekking van ’t leven, als schuldenaren en schuldeischers, in oprechtheid en waarheid, zóo dat wij er goed uitkomen, en onze naaste er ook goed uitkomt, dat durf ik „veur mien part” gerust tegen ’n ielk vol te houwen.

Was ’t wat anders, dan zou ’k ’t niet licht wagen, om op publieke stellingen te promovèren. Maar op ’n dissertatie over „’t recht van genade”, ja, dan zou ik ’t ’m „lappen”,

da geloof ik wel. Intusschen, praten is maar niks; doen, daar komt 't op aan. Laat 't boek van ons leven maar eene dissertatie mogen zijn, die 't punt in quaestie in 'n heerlijk licht stelt, en waarop we promovèren „annuente summo numine”, onder heilige goedkeuring van den Heere onzen God.

Ze hebben me weleens verteld, dat het woord „genade” eigenlijk wil zeggen „'n gedurig en overvloedig nederdalen van licht en zegen”. Dat zit 'm dan in 'n „wortel”, die ze uit 'n ouwe taal van 't Oosten trekken (nade == neder), en nog zoo iets, wat 'r dan vóór komt te staan, (ge == gedurige herhaling). Nu, die 't weet moet 't maar zeggen! Maar ik wil wel zeggen, wie 't naar de taal der heilige Schrift verstaat en in de taal van 't hart, die weet 't wel, hoe licht en zegen van God almachtig gedurig en overvloedig nederdalen, omdat zijn „heuvelen heilig recht dragen”. Uit 't vervulde recht daalt 'n overvloed van genade. Gelukkig de mensch, die 't verstaat, die kan niet meer willekeurig „omspringen” met „genade”; maar veel minder nog zich „z'n eigen recht verschaffen.”

XXXIV.

„Ieder, die wil, heeft 'n millioen in de portemonnaie zitten", hoorde ik dezer dagen 'n „heer" in 't spoor beweren. Met z'n mooie pels aan gaf hij mij wel den indruk, dat hijzelf „binnen" was. En dattie daar schik van had ook. En dattie 'n „loquax" ('n praatzak) was ook. Eerst had hij zitten „betoogen", dat „gelijk op verdeelen", zooals de „socialen" willen, toch eigenlijk eene dwaasheid is. En ik moest zeggen: „Daar heb je gelijk in, m'nheer! over vijf en twintig jaar zou het toch weer zoo ongelijk mogelijk zitten, met louter willekeur, en wanorde, en „mekaâr op den kop tikken" er bij".

Maar toen „m'nheer met de mooie pels aan" zoo manhaftig begon te „geuren" met z'n „ieder, die wil, heeft 'n millioen ien 't zèkske", toen begon ik op mijn beurt 'm 'n „sprookske" te vertellen. Bij m'n ouders huis, in 'n groote elzen-pas lag een schat verborgen; allemaal „Spaansche matten"; ze wouwen wel zeggen, op z'n minst voor 'n millioen. Maar niemand wist, op gin stukken nao", te zeggen, waar dan eigenlijk de schat zat, en hoe diep. Wel beweerde Peter Vink, 'n arbeider bij ons thuis, „dattie duk zat van

z'n vaoder geheurd had, datter dwaollichtjes op dansten, en eiges had ie ze ook wel is gezien. Maar as ge dan zoo „astrant” waort um d'r nao toe te gaon, dan gingen die lichtjes aon 't „wegkuuten”, zoo hard as ze mar kommen. Eéne keer hadden 'n partij kèls is geprobierd, um van verschéjen kanten te geliek d'r op ien te gaon, mar toe waoren ze de lucht ien gevlogen. Eigenlijk, as 't op stuk van zaken aonkunt, geleuf ik dat 't allemaol mar kul-koek is.”

Da geleuf ik ook, Peter. En dat heb ik tegen dien heer „met z'n mooie pels aan” van die „Spaansche matten ien de porte-monnaie” ook gezeid. Nee, zoo gaat dat niet. En dat hoeft ook niet, gelukkig niet! Dat men met 'n goeje wil, met geduld en waarheid, eerlijk en oprecht, 'n heel eind komen kan, dat geloof ik ook wel. Maar weette, hoe ver? Dat men met God en met eere z'n dagelijksch brood heeft, en dat is genoeg! Al wat daarboven en daarbuiten gaat, dat mag niet anders zijn dan 'n exceptie op d'n regel. 't Gebeurt weleens, zeker! En menigeen is, met goed oppassen, rijk geworden, zeker! Maar de zegen van 't willen en wenschen zit 'm toch ook niet in 't „dik centen” hebben. Zeker, daar zijn er 'n boel, die 't willen en wenschen, zeker; maar de zegen zit er toch niet in. En ik zeg maar, „m'nheer met

de mooie pels aan", dat ge met uw stelregel geen haar verder komt, om de ellende de wereld uit te krijgen.

Geld is 't geluk niet; veel geld is „de zegen" niet. Zoolang als ge van 't beginsel uitgaat, dat 't 'm daar in zit, kunje er gerust over rekenen, dat ge, zelfs met uwe beste bedoeelingen, „in den aap gelogeerd zijt". Midas, 'n oude geldwolf, had het ('t is maar 'n vertelseltje, en 't is toch waar) met z'n wenschen zóover gebracht, dat alles „waor dattie mar naor wees", goud wierd! Maar toen ie nergens meer naar toe „te wijzen" had, was ie d'n ongelukkigste stumpert, die 'r op twee beenen liep... en had nog ezelsooren, op de koop toe, gekregen. Neen, 't zit 'm niet in 't geld — „en dan veul"! zooals Bart Jansen zei, als ie achter de zuurkool met spek hèn trok — 't zit 'm in 't hart; „as daor goud is, of zilver, dan is 't goed," zei 'n ouwe oom van me, die weleens 'n beetje aan de mystieke kant kon zijn, maar het toch zoo goed wist te zeggen.

„Daar bedoelde zeker „goud vanboven" en „zilver vanboven" meê, oom!" zei ik dan, en was dan op mijn manier ook 'n beetje mystiek.

„Ja," zeiddie „en dat is dan zooveel gezeid, als dagge maar tevrejen zijt met Gods gunst en zijn heiligen zegen;

en dagge maar leeft uit de schatkamer van zijne barmhertigheden. Wilde wel gelooven, ik heb bange tijden gekend, en nog heb 't niet te breed; menige keer heb ik 't met „waoteren-brij” moeten stellen; maar ik heb er altijd Gods zegen in mogen proeven, en, „die maakt alleen ons blij en rijk”. En koning Salomo heeft gezeid — „en die wiest 't wel!” — : „Een droge bete, en rust daarbij, is beter, dan een huis vol van geslachte beesten, met twist.” (Spr. 17 : 1).

Maar, om nu nog eens eventjes op dien „heer met z'n mooie pels” terug te komen; toen ie uit 't spoor stapte, had ie allemanspraak tegen 'n sjouwer, die twee kwartjes pretendeerde „om twee koffers en 'n hoejendoos 'n kwartier ver te brengen”: „da ze net raven waren, die je 't geld uit de portemonnaie zouden pikken.”

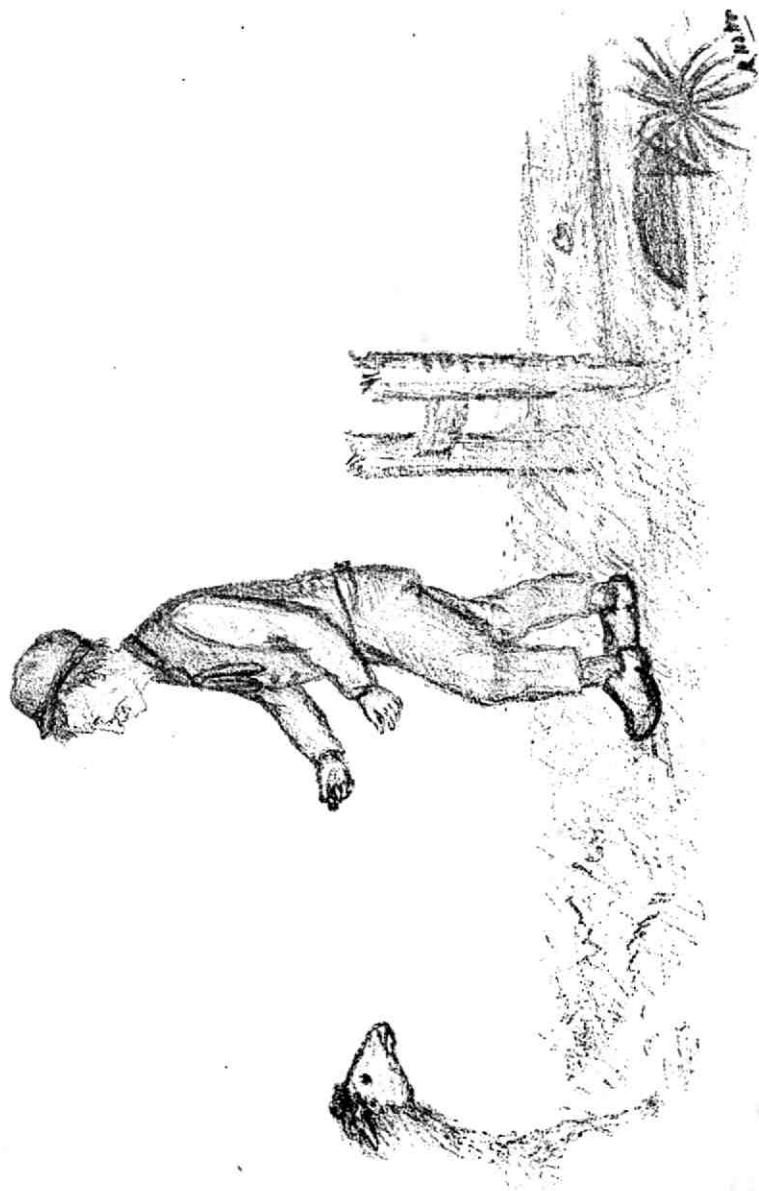
Nu, m'nheer, als er 'n „millioen” bij u in de portemonnaie zit, wat zouden dan twee kwartjes? ('t is anders wel rijkelijk veel, dat moet ik zeggen!) Maar dat is misschien 't eerste begin voor dien stakkert, om ook nog 's 'n „millioen” te krijgen; „where is a will there is a way”; hij zal 't wel willen, en dan kondt gij hem vast 'n eindje op weg helpen.

XXXV.

Daar gaan tegenwoordig heel wat vinken en lijsters en sijsjes „de zak in”. Hoe ’t „bestaan” kan, dat ’r zooveel brutaal volk vrij toe op „vogelen” uit durft gaan, ik begrijp ’t niet. Ze zijn er anders handig genoeg bij (en daar hebben ze gelijk in) om proces-verbaal, zelfs tegen ’t „streupen van ’n haos”, op te maken. Maar zoo’n „razzia” onder ons „fijngevederd en zangerig volkje”, dat schijnt maar zoo te „maggen”.

Kees „de kooijer” maakt om dezen tijd van ’t jaar, tenminste bij open water, de kostelijkste emplêtes van „eendenbout”. As je ’m zoo hoort „kwêken” en „ieteke” roepen, om met ’n keeshond de wilde eenden te lokken en te verschalken, dan moet je toch zeggen: wat ’n sniekerig bestaan is dat! En je zoudt die argelooze „langnekken” zoo graag eens waarschuwen, dat ’t de teenen-fuik en den „doodendans” ingaat! Maar enfin, „’n mensch haalt er nog ’n goed bestaan mee!”

Peter Krienen, bij ons op ’t dorp, heeft er zoo echt de slag van om „de schaop” uit de wei te lokken. „Kom màr, siks-ke! kom màr, sikke-man! kom màr!” En hoe dichterbij „sikkeman” komt, des te weeker wordt Peter in z’n geflêm,

„Kom mar, siks-ke! sik, sikkeman!”

en „wévert” met de hand, en „knippert” met de vingers, en 't is alsof bij hem alles naar achteren doorzakt, zoo buigt en wringt ie zich, om „sikke-man” maar bij de poot of ien de vacht te kunnen grijpen. „Kom mar, siks-ke! sik, sikke-man!” En, als ie 'n dan met 'n greep, 'n rek, of 'n sprong heeft, — o wee! „hier, doe mietert!” is 't dan..... „Bêh!” reclameert dan 't „schaop” op alle manier. „Ja, of je al „bêht”, da gif niks!” Eer d'r vier en twintig uur verstreken zijn, hebben ze „sikke-man” (zooals ze dat bij ons nuumen) „'t bukske al uut getrokken”, en hangtie in de Veemarktstraat te Rotterdam „vêrrig” (klaar) om „opgesmiekst” te worden.

„Nou, daor is 'n schaop ok veur”! heeft Peter me wel eens geantwoord. En ik zeg: „Nou, dà wil ik aonnemen! mar dà „sniekkerige”, om zoo'n beest te vangen; dà geflèm en dà gevele, witte, dà dunkt me zoo erg min.” „Nou, ziede gij dan mar, dagge ze op 'n andere manier kriegt,” eindigt Peter ons discours, en daar is 't meê uit.

Maar al wat ik daar schrijf van die „vogelaars”, en Kees „de kooijer”, en „Peter met sikkeman”! dat kan me zoo dikwijls in m'n hart „mieren”, als ik op alle manieren, dag aan dag, zie, hoe dat 't onder de menschen net krek zoo

toegaat. D'n een is op „vogelen” uit in de politiek: d'n ander verschalkt den grooten hoop in het sociale; 'n derde lokt en vleit „'n arm argeloos schaap” den breeden weg op. 'n Zak vol beloften, gesuikerde lippen, 'n vleijend oog, 'n streelende hand, die met de pink begint, om den heelen arm te vatten, zotternij, klatergoud, snaps, allerlei bekoring en streeling der zinnen, net zoolang tot ze je de „teenen fuik” in hebben. En dat is erg. Want zoo 'n „lok-vogelarij”, en gevelei, en „gefleem” lokt, en vleit, en verleidt, en verderft zoo menig menschenhart, en slacht zoo menige ziel weg. Als ge er 'n oog voor hebt, o, dan is het schrikkelijk om aan te zien, hoe allerlei netten van arglistigheid gespannen zijn, en zoet gevelei „wordt gebrouwen”, en 't „slachtofferen” door satanische verleiding hoe langer hoe menigvuldiger wordt.

o Als ze je hebben, die kruipers, die vleijers, die „flik-floojers”; dan mot-je d'r aan, en 't gaat „holder-de-bolder” den afgrond in. o, Als ze je hebben, die liegers en bedriegers, die „mooiweer-speulers”; dan mot-je d'r aan; en, als God 't niet verhoedt, ben je weg. o, Als ze je hebben, die „slachters van menschenharten”, dan mot-je d'r aan; en in zulke handen te vallen, dat is de hel!

Als men zien kan, wat ze met je voor hebben, dan kan

men zich nog wachten, en passen voor 't geval; en „une personne avertie en vaut deux: goede waarschuwing is eene toevlucht en 'n schuilplaats.” Maar dat bedekte, dat „sniekerige”, dat is schrikkelijk.

Toch, al kun-je 't niet zien, wat al die „bent” van verleiders en bedriegers met je voor heeft, weten kun-je 't wel, menschen-lief! Experientia docet: 't geval heeft er alzo dikwijls toe gelegen, dat je wel moet zeggen; „Een knappe kerel, die 't mij lappen zal! Neen, zegt dat niet, want dan ben je licht nog 't eerst „bakker-aan”. Maar weet het, zooals wijze en beproefde raadslui 't u kunnen zeggen. Weet het, met een ootmoedig en wakend hart. Weet het, zooals Gods Woord u waarschuwt, en Gods trouw u leidt, en Gods genade alleen u bewaren kan. Alle andere „weten” baat niets tegenover den satanischen geest der verleiding. Geen theorieën of bespiegelingen zijn tegen de listige omleidingen van den „menschen-moorder” bestand. De logica der mensche-lijke rede speelt u toch nog, zelfs al hebt ge de beste bedoelingen, in handen van den verleider. De overleggingen des harten, al meent ge ook, „dat ze zoo secuur zitten als 'n vinken-nest in 'n hollen wilg”, worden toch op den duur in den strik gevangen. Alleen de logica van Gods Woord

bant den duivel in zijne arglistigheden. Alleen Gods genade doet de ziel, als eene duive, den sperwer ontkomen. (Psalm 91 : 1—3).

XXXVI.

Wat 'n laten, langen winter hebben we van 't jaar. „Nog 's 'n ouwerwetsche!” zegt onze veldwachter. „Zijn de winters dan anders ook al „niewerwetsch” geworden, Jansen?” zeg ik. „Nee man, de „ordonnanties” zullen wel „egaol deur” 'tzelfde blijven, totdat er geen „zunneke” meer opgaat, en geen „maontje” meer schijnt. Maar deze winter is, („net as ien 't jaor zeuven en twintig”, zooals Flipsen, onze ouwe „tabaksknecht”, zich nog best kan herinneren) een erg lange en laote winter, dat is zeker.”

Andere jaren hedde soms in Februari al „sneeuwklukskes” en vroege „crocusjes”. En de spreeuwen zijn dan „duk” al druk aan 't kwinkeleren. Bart-baas hêt ien den almenak aongeteekend, dattie ien 't jaor „acht en vieftig” op den 11^{den} Februari de merling al hêt heuren fluiten”. En wie kan

d'r niet van „meê praoten”, datter in 't begin van Maart al „knupekjes” aon de struiken, en knoppen aon de boomen kommen”? Verleden jaar stond bij onzen burgemeester om dezen tijd de „pirus japonica” al te „bleujen”. Maar „van 't jaor” is 't nog allemaal ijs en sneeuw. En op primo Maart was m'n neus op 'n morgen net 'n ijskegel. ¹⁾ Zelfs de „huus-kroeten” (huismusschen) zaten nog maar stillekes bij mekaor gekropen tusschen 'n „houtmiet” in. Kakelende kippen (anders „'t mooiste muziek van 't veurjaar”, zooals Jan-boer zegt) hoorde ge nog haast in 't geheel niet. En „ielkendeel” was al maar blij, als ie bij 'n lekker warme kachel terechtkwam.

Of eigenlijk kan ik dat niet zeggen. Want, terwijl menige stumpert allerlei kou en armoe moest lijden; en „erme Mientje op 'n mergen, toen ze koud en haast zonder eten naar school ging, met 'n eigenaardigen dorps humor, tegen 'n „huus-musch”, die 't kennelijk ook niet te breed had, zei: „Hédde gij nog niks gehad, ménneke? ik ok nog nie veul!” terwijl nood en kommer overal zoo ontzaglijk neep, „dat 't zóo toch nie lang meer had kunnen duren”, zouwen wij „mensen”, zoo zeggen; waren er 'n heele boel

¹⁾ Dito, dito half Maart.

lui, die zich „met alle plezier” half lieten bevriezen, als ze maar op 't ijs konden „slieren en slenteren”, of „spelevaren” in 'n narre-slee (»'n gek, die d'r achter op zit,” heb ik de straatjongens in Rotterdam weleens hooren roepen). Och! zoo'n ijs-vermaak op zichzelf vind ik 'n heel gezonde beweging; en de puriteinsche beschouwing over het zondige van deze „vermaking” kan ik volstrekt niet deelen. Zoo'n „zeeg” uit te „snorren”, of 'n „singeltje” langs te rijden, mag gerust onder de gepaste uitspanningen gerekend worden.

Maar dat „leuren” op het ijs! En dan, wat er al zoo bij komt, waar ik nu 't zwijgen maar toe doen zal! En, wat ik eigenlijk zeggen wou, die „gemakkelijkheid”, waarmee men zich in alle mogelijke kou en tocht en ongemak weet te schikken! Terwijl, als 't om wat anders, en als 't om plicht of „wat deegs” te doen was, diezelfde „branis” al heel gauw klaar zouden zijn, om te „mopperen” en te klagen, „dat dat geen doen is! en dat dat geen houwen is! en dat 'n mensch toch geen kameel of 'n ijsbeer is! en dat ze bedanken voor zoo'n „hondenweer”! enz. enz. Maar nu, o man! menige „pa” staat nog te „blinken” van schik bij fellen noordenwind, al moet ie ook soms „voetje voor voetje” meê, om z'n zoontje „spillebeen”, bij 't uitslieren van de

schaats vast te houden; of ook, 't is „zijne dikheid" niet te veel, als hij 't op 'n drafje zetten moet om z'n „trots" bij te houwen. Menige „ma" staat met 'n pimpelpaarsch gezicht, al wippelend op de voetjes, om toch maar alles te genieten van haren lieveling, die al met één been begint te scharrelen op het ijs. Wat al „nuffies" en kantoorheertjes, wat al „pieperige pimpelmeesjes" en ouwe „teuten", die van alles kunnen uithouwen, als 't maar voor „de pret" is! Hoe menige „rheumaticus" zelfs schijnt bij de kou van 't ijs heel en al te ontdooien. En of ge 't van hier ziet, of dat ge 't van daar ziet, 't is „allemaol één pot nat". Ge most de lui eens praten van „'n buitje sneeuw of 'n kouwen avond, dat dat zoo erg niet is, as ge maar wat helpen en „verhapstukken" kunt"; o man! dan zoudde 's wat heuren! „Maar 'n bevroren „rugske", en 'n vracht sneeuw, als er maar wat „jool" meê" te maken is, „neê, zoo'n kniesoor mot je niet denken, dat ik ben, dat ik daar nou wat om zou malen!" 't Is min, hoor!

Waar zou 'm dat toch zitten, dat 'n „minsch", als 't op dienen en helpen, en plicht en ernst aankomt, zoo licht geneigd is om al heel gauw te denken, dattie 't „kwaad" heeft, en te gaan klagen en murmureeren, zelfs over 'n nat pak, of 'n „bietje" kouwe voeten; en als 't om pret, en

allerlei ijdele nietige dingen te doen is, dattie dan zelfs voor geen „hondenweer” bang is? Waar zou 'm dat toch zitten?

Och! ik herinner me zoo, dat m'n moeder, die altijd met 'n opgeruimd hart, en 'n vriendelijk tevreden gezicht, „druk in de weer was”; als ik weleens zei: „Maar, moedertjelief, hoe hou je 't uit?” met 'n vroolijke stem kon antwoorden: „Wel! 'n mensch z'n lust is 'n mensch z'n leven.” Dat was „in 't goeije”; maar ik denk, dat 't in „'t kwaoje en verkeerde” al net zoo gaat. De waarheid vindt gewoonlijk hare toepassing „in bonam et in malam partem”: zij is den goeden goed, en houdt zich verkeerd bij de verkeerden. Ja, dat is het: „Een mensch z'n lust is 'n mensch z'n leven.” En 't is nu maar de vraag, hoe die lust zit? En die zit bij de meeste menschen zóó, dat al hun denken, en zeggen, en doen, op willekeur, en pret-makerij, en futiele (nietige, ijdele) dingen gericht is. o, En dan kunnen ze zoo'n boel „veelen” en verdragen... als 't maar „bottert” (naar den zin gaat)... och! wie vraagt er dan naar 'n bietje kou, of nattigheid, of noordenwind, of 'n „smelterig heet zonneke, as 't zomerdag is”?

„Da zeggen van oe moeder, daor heb ik schik van!” zei Knelis Jansen, die ouderling bij ons is, „mar daor is toch

nog 'n boel meer van te zeggen. En as we 't eens naor Gods Woord bekieken, dan kumt er nog heel wat anders veur den dag."

„Zeker, Jansen, zeker! en daor motten we het toch mar uut hebben."

XXXVII.

„Witte-gij ook, wat toch eigelijk een radicaal is?" vroeg mij dezer dagen 'n Betuwsche kiezer — 'n nieuwe! — „Ja," zeg ik, „wat bedoel je nu: wat hij „eigelijk is", of wat hij „is"? Want 't is er tegenwoordig zóo meê gesteld, dat menigeen is, wat hij eigelijk niet is, en, net van 't zelfde, dat hij eigelijk is, wat hij niet is. „Verba valent usu", zei mijn latijnsche meester; de menschen hebben zoo zachtjes aan maar iets gemaakt van 'n woord, dat 't „eigelijk" in 't geheel niet beteekent; en menige „partijganger" heeft een naam aangenomen, die 'm „eigelijk" in 't geheel niet toekomt. En 't gaat er meê, als in 't vertelseltje van den veldwachter, die 'r op uit moest, om Meijer te snappen; en

toen ie weerum kwam, met 'n opgestreken snor, riep: „Ik heb 'm, maar 't is Muller!”

'n Ouwe wijsgeer — ze weten niet precies, wie 't het eerste gezeid heeft; maar „dat kumt 'r ook niet op aon” — heeft opgemerkt „dat de taal bij veel menschen dienst moet doen, om de gedachten te verbergen.” En we zouden er wel bij kunnen voegen, „dat het woord bij veel menschen dienst moet doen, om iets te schijnen, wat ze niet zijn, en iets te zijn, wat ze „eigenlijk” niet zijn!” Met het woord „radicaal” en de „radicalen” is 't ook zoo wat — „'t hiet mooi, mar 't is leelijk; daor zit 'n „wortel” ien, mar gin lêven; 'n boel loof zitter aon, mar 't zijn wilde loten; en ze willen wel zeggen, dat 't 'n „beginsel” heeft, mar 't is 'n gepoot stêkske, net krek ten onderste boven!” zoo zeit tenminste de boomkweeker bij ons, „die verschêjen stemmen gehad hêt veur de Tweede Kamer”.

Nu, ieder praat al zoo uit zijn vak, en zoo gaat het onzen boomkweeker, „die verschêjen stemmen gehad hêt veur de Tweede Kamer”, ook. Mar hij heeft, met dat al, me toch wel 'n beetje op weg geholpen, „um te weten, wat 'n radicaal is en wattie eigenlijk is”. In der tijd, toen ik 'n student was, ging ik nog al eens op college bij 'n professor

in de scheikunde — 'n erg vermaarde —; 'n boer bij ons had me dat geraoien; „dan kunde d'r ons ok nog 's bietje van meedeelen,” zeiddie; op 't land, eksetera, eksetera' — nota bene! — Nu, ik ging graag bij den professor; en heb er heel wat anders mogen hooren, dan waarop onze'n boer zich „verspitste”. De professor sprak ook wel eens van „radicaal”, maar dan bedoelde 'n ie daarmee — laat 'k 't maar eens mogen zeggen, net als hij 't deed — „een grondstof, die met een ander radicaal, of grondstof vermengd 'n zuur vormt.” Misschien zeg ik 't mis; maar dat weet ik wel, dat „twee radicalen = zuur”, met de quaestie van radicaal, zooals wij dat bedoelen, niets te maken heeft. Ook heb ik — en ook bij 'n professor! — 'n beetje aan de algebra gedaan, en dan is „radix” (waar toch eigenlijk „radicaal” van daan moet komen — zeker, dà zeggen ze allemaol!) — zooveel als 'n wortel, die uit 'n getal getrokken wordt; zoodat bijv. vijf „de wortel” is van vijf en twintig. Maar dat kan het toch ook niet beteekenen, dat dan bijv. „vijf en twintig radicalen net zooveel gelden als vijf anderen”! — of is 't omgekeerd? — Ook ben ik 'n poos „op studie gewest ien de taolen”; en heb toen uit de catheder hooren leeren — en dan is 't ook zoo! — „dat de radix

de wortel of stamlettergreep is, die aan eene geheele familie van woorden ten grond ligt." Zou 't dat ook zijn, heb ik weleens gedacht, datter 'n heele familie van hoofden en zinnen in dat woord „radicaal” zit, die allemaal den wortel „ra” hebben, zoodat je moet zeggen: „Ra ra, wat is dat? wat wil die familie toch eigenlijk?” De meester bij ons had er wel ooren naar, dat het dat misschien beteekenen zou; maar ik voor mij, toen ik 't eens tegen 'm gezeid heb, had er al dadelijk spijt van, zelfs dat ik 't maar gezeid heb; want dat is nu compleet niets!

En toch ben ik met al die „Abstechers” — een proefje hier, 'n proefje daar — zoover gekomen, dat ik 't, geloof ik, wel gevat heb, wat „radicaal” „eigenlijk is”. En dat wil ik dan ook wel zeggen, mits conditie dat we er dan nog niet zijn om te vatten wat „'n radicaal is”. Net als bij ons in het bosch achter 't huis, waar tegenwoordig 'n hoop „erdbêzenplantjes” staan, die allemaal uit één „erdbêzenpulleke”, dat ik daar in der tijd gepoot heb, zijn voortgekomen; zoo zijn al die loten en „pullekes” en „erdbêzen” „van „radicaal”, uit één wortel („radix”) — 't bijzondere van 't geval is, dat die wortel zelf nu ook juist „wortel” beteekent — voortgekomen. En „radicaal” is dus eigenlijk:

wat uit den wortel komt, wat van uit den grond op is. — „Aspersies dus bijvoorbeeld?” zei de Betuwsche kiezer, met 'n echt „rustieke” geestigheid! — Ik liet 'm maar praten; en ging door: en dan is dat zooveel als: wat grondig is, oorspronkelijk, beginselvast, en vasthoudend; wat in den groei en in de ontwikkeling 't zelfde is wat het in beginsel is; en waarbij men in de vrucht den wortel van het beginsel terugvindt. „Radicalen” zijn dus eigenlijk menschen uit één stuk, beginselvaste lui, en die uit kracht van dat beginsel „aonpraoten „nie genoeg hebben”!

't Is dus de quaestie maar, waar dat beginsel wortelt; in 't goede, dan is 't goed; in God, dan is het Goddelijk; maar, in 't kwaje, dan is 't kwaad; en in den duivel, dan is het duivelsch. Radicaal zijn, „eigenlijk”, kan goed zijn en 't kan kwaad zijn; 't hangt maar aan de bepaling van 't beginsel; waar wij terechtkomen!

Maar nu is, in 't verloop van tijden, de beteekenis van radicaal ook verlopen. En als men nu hoort: „Dat is 'n radicaal!” dan beteekent dat net zooveel, als dagge van iemand zegt: „Die minsch wil nou, dat alles van onderen af op anders, en andersom, moet worden!” Wat onder is, moet eigenlijk boven; en wat tot nogtoe boven was, dat

mot nu maar is naar onderen! „Eén is tot nogtoe minder geweest dan alles, maar nu moet alles zich maar eens schikken naar wat een eenling — 'n ieder al zoo op z'n eigen houtje — meenen mocht, dat recht en waar . . . en dat tegenover Hem, „die alles is en in allen"! Ik zeg, Betuwsche kiezer! dat is mis!

Of de „Betuwsche kiezer" wat muui was van al de drukte der verkiezing; of dat de „hitst" 'm wat bevangen had, (want we zaten bij 'n lekker werm vuureke") of dat ie d'r „niet erg bij was"; 'k weet het niet. Maar toen ik 't opkeek, was „ie d'r bij ien den dut geraakt"!

„Nou, dat is tenminste niet „radicaal"! zei ik. Of ie 't vatte, dat weet ik niet; maar ik had het dan toch al maar vast gezeid, weet-te.

De Nieuwe XXXVIII.

Die vroeger den „Berkenhof" gekend hêt, of tegenwoordig, dà 's 'n onderscheid as dag en nacht. „Vroegerdaags", wel man! de minschen stonden 'r duk bij stil, alsof ze d'r 't mooije wouwen uitkieken, en het gelpe d'r uut ruuken!

't Rook er dan ook compleet zuut van den overvloed, van room en bergen met hooi, van bluumpkes en vetje keutjes; en alles al zoo „naor venant”. En 't was 't 'r zoo proper-tjes, zoo „wierig en zoo tierig”. Ge vindt al meê gin vruchtbaarder, vriendelijker „stêdje” (plaatske) in de Betuwe als den „Berkenhof”.

Maar tegenwoordig! naorigheid, hoor! 't Is de eigenste hofstêe nie meer, zoude zoo zeggen. Rommelig, verveloos, vies, ziet 't 'r uit. In stee van de bergen vol, zooals vroeger, zitter nou niks in als wat „grip-gres”. 'n paor laogskes kleverhooi, en 'n vrachtje of wat koorn; 'n paor „schrompelige keujes” staon aon 't schot te mieren, umdat ze niet te veul kriegien; de „blagen” (kinderen) loopen met 'n gescheurde broek, en „gâoten ien de kous”. Binnen's huus hêt moeder „geürmd” (haar uiterste best gedaan) om 't spul nog zoo lang meugelik gaande te houwen; en de kiender zagen d'r dan nog tenminste „propertjes” uit. Maar eindelijk hêt ze 't 'r moeten aangeven. En nou herfst 'n jaor, is ze van al 't „urmen” en de „verdrietelijkheid” gesturven. En toen is 't 'r hoe langer hoe „miserabelder” geworden. Wie nou den „Berkenhof” ziet tegen vroeger, die zou 'm niet meer kennen!

Hoe of dat komt? Hebben de „minschen” „tegenslag” gehad? Och „tegenslag” kan d'r altijd komen; zooals Jansen zeit, „met d'n tabak, met 't vee, met 't koorn en met de kinder, dàs altied 'n „lukske”. Zeker, Jansen; maar met God en met eere houdde 't toch wel ien den tegenslag! En in ieder geval laotte dan toch de kiender nie veur vagabond langs de weg loopen. Tegenslag is ook zegen; maar zooals 't op den Berkenhof gesteld is, dàs 'n vloek!

Want witte hoe of dat komt, dat 't daar 'n „keujeshok” geworden is; en hoe of dat komt, dat 'r de „schrompelige keujes” van honger aon den bak staon te „knoeperen”? Hermsen, de boer van den „Berkenhof” is 'n pruuvert, 'n dronkaard, 'n lap geworden. Vroeger tijd was ie dat iens geheel niet. Toen had ie zelfs 'n griezels van 'n snêpske”. En ik weet nog goed, toen ie zoo'n „aonkommende kël” was, hadden we bij ons 'n kommies, 'n eerste „liefhebber”, die d'r altijd maar over uit was, om Hermsen ook aan 't „pruufen” te krijgen. „Toe jong”, zeiddie dan, al smèkkende met de tong, „pruuf is mee, dà gift moed en veurkommen en verstand!” Maar dan hadde Hermsen motten zien; hij „verachtte de kël as 'n slang”, zeiddie.

En toch, hij was eiges ook 'n „pruuver” geworden. En

'n erge „pruuver” ook. O, „wie staat, zie toe dat hij niet valle !” zegt de Schrift. Met da gaon naor de stad, 's Maondags naor Nimwegen, en 's Vrijdags naor Aorem, had ie zoo zuutjes aon d'r ook zin ien gekregen ; érst d'r aon gerooken ; toen de lippen d'r aon gezet ; toen 'n slukske gevat ; toen twee ; 'n week of wat d'r nao mosten 't 'r al met gemak drie zijn ; en toen nog éentje op de „valreep”. En toen ; och, 't is het ouwe deuntje ; waar de slang z'n kop kan booren, daar schiettie allengs het heele lijf door ; waar de duivel een pink heeft, daar moettie ook den vinger hebben, en de hand, en den arm (desnoods, om nog eens 'n lustig „hopsasatje” te maken) ; en dan grijpt hij z'n slachtoffer om 't middel, en sleurt en sleept 'm 't verderf in, en stoot 'm verachtelijk weg in den afgrond !

XXXIX.

En zoo ging 't met Hermesen ook ; van 't een op 't ander, van kwaad tot erger. „D'r was gin houwen meer aon.” Eéne keer nog dacht d'n ontvanger bij ons, die lid van 't

„aafschaffings-genootschap” was, „dattie Hermesen nog wel van den drank af zou krijgen”, en liet ’m teekenen om afschaffer te worden. Maar toen raakte ’n ie ’m „aon glaosjes madeera”. En da’s eigenlijk al net allins, al net krek zoo erg; behalve dat ’t nog ’n bietje duurder kost! Van alles afschaffen, da’s best; maar ten halve, „dà gift niet veul”! Trouwens, Hermesen goot op ’n keer met z’n slappe lip ’t „glaosje madeera” lèg; en zei toen, satanisch leuk: „Gif me mar liever weer ’n dikkop klaore; dà vuulde bêter, waor of da blieft.” Ja, waor Hermesen? dà vuulde bêter! umdat ’t vuur is, dà van binnen brandt! en ’n hel stokt ien ’t hart en ien ’t huus!

o, Wat ben ik dikwijls „ien al dien umstand” geroepen, om toch ’s te komen, „umdat ’t zoo naor was”. En dan zat moeder te greinen (gin wonder)! En as ik dan ’s ’t mijne d’r van zei, dan antwoordde de leukert: „Ja, ’k denk d’r ok duk zat over, da zal „moeder” eiges niet anders kunnen zeggen!” Zelfs kon ie op zijn manier nog grappig zijn (duivelsch grappig)! En als ik weleens zei: „Wel foei, Hermesen, hoe kun je toch zoo’n „lap” zijn?” dan lachte ’n ie op zijn manier nog: „’t Is altied nog beter ’n lap as ’n gat!” En dan was ’t in dà lachen net, alsof de duivel tegen

'm gezeid had: „Net, dat hède 's net goel gezeid!” En intusschen was ie bezig, om van dat hart, en dat huis, en al dien hoop des overvloeds van weleer eene ruïne, eene verwoesting te maken.

'n Poos gelejen kwam Hermesen weer 't huis „inzeilen”; en speelde op de poot, „dattie daodelijk eten most hebben, want dattie 'n honger had as 'n perd.” De schotel met snijboonen, die onder de dekens van 't bed werm waoren gehouwen (dat doen ze in de Betuwe wel meer!) wierd op 't commando op taofel gezet; zonder servet veur de taofel, en zonder bidden veur Hermesen — wà zal 'n dronke minsch ook bidden? Met 'n „wijje waofel” haptie ien de boonen, die smoorheet zien; brandt onmundig den mond; wordt vil; en smijt de schotel met boonen „ien gruuselementen” op den vloer. Z'n zoon Derk, d'n oudste — och! 'n jong, zouwen wij anders zeggen, daar ook niks van terecht komt, — kan dà nie veelen; dat is 'm eene beleediging veur z'n zuster, „die toch al zoo duk most liggen „mieren” met 't èten”! Hij ziet, dà vaoder 'n flesch met snaps achter ien de jaszak hêt zitten, griep de flesch uit de zak, en gooit die bij de boonen, „ok ien gruuselementen”, op den grond neer.

„Zoo, Dètje”, zegt Hermesen met 'n duivelsche koelblo-

digheid, „zoo, Detje, ik 't schutteltje, en gij 't flêschke? Wacht 's êfkes, ik zal oe is met 'n „spielje" op 't rugske kommen!"

Mar Detje is „vaoder" veur; griept 'm 't „spielje" uit de hand, en „battert" 'r den dronken ellendeling zóódanig meê op den rug, dattie d'r van naor bed most, en weken lang hêt liggen knêrpen en schrauwen: net zoolang, totdat ie op 'n stökske weer d'r uut en naor buuten kon „krabbelen", en z'n eersten tocht maakte... naar „de Roskam"!

Och! 'k zal 'r nu verder niks van zeggen. Maar als iemand vraagt hoe 't komt, dat „den Berkenhof", waar 't vroeger zoo lekker rook van den overvloed, dezer dagen voor schuld verkocht wordt, met 'n paar „schrompelige keujes" d'r bij? dan zal ie 't antwoord nie ver hoeven te zuuken. „Hermsen hêt 't allemaol deur 't kélgat gejaagd; en van binnen is 't één en al vuur bij 'm geworden!" „'t Brandt daor vanbinnen", heeft ie kort gelejen eens gezeid, toen 't 'm 'n oogenblik al te bang wierd. Maar toen ging ie 't weer „wegspuulen"! o, Die drank! ja, zij is een vuurgloed uit de hel!

XL.

„Met de Paoschdagen” is onze „bom-meister” (bouw knecht) „veur ’t êrst van z’n lêven” naor Amsterdam gewest. Dà kunde begriepen, zoo’n man „van de kluiten”, die eigenlijk nog nooit veul bijzonders gezien hêt, wat die ’n drukte had over Amsterdam! „Daor kan Aorem en Nimwegen bij me-kaor nog wel ien umdrêjen; wat ’n stad, wat ’n stad!” Ik wou, dat ik d’r ’n lêpke grond hà liggen, dicht bij ’t spoor, wà zou ’k ’r ’n centen van maken!” Ook al ’n duitendief, weette!

»Mar weette wà me verwonderd hêt?» zei Peters, nadat hij me z’n „reisindrukken”, zoo van ’t een en ander, had meegedeeld. „Dà ze daor ’s Zondags de klok nie luijen. Dà viend ik bij ons buuten altied zoo’n staotigen iendruk; ge zoudt ’t ’r haost niet um laoten durven, um naor de kerk te gaon. En ien Elst bijv., en ien Zutfen, en ien Rotterdam, en overal waor ’k al zoo gewèst bin in m’n lêven, daor luijen ze ook. Mar in Amsterdam niet; hoe zou dà kommen? En ’t moiste van ’t geval is, datter deur de wêk wel geluid wordt. Tenminste, toe ik Paoschen-drie (Dinsdag na Paschen) weer naor ’t spoor stapte, ’t was zoowat tegen

den middag, toe heurde ik 'n klok luijen: 't leek wel 'n schaopenbel, niks plechtig: mar daor wierd dan toch geluid. En daor kwam 'n heeleboel volk op af. En deftig spul ook, dà verzeker 'k oe. 's Zondags heb 'k 'r nie veul zóó deftig ien de kerk gezien. En wà me verwonderde, daor liepen 'n boel joden, leek het wel, ok tusschen deur. En ze hadden 'n haost, krek of da ze d'r nie meer kommen zouwen. En ze liepen d'r zoo hèr, niks „kerk-echtig“, za 'k mar zeggen.”

Ik had het al gauw „ien de gaoten“, dà Peters met „de beurs“ ien de war was. Want dà wiest ik wel, dat dat de eenige stei (plaats) in Amsterdam is, daor geluid wordt. En anders, naor de beschrijving, die ie dee, had ik het toch wel gevat, da geleuf ik wel! Want „de beurs“ is veur de meeste lui, van de grootheid namelijk, de eenige kerk, de kerk! da weet 'n ieder, die in Amsterdam mar 'n bietje thuis is, best. En as ge „zoo um de middag“ van links en rechts, van alle kanten, pelsjassen en „gouwen“ lorgnetten en vingers met dikke ringen d'r aon, annex het corpus van de gerechtigden, den kant van den „Dam“ uit ziet schuiven, lachend, snaterend, of met 'n ingespannen tronie, dan kunde gerust zeggen: Daor gaon ze weer naor d'r „kerk“ toe.... o wai mir! as ze 's 'n beurtje mosten overslaan!

Wat 'n intrest! wat 'n quaesties van „to be or not to be”, d'r op of d'r onder! wat 'n hooge portée! wat 'n eer, om op dien „kerkweg” (!) 'n ordinaris „kerkganger” te zijn! En of het koud is, of 'n heet „zunneke”; of het 'r „hum-mig” is, of dat ze je „kleverig” aandouwen, of half plat-drukken; of ze je in het gezicht snateren, of 's 'n keer „voor spek en boonen laten”; o, wie denkt daarom? „Dat is nu onze kerk; dat 's wat anders dan de jullië!” zeggen de heeren van „de beurs”.

Zoo waarlijk? Nou, het is m'n 'n „kerk” en 'n „kerk-gang”! Zooals dat bij „jullie” „marcheert”, m'nheer van „de beurs”, loopt „uw kerkweg” (de Kalverstraat) uit op 'n kalverendienst; wel te verstaan 'n gouden kalf; en gij maakt van een afgodstempel uw „kerk”! De goejen niet te na gesproken; maar dan is het gedans en gedaver rondom het gouwen kalf van Aäron d'r nog niks bij; en de groot-heid van Diana van Efeze haalt niet bij den hoogen bluff van uwen afgod!

Zeker, de beurs is „ien allen deele” 'n goed ding, „As 'r gin beurs was, dan was 'r ok gin Amsterdam!” beweert 'n makelaar in „suikerbieten” bij ons, die nog al 's in Am-sterdam mot zijn. Hoe tieriger „de beurs”, hoe tieriger de

stad. Hoe meer datter „umgeet”, hoe meer welvaart. „Het is net, bij wijze van sprêken, za 'k is zeggen”, zegt onze makelaar, „as wat 'n goeje beurs met schijven veur mien is, za 'k mar is zeggen; daor deilt 'n ander ôk van meê; en zelfs d'n êrme Peter van „Huussen” hêtter z'n partje van.” Zoo, man, zoo! ziedde gij zoo'n erge'n best? en ziedde daorum zoo'n hooge? en is dà misschien ok al meê de reden, da 'k oe zoo zelden of nooit meer ien de kerk zie? is ouw „beurs” misschien ok al ouw god geworden?

Zie, zoo is het tenminste bij veul van die „beurs”-heeren ien Amsterdam. Ze „maggen” zichzelf o, zoo graag lijjen; ze zijn hoog; „wij zijn de lui” zeggen ze... en het gouwen kalf in het midden! „en ze motten het van ons toch mâr hebben!” en het denderen en draven en dansen om het kalf i „sturm aon de gêng”! „Groot is ons kalf!” dà klonk bij de Efeziërs toch mooier indertijd... Maar hun tempel is in puin gevallen, en „Diana” is in het hart der zee gezonken!

Zoo heb ik het geval met onzen „bom-meister” bepraot. Daor was geen minsch bij, en ik kon dus maar vrij toe het mijne d'r van zeggen. Alleen merkte Peters op (en dà was me wel 'n bewijs van z'n instemming — één is 'r dan al tenminste, die het met me eens is): „de aordigheid is d'r

bij mien heel en al af; en die hoogheid, en die schaopenbel, da 's niks! as zò 'n heer van de beurs is 'n kalf tegenkwam, en ge zeidt tegen 'm: „Nou motte gij daorveur uutte weg gaon,” dan zoudde 's wat heuren! Mar nou „lappen” ze het nog veul erger. Nou dansen ze d'r veur; en gaon, bij wijze van sprêken, d'r veur op de knieën liggen; en maken d'r 'n „gebedje” veur... en dà nog wel veur 'n dood kalf!”

Van fijne vormen en „kieschen” smaak weet zò'n Be-tuwsche „bom-meister” nie veul af. Dus wat dà betreft, motte Peters mar laoten praoten. Mar de zaak zelve, jong! die kunnen ze duk zoo goed vatten; en met d'r knuistige handen, jong! slaon ze de spijker duk zoo krek op de kop!

Wie God vreest en het dagelijksch brood met den zegen des gebeds geniet, die gaat „de beurs” in en uit, als 'n man van zaken, zeker. Maar die weet ook, dat 'n mensch toch ook voor wat anders in de wereld is gekomen dan voor „zaken”; en dat „God alleen groot is”!

XLI.

„Zingen mag ik erg gèrn heuren, as 't stichtelijk geet", pleegt Goos-néf te zeggen.

„Zeker, Goos-néf, da mag ik ook erg gèrn heuren. Stichtelijk zingen, dat waarlijk „opbouwt", is al wel meê de mooiste muziek, die ik ken. Maar eiges hêt Goos-néf zoo'n raor begrip van „stichtelijk zingen", dattie altijd „op de noten" zingt. En als 'n ander z'n hart eens ophalen mag aan 't:

Geloofd zij God met diepst ontzag!

dan zingt Goos-néf: „ut, ut, re, mi, ut, mi, fa, sol!" En as ge dan vraagt; „hoe kunde dà zoo doen? da's toch niks!" dan zeit ie: „zoo hê 'k 't van jongsaf geleerd, toen we de psalmen op „stemmen" zongen!" o Zoo; en is dat dan „de stichting", Goos-néf? neê man, in vormen, tonen en klanken kan de stichting nie liggen. Wat 'r ien 't woord zit, en dan door 't muziek gedragen, dat is 't 'm. „Mooi" da's wat anders; want ook in lijnen, en in figuren en klanken zit, wat wij Betuwenaars „mooi" noemen (maar wat eigenlijk „schoon" bedoelt) duk zat in. En ik zou er best „'n paor

uurekes" um willen loopen, as 'k mooi muziek kon heuren. Maar „de stichting", die mot in 't woord en in 't hart zitten, en anders is 't niks!

Maar met dat 'k Goos-nêf zoo „de rêvelder lees" (op mijn manier 'm 'n leske geef) mot ik toch zeggen: daor is ien „'t muziek", en ien 't zingen, nog wel wat anders „um de rêvelder te lêzen". As ge is denkt, wat 't volk al zoo te zingen krijgt, en de woorden, en watter bij ien 't hart zit. „As 'r zooveul mieterig grêi ien 't êten zat, as dà ge kriegt te heuren met 't zingen, dan was 'r gin minsch die d'r 'n mond aon zou zetten," zeit d'n ouwe smid bij ons, die erg veul van muziek houdt, maar nie minder van 'n goeje „pot-tasie"; en daar vandaan wellicht z'n ietwat „plastische" vergelijking. „En ze zien d'r allemaol toch mar éven gek op ien 't zingen!"

Hou wat, ouwe'n baas! „allemaol" da's al te kras gesproken. Maar „veul", jà; èn bij de „voornamen" èn bij het volk, ien het fijne en ien het gròve, sentimenteel en plat, is het erg „mieterig" wàgge alzo te heuren kriegt ien het zingen. 'n Laffe wijs en nog laffer woorden; muziek die opwindt, en die allerlei verleidelijke en vuile taal, als 'n hopsasa, het oor en het hart indraagt; sentimenteele wijsjes „van

rozengeur en maneschijn", en deunen à la „maliebaan", waarvan 'n verstandig mensch moet zeggen: hoe is het mogelijk! zooveel non-sens en vuiligheid! Ja, baas, ge hê geliek: as 'r zooveel mieterig grêi ien 't êten zat, as dà ge kriegte te heuren met 't zingen, dan was 'r gin minsch, die d'r 'n mond aon zou willen zetten! Maar nou?! En het zingen, dat is nog erger; want dat is vergift voor 't hart, voor allemaal die d'r aan meêdoen.

Toen de dichter zei:

„böse Menschen singen keine Lieder",

heeft hij zeker niet bedoeld, wat men alzoo op straat, en in gezelschappen, en op partijtjes, en op 'n „avondje" bij de piano te hooren krijgt; want die niet „ijdel en dwaas" was (gesteld al eens) zou het juist met zoo'n zingen worden. Ik schaam mij voor m'n volk, zoo laf en zouteloos, zoo verachtelijk en vies, as het met z'n liedjes is. Toe het April-feest verlejen jaar komen zou, waren er 'n tal van welmeenende volksvrienden druk in de weer, op allerhande manieren, om, ter eere van zoo'n heugelijk feest (God zegene onzen geëerbiedigden Koning nog in lange dagen!) ons volk toch eens

wat deegs en wat pittigs en wat ernstigs te leeren zingen... en toen het feest kwam (o! wien hangt die deun niet nog in de ooren?) was het al die dagen al door: „wij leven lang en gaan niet dood“!! dà was nog al mee het „mooiste“ wägge te heuren kreeg! In gezelschappen, op feestjes en „gezellige avondjes“ worden „met glacé-handschoentjes“, of op „gròve stem“, liederlijke liedjes voorgedragen en opgedeund. Eén alleen, of twee drie samen, op kantoor en collegezaal, op straat en in huis, voor 'n ieder, die het hooren wil, en die het niet hooren mag (o, arme, argelooze schepseltjes, die het dikwijls maar hooren moet!) „onthalen“ zichzelf en hun „gehoor“ op „futiele“ en vuile deunen, „dat het 'n schand is um te zeggen“.

„As het mien te doen stond“, zei de'n ouwe smid, „dan rèkende ik die lui allemaal ien, en liet ze mar is stil 'n bietje brommen; dà zou wel helpen.“

D'n ouwe smid is 'n man van „kort recht“; ach! daar doet men zoo dikwijls het recht meê tekort. Dat er eens „exemplaire“ straffen voor al dat uitstrooien van vergift, en het zoet maken van „dollen kervel“ gesteld werden, het zou wel wenschelijk en noodig zijn. Maar om er zoo maar op in te varen, en „in te rekenen“, och! dat neemt

den wortel en den woeker van de giftplant toch niet weg.

„Zingt 'r dan maar frissche en vrome liederen tegen in", beweert onze meester.

Dat hopen we ook te doen, meester; maar daar zingde het vuil toch nie meê weg. Hoe mooi en hoe stichtelijk dat ge ook zingt over 'n „smerrige geut hen", de geut blijft toch mar smerrig; dat is niet anders. Maar meester, gij en ik, en den domenie, en ouw moeder, en die „jong" van ouw, die het ok al best weêt, hoe het gaon mot; en tien en twintig en honderd anderen, die met ons „rechte zangers" zijn, moeten bij het zingen en leeren zingen altijd maar „pit zetten" in de woorden, en er voor het hart ruimte meê zoeken naar boven; en overal, waar we maar kunnen, getuigen, ook zonder zingen (zeggen is ok goed!) dat 'n dwaas mensch zich „'n strop van honing um den hals" zingt; ¹⁾ en alleen 'n „waar" mensch ook 'n ware zanger kan zijn.

En laten we dan ook zien, dawwe Goos-nèf van de stichtelijkheid der noten" tot de „stichting deur het woord" krijgen.

¹⁾ Amos 6 : 5—8.

XLII.

„De Bétuwsche taol, dat is al meê de moiste taol, die we hebben,” zei dezer dagen 'n Betuwsche pannenbakker, die nog 'n poosje „op studie gewêst is”. 't Was in 'n gesprek, dat we hadden met 'n stadschen „metselders-baos”, die erg „lillik” op het Bétuwsch had afgegeven: „dat dà geen taal was met eere, en dat 'n fatsoenlijk mensch werk had om dat „koeterwaalsch” te verstaan; en nog „veul vijven en zessen” meer,

„Ben-de gij misschien ok nog 'n poosje „op studie gewêst”?” zei ik toen tegen den baos; want dat hedde zoo van die „halve geleerden”, dà ze d'r maar op toe redeneeren, raak of mis. Gellie ziêt allebei 'n bietje d'r nèven, d'n bakker net zoo wel als d'n baos. Zoo mooi is het Bétuwsch niet, maar zoo lillik ôk niet. En dat 't 'n taol apart is magde ien ieder geval nie zeggen; want het is Hollandsch.

„Beel-je ien 't veld” bij ons beweert wel, dat het eigenlijk de êrste taol is, van de Batavieren. Maor „Beelje” hêt al heur leven ien het veld gewoond, die wit nie bêter, daar motte nie meê rekenen. Het is Hollandsch, man, zuiver Hollandsch! En datter een boel „lilliks” tusschendeur lopt,

en daor 'n stadsmensch toer meê het um 't te verstaon, dà geef ik graag gewonnen; daor magde gij gerust uw zeil 'n bietje over inhaolen, Bêtuwsche pannenbakker! Maar anders, jong, d'r is zooveel smeeigs ien het Bêtuwsch; en d'r is niks te bedenken, of ze hebben d'r 'n woord veur, zoo dà ge het ziet wat ze zeggen willen. En dan hebben ze één ding, waar 'k nou eigenlijk op komen wou; dà ze zoo niks gin vremde woorden uut het Fransch of Duitsch of Engelsch hebben, zoo as ge dat altied ien de stad hûrt."

Ja, daor wou ik eigenlijk op kommen, die vremde woorden, die ge altied ien de stad hûrt; en die vremde manieren, die ge altied in de stad mot zien. Gisteren nog in Amsterdam, met dat ik even moest stilstaan, om 'n wagen, waar „fouragehandel“ op „te lezen“ en „te liggen“ stond (wij zeggen „'n kar hooi“) te laten passeeren, zag ik, op zes plaatsen tegelijk, „in het Fransch“ 'n bakkers-broodkast, 'n winkel van mutsen en linten, 'n uitstalling van goud en zilver, enz. Ik moest daarover mijn hart eens luchten bij 'n vrind, 'n klein burgermanneke, die mij dadelijk bijviel. Maar o wee! intusschen hoorde ik, dat het bij hem ook al niet pluis was; want zijn Betje heet Betsie, en 'n andere, die in het doopboek staat als Wilhelmina ('n heerlijke naam!) wordt zoo

nuffig mogelijk „Willy” genoemd, en Jan is Jean geworden! En tusschen die bedrijven kwam d'r 'n onder-factuurschrijver van 'n bestelkantoor binnen, die voor de vrindelijke uitnoodiging, um gouw êfkens meê koffie te drinken, bedankte, omdat hij al „gelunchd” had. (Wij zouwen zeggen: z'n koffie met brood al genoten had.)

Drie taalbedervers in één oogenblik. En dat gaat zoo d'n heelen dag, en het heele leven door. Schande voor onze heerlijke moedertaal, die we van God ook als een „Patrimonium”, een kostelijk vaderlijk erfdeel ontvangen hebben. Een wijs man heeft gezegd, dat de „taal het volk is”. En het is ook zoo. En in ons volk is onze taal meê geworden, gevoed en „gevestigd”. En als het volk ontaardt, dan de taal ook. En hoe meer de taal verbastert, des te meer sluipen er in die verbastering allerlei vreemde, weeke manieren in. En, ik zal het maar eens „raom” zeggen, hoe meer „Fransche pourparleetjes” enz., des te sprekender bewijs dat het volk minder gevoed wordt met de taal van onzen Hollandschen Bijbel. Let eens op, waar de Heilige Schrift het dagboek en het dagelijksch manna is, daar is men van al die vreemde „biscuitjes” in het geheel niet gediend. Och! de taal van de Schrift in het Hollandsch is zoo wonder-

schoon en rein en krachtig. Alle vreemde kwik, in het spreken ingedragen, is eene belediging, den vollen, rijken schat, dien wij daarin ontvangen hebben, aangedaan. En doen en denken moest zich op dezelfde manier daarnaar regelen.

„Maar mij zul-je toch niet op 'n vreemd woord attraperen”, zegt de voorlezer bij ons.

Wel man, met dat-je d'r hoog op gaat, maak-je je ook al aan het euvel schuldig. Maar ik dank je intusschen voor het lesje; want ik begrijp er uit, dat 'k mij zelf ook wel eens „herzien” mocht. Dank-je wel, waarde voorlezer! ik zal niet hoog zijn op mijn echt Hollandschen trant en taal en stijl. Maar herzie gij uzelf ook! En zeg het voort!”

Intusschen, het Bètuwsch is 'n goeie, mooie taol. „Beel-je ien 't veld” zeit, dat het de êrste taol is. En ik mag gern wat met Beelje praoten; het is een helder, vroom wiefke. Maar van de taol hêt ze nie veul begrip. Toch wil 'k wel zeggen, de êrste taol niet, maar 'n „eere-taol”; want daor komen gin vrènde woorden ien!

XLIII.

Van het „krantenlezen” hebben d'r veul bij ons in de Betuwe eene „sobere” beschouwing. Het mag zoo 's zijn „om de nêitjes” (niewwtjes), maar anders vraagt 'n boer „nie veul naor 'n krant”. „Numan”, d'n almenak, en „de piep”; da's al meê het veurnaomste. Als het goed is, d'n bijbel, zeker. Maar ik bedoel nu zoo in de „alledaagsche” lectuur, plus de „piep”, die d'r bij hoort. Kranten, da gif nie veul. Jansen brengt Vrijdags uit Aorem veur 'n heele week „Handelsblaoi” meê... en daor lezen ze d'n heelen Zondag van! Wel, Jansen, is dat 'n lectuur voor d'n heelen Zondag? Jungst zeit, dat alle andere kranten van de heele week 'm nie schelen kunnen, as ie d'n „Donderdagsche” mar gehad hêt. „omdat daor het middelmoetje van al het neis ienzit.” En dan komt er 's Zaterdags 'n krant uit veur de heele Betuwe, „ons Centraal-blad”, zegt d'n ontvanger bij ons, waarin het „veurnaamste neis” voor den Betuwenaar van verpachtingen en verkoopingën, en polderberichtjes, en maolen en kalver en keujes enz. allemaol krek ien te lezen steet. 'n Best krantje voor zo'k soort van dingen, dà mot ik zeggen. Maar anders van de politiek, en z'ok soort van dingen, steet 'r nie veul ien.

En dà wou ik nu wel, dà ze bij ons ook is aon 't lezen gingen van kranten „met 'n politiek en maatschappelijk beginsel” — zooals onze meester zeit — en dan 't liefst, natuurlijk, van „ons” beginsel. En die hebben we zoo goed as 't maar heeft. En duur? Och, da's betrekkelijk! Wà vraagt 'n minsch, die pas met 'n „nei Utrechtsch speelwagentje” rijdt, naar tien, vijftien gulden in 't jaar voor 'n krant, plus drie, vier gulden voor 'n weekblad? En as 't te veel is, lees dan met uw tweeën of drieën; en die 'm dan 't laatst krijgt, heeft nog 'n kruiwagen vol papier d'r bij, voor niks. Och, de duurte dà zou wel schikken, as onze lui maar 's zin kregen in 't lêzen. De leuningstoel steet 'r mekkelijk zat veur, Hannes-boer! tusschen de laotafel en 't kammenet (kabinet) ien. Ge zoudt 'r zin ien kriegien; al was 't dan alleen maar om oe eigen d'r meê ien slaop te lêzen; dan hadde dat tenminste alvast beet, wagge gelêzen hadt.

Ik zeg dat zoo, maar 't is ook zoo. Eigenlijk is bij ons 't lêzen over 't algemeen nog te veel „ien den dommel”. Druk werken; „en dan schieten oe, as ge êfkes komt te zitten, de oogen toe eer dà ge d'r êrg ien hêt; en dan is 't aordige van 't lezen toch eigenlijk af.” Maar 's winterdaags dan? En as 't „goed lêzen” is, 's Zondags? En 's morgens

vroeg, as ge de slaop pas goed wakker hêt? En als ge aon de koffie met brood 'm zit te begaojen, in plaots dagge wat over koetjes en kalfjes hên wauwelt? O man, daor was zooveul occasie te vinden; en ge zou zoo best de slaop kunnen houwen ien de leuningstoel tusschen de laoitafel en 't kammenet; as 'r mar is 'n bietje meer sjeniejigheid kwam, om toch in „'t sociale en politieke" ook 's 'n bietje „van wanten" te weten. En 'n krant veur „alledaagsch neis" kunde best missen, want da's toch eigenlijk allemaol koekoek één zang. En de prijs van de botter, en de weit, en de êrdappels hedde gauw genoeg naogekeken.

Maar me dunkt, wij, die dà zoo goed weten, moesten ook wat minder „ien den dommel" zijn, als we onszelve maar „zat" gelezen hebben. We moesten degelijke lectuur aanpreeken en smakelijk maken; en, as we 't kunnen, zorgen datter wat degelijks en wat smakelijks is. Zouwen we 't, in de sociale quaestie bijv., met „Patrimonium" niet 's probeeren? Ik vind dat blad in de heele Betuwe haast nergens, behalve dat 't wel 's uit de stad meekomt, as 'r iets ingepakt zat. Korts geleejen bracht Wientjes d'r nog 'n paor dozijn „bukken" in meê uit Nimwegen. En zoo gebeurt dat wel 's meer. Maar anders? Twee of drie exemplaren

misschien in de heele Betuwe! Terwijl, helaas, intusschen onze sociale tegenvoeters niet rusten, en aardig succes op hun „propaganda” hebben.

Er moesten tenminste 'n honderd nommers geplaatst worden, dà was nog maar 'n bietje. Maar dan toch 'n goed begin. Onbekend maakt onbemind. Als ze maar 's aan 't lêzen zijn, dan zulde 's wà zien! In ieder geval, daor steet bij Hannes-boer nog 'n leuningstoel tusschen de laoitafel en 't raam. En daor kan d'r nog één gaan zitten om te lêzen; al was 't dan alleen maar om z'n eigen d'r meê ien slaop te lêzen; dan had ie dat tenminste toch ok alvast beet, wattie gelêzen had.

Neen, ik heb betere verwachting; as 'r maar belangstelling en kennis en wrijving komt; en wij zorgen maar voor goed koren tusschen de wrijvende molenstenen; dan zuld' is wà zien, hoe 'n happig, gezond volkje onze Batauwens zijn. En dà ze veur zoo 'n kost hunne gastvrijheid met alle plezier in ruil willen geven. Veur honderd exemplaren „Patrimonium” kunde dan 'n heel jaar lang 'n „Betuwsche gast” zijn. En dat wil wat zeggen!

XLIV.

Kwaad spreken, dat is al meê het leelijkste wat er is onder de menschen. De Schrift zegt er van, dat dit een „geesel van de tong” is (Job 5 : 21). En dat het een „scherpen is van de tong als eene slang” (Ps. 140 : 4). En dat het een „moordpijl” is (Jeremia 9 : 8). Wat je, op z'n zachtst genomen „babbelen” noemt, dat gaat er al door als 'n „vliem” (scherp scheermes). En als laster is het, kortaf, een Satanswerk. Goed spreken, dat is heerlijk, dat is net 't zelfde als zegenen; maar kwaad spreken, „daor griezeli ik van, as veur den duivel ien eigen persoon!” zei onze'n ouwe godzalige tuinman. Nou, hij heeft er z'n partje ook van gehad; net zoowel as wij „allemaol”; maar een godzalig mensch, die krijgt 't meest „van de taart”.

En weette wat 't is? daar is naar geen enkel ding zoo'n navraag, als juist precies naar kwaad spreken. Goed spreken, och! daar hebben de menschen gauw „genoeg” van. Die 't zeit, zal d'r nooit te veel van zeggen; en die 't hoort, trekt 'r bij z'n eigen allicht 'n twintig, vijf en twintig percent af. Maar kwaad? wel man, 't gaat e weg „as gesnêjen koek”; en 't gaat er in „as 'n stukske gebraojen spek.”

„Hoe komt het toch, dat er zooveel snaterende en kwaadsprekende tongen zijn?” vroeg in den ouwen tijd iemand, die in een salet van lasteringen was terechtgekomen. „Dat zal ik u wel zeggen,” antwoordde zijn meester, „als gij mij eerst maar eens vertelt, hoe het toch komt, dat er zooveel lange en uitgerekte ooren zijn, die 't smaden en kwaadspreken graag hooren.”

Ja, dat is wel waar, ouwe'n docter! dà zeg' de wel! bij menigeen staan de ooren d'r compleet naar, om toch maar van al dien laster en „lillike dingen” niets te missen. Neen, d'n baos bij ons in 't tuinhuis „sabelde” de lui, die kwaad bij 'm kwamen aandragen, allemaal de deur uit, da's wat anders! En als iedereen d'r zoo over dacht, dan konden de kwaadsprekers in d'r eigen vet gaar smoren . . . dà zou 'n stinkend, maar toch weldadig „gesmoor” zijn!

Maar, om nu op de kwaadsprekers terug te komen, ik heb weleens gemerkt, dat de lui, die eigenlijk, as ze op d'r eigen zien, wel doodstil mochten zwijgen, juist 't meest aan 'n lange tong laboureeren, en 'n stekelige, babbelachtige tong rondragen. Hoe lossen in 't kwaadspreken, des te vaster in 't kwaad. Hoe lossen in den mond, des te roestiger in het hart. „Die 't hardste klagen, hebben d'n hardsten

nood niet!" zegt Hentje-baos. Maar die 't hardste ('t zachtste ook wel, Hentje-baos!) kwaadspreken, hebben wel 't hardst noodig, dat ze d'r eigen is ien de spiegel bekijken. Hentje-baos is meteen 'n rijmelaar, en heeft 'r 'n „zededicht" van gemaakt (waar, maar naar!):

Wie kwaad wil spreken van mij of van de mijnen,
Die ga eerst naar huis, en bezie zichzelf en de zijnen;
En vindt hij daar dan alles zonder gebreken,
Dan past 't 'm nog niet om kwaad van Hentje-baos van de Lei-
(graaf te spreken.

Net zoo, Hentje-baos! Maar 't is bij 'n „kwaadspreker" en de zijnen „in den regel" niet erg pluis. En zoo'n middel van den duivel is 'n recept voor 'n verdorven constitutie, waarmee de patient zachtjens aan den grond ingaat, nadat hij met z'n ellendige tong z'n gal en z'n lever heeft uitgespuwd.

Van 't leelijkste wat er al meê is, hebben wij in de Betuwen spreekwoord, dat 'r de „honden gin dreug brood van zouwen lusten!" En als ge dan eens leest, wat 'r staat 2 Petr. 2 : 22, dan kunde de toepassing zelf wel maken: kwaad spreken is „duivelsdrek".

Ik maak me d'r misschien wat kwaad over. En eiges heb ik allicht nie beter verdiend, als dat de minschen me „over den hekel” halen, of met 'n valsche tong „ien de stroop douwen”. En, wat wel 't voornaamste is, de Heere Jezus, die door de lasteraars als bijen omringd is, prijst u zalig, als ze „liegende alle kwaad tegen u spreken” (Matth. 5 : 11). Maar dan hoort er bij „om zijnentwil”. En daarom mogen wij ons zelf wel ernstig beproeven, en zeer nauwkeurig onderzoeken, of 't ons moet „deeren of „eeren”, als we door menschentongen „à faire” genomen worden. En als 't ons eene eere mag zijn om 's Heeren wil, ach! laat dan maar babbelen en lasteren, wie wil. Maar in ieder geval, wij zullen dan zeggen: ik doe d'r niet aan meê, om den duivel z'n zin te geven!

Ik heb dezer dagen 't êrste mandje vroege spinaosie p r e s e n t gekregen; maar daar zaten 'n boel scherpe prikkels ien. „Da's 't zaod”, zei de'n tuinman. „Bewaor dat zoodje tot 'n andere keer as te blijft,” zei ik tegen 'm; „want dat is net 'n kostje veur de lui, die allerlei slobberig goed op d'r prikkelige, scherpe tong dragen. En as ze mij „tracteeren”, dan wil ik 't op die manier hen wederkeerig ook wel 's doen.

XLV.

„Van buuten naor binnen, da gif niks,” zei d'n boer van 't Elshout. En as ie ziek was, wou ie nooit z'n lêven medijnen gebruiken. „As 't nie van binnen naor buuten geet, dan schiette d'r op den duur toch „'t hachje” bij ien”.

Da zulde „op den duur” toch wel, vriendschap! tegen den dood is geen kruid gewassen. En in zeker opzicht hêdde geliek, dat 't „van binnen naor buuten” bêter kan worden, zoolang as 't duurt. Maor dan motte d'r nog één ding bij zeggen, dat 't êrst „van boven naor binnen” mot komen. Van boven naor binnen, en zoo van binnen naar buuten!

Van boven moet het alles komen, wat leven wekt en leven voedt.

Maar juistement, omdat dà zoo is, dat 't van boven moet komen, magde ook ien 't geheel nie zêggen: „Van buuten dà gif toch niks”. As 't er de zêgen van boven maar in is, dan gaat 't „van buuten” ok wel „naor binnen”, net zoo goed.

Ik wil maar zeggen, menschen, die 't van „de middelen” wachten („van buuten naor binnen”) die zijn d'r glad nèven. Maar die niks „van de middelen” willen weten („van binnen

naor buuten") al gin haor minder. Of kumt 't brood ok nie van buuten? ... da verstaon we allemaol best! En 't „a-b“, as we leeren motten? En „'t kieken deur 'n bril“, as we nie goed meer zien kunnen? En wie 't is goed deur-prakkesiert, die zal motten zeggen, dà we op alle manieren in den weg der middelen gezet zijn. Zoo zelfs, dat de Heilige Geest ons van de gave des geloofs, die toch bij uitnemendheid eene gave van boven is, betuigt dat ze in den weg der middelen bekend wordt; want „het geloof is uit het gehoor“ (Rom. 10:17). „Met de Schrift ien de hand, slaodde alle lui, die van de middelen niks weten willen, zoo dood as 'n pier“, zeit 'n nêf van me. Daor hedde bijveurbeeld...

Nu, begin daor mar niet aon, zeg ik; want bij „partjes en bietjes“, da hoof niet; de heele Schrift zet dà „van boven, en van binnen en van buuten“ zoo ien één organisch verband, dà wij „'t ontleedmes“ d'r niet ien maggen zetten, um hier 'n stukske en daor 'n stukske te vatten. Want dan kumt 'n ander ok met 'n „ontleedmes“, en vat hier 'n ander stukske en daor 'n ander stukske, en zet da krom en averechts bij mekaor; en dan zeittie dat 't heel wat anders is, as het is. Maar „in 't verband“, lao ze dan mar kommen! Zeker,

nêf, dan slaodde ze allemaol „zoo dood as 'n pier", die van de middelen niks willen weten.

Ge mot me goed verstaon; de middelen doen 't 'm nie. En toch, omdat ze in den weg van Gods ordonnantiën gesteld zijn, doen ze 't 'm ok weer wel. Indien 't God almachtig behaagd had, zou zijn hooge hand d'n adem net zoo goed „automatisch" (as van eiges) in den mensch kunnen onderhouden. Maar nou mot 'n minsch, „bij ieder trekske", al weer „haolen". En dat duut ie ook, al wit ie duk eiges niet, dattie 't duut. En toch is 't alleen de Geest Gods, die d'n adem op de lippen legt. Als Gods goedheid 't zoo gewild had, dan zou Hij ons enkel met den dauw van zijn zegen kunnen voeden (die uitdrukking heb ik van den domenie bij ons!). Maar nou motte maar zien, dagge met God en met eere 'n stukske brood verdient („zuur" van wege den arbeid, maar „zoet" vanwege 't bidden)... en dan, smake-lijk eten, neef!

'n „Kerkvader" ('k geleuf dat 't Augustinus is) heeft van dit geval gezeid, „dat 'n minsch mar werken mot, asof ie alles kan; mar veural bidden, umdat ie niks kan." En nu hoof ik 'r as „kerkuil" nie nog bij te komen zitten, um te zeggen, dat dà „goed" gezeid is. Maar toch, as we 't bij

ondervinding mogen weten, dat 't zoo „goed” is; ja, dan maggen we 't gerust nog 's zeggen. Ik veur m'n eigen heb 'n tijd gekend, da 'k alles van de middelen verwachtte. Maar da 's 'n schrale tijd geweest! En toen heb 'k 'n tijd gehad, da 'k niks van de middelen verwachtte. En toe zou 'k m'n eigen in 'n overgeestelijke (= ongeestelijke) overspanning dood gedokterd hebben. Maar nou, zou 'k zoo zeggen, werk ik asof ik er nog kommen mot; en bin erg „gefigeleerd” op middeltjes van „probatum est”. En as ge me vraagt: Denkte nou, dat 't daor vandaon mot kommen? dan zeg ik: Neê zeker niet! net zoo min as dat de zon uit 'n naoldekoker kumt; mar, as 'k 'n kleermaker was, zou ik me dood schamen, as ik de naolden ien de koker onder de hand mar liet verroesten. Ora et labora, bid en werkt! Werken (en ons in den weg der middelen zetten) alsof we alles vermochten; en bidden, als degene, die van zichzelf niets hebben te pretendeeren. Niet „van buuten naor binnen”; en ook niet alleen „van binnen naor buuten”; maar „van boven naor buuten en naor binnen”!

XLVI.

Onze Betuwenaars zijn „lui van vaste gewoonten en spraak”. Zoo is er dan ook bijv. in m'n herinnering geen ééne April-maand voorbijgegaan, of ik kon d'n ouwen Vink, bij 't eerste lenteregentje, met d'n buis uit, en 't haor geknipt, aon de deël-deur ontmoeten; en „strijk en zet,” dà miste nooit, zien en heuren, hoe'n schik dattie had. „Allemaol grès en endeneier!” dà was altied zoo z'n zeggen. Maar van 't jaar heb ik 't niet gehoord; primo, omdat d'n ouwe Vink d'r nie meer is; en secundo, al was ie d'r nog, dan zou ie 't toch niet gezeid hebben; omdat we d'n heelen April deur, en nog 'n groot „partje” van Mei d'r bij, geen „lenteregentje” hebben gehad.

Maar nu is 't aan 't komen; wel man, wat 'n lente! Och! wij zijn altijd zoo bang, „dawwe te laot zullen kommen”! En, as 't 'n beetje lang koud blijft, „aon knerpen gin gebrek”! Maar, gelukkig, pas is de lente daar, of al dat „geknerp” ruimt op; en 't mot al 'n erg uitgedoofde „slaopmuts” zijn, wien de „tierigheid” er niet bij in de leden vaart.

Wa 'n gelpen mei-regen hebben we gehad! En de dauw-

drupkes liggen meekeeren 's mergens op 't jonge, malsche groen uitgebreid, as of 't allemaal „pareltjes” zijn. 't Gruun is zoo frisch, as ge 't z'n lêven gezien hêt; en de wêjes (weiland) hebben al grès zat veur 't vee, benamelijk as'r van 't winter goed „gegript” is. 't Koorn kunde compleet zien greujen, de appelen- en pruumen- en appelekozen- (abrikozen) en kersenboomen zien allemaal op z'n „bruids”; en deur 't heele land, en over 't heele veld hên, ruukt 't zoo lekker en zoo frisch; veul frisscher, za'k mar zeggen, as op de Rozegracht ien Amsterdam!

As ge de Betuw op z'n mooist wilt zien, dan motte um dezen tijd van 't jaar kommen. Ik las dezer dagen van iemand, die vooral met de pen, nog al 'n bijzonder bereisd man schijnt te zijn, dat de Veluwe-zoom „een gouden rand” is om 'n landelijk kleed”; maar over „'t landelijk kleed” eiges, daor ie de Betuwe meê schijnt te bedoelen, had ie ook nog wel 'n woordje kunnen zeggen. Want 't is een heerlijke landstreek! De koning mot 's 'n keer gezeid hebben (tenminste dà vertellen ze bij ons), „dat 't al meê de mooiste streek is van 't land!” Ze hadden 'm verteld, dat 't 'n streek was van:

Gras en slooten,
Slooten en gras,
In dat gras wat koeienpooten,
In die sloot wat eendgeplas.

Maar toe ie 't éene keer gezien had van de Waoldiek, wou ie 't van den anderen kant ok nog is zien, van de Rijndiek; en toe had ie dâ gezeid, dat 't al meê de mooiste streek is van 't heele land! „Gras” is 't 'r — „net as ien Gosen”! — „slooten” zijn d'r, doch vol „ende-fluts”; „koeien” als in den vetten droom van Farao; en ênden en kippen zooveul, „dâ ze wel veur heel Amsterdam leggen kunnen”. Mar da's de Betuw nie; net zoo min, as dat 'n schoenriempke of 'n „knoop aon de boks” 'n minsch is. Zeker, 't heurt er bij. Maar al die overvloed en pracht van boomen en bloemen; en de gelpigheid en malsigheid van 't koorn en de wêjes; en de „lekkerigheid” van den dauw en de vruchten; en 't mooie gezicht op de bergen; en de merling, de koekkoek, en duizend vinken en bijmeeskes; en de „opgehaalde” tabakswallen, en de mooie hofstêjen — ze zeggen, „dâ Bismarck d'r een gekocht het”, mar dâ geleuf ik nie — en al die aordige „wegkes”; en de „huuskes”, die zoo vredig tusschen de palm ien liggen; en de v'loren zeeg, en de Wattering,

die, as ze „geruimd” zijn, d'r zoo klaor en lekker deur trekken as of 't „beekskens van de rivier” zijn; o man, alles, alles, apart en bij mekaar, 't een en 't ander, 't is zoo mooi! Behalve, as de lui uut de stad de kersen komen op-eten; en, as de weg wà stofferig is, met d'r „gerij” de boel komen vol stuiven! Ik heb mar liever, dat de kersen naor de stad gaon, of naor d'n „Altena”, of naor Valks te Loenen veur den Engelschman; dan geet dat spul ok rustiger en landelijker ien z'n werk, as dà ze uut de stad de boel 's kommen opscheppen”.

Intusschen, dà wou 'k nu maar zeggen, is zoo'n streek toch rijk gezegend in welvaart. En as men d'r niks van verzuimde, of liet varen, of verloren gaan, dan konden 'r van „de overvloedige” Betuw nog 'n heele boel meer minschen bestaon. Zoo as 't nou is, niet, da geleuf ik niet; men weet 'r nog niet genoeg van alles te „profiteeren”; en men is 't 'r nog erg aon de ouwe gewoonten gehecht, die duk weinig overeenkomen met d'n tegenwoordigen stand van zaken; en men ziet 'r de vrênde lui ok nie graag kommen, zelfs al was 't maar „um de boel 's af te neuzen”. Maar anders. Ja, dan zou 'k zeggen: allo, d'r uit, gaot de Betuwe is zien! 'n mooi plekske grond! gezegend, ge-

zegend! Zoudde d'r ok nie kunnen en willen tieren? Nou, met de lente, o man! is 't 'r toch zoo weldadig, da 'k wel 's gezeid heb: as 't mos, en as 't kos, dan wou 'k m'n eigen nog veul liever as boerenknecht verhuren ien de Betuwe, as ien de stad chef zijn van 'n »boterfabriek”.

O, man, 't is 'r zoo weldadig! En wie dan, over al dien overvloed, Gods zegen en goedertierenheid gespreid ziet; en in 't zomerhuuske van kamperfoelie, of onder den lindeboom, of, tusschen de voren van 't „gemeste” land deur, 'n lof ien z'n hart of op de lippen vuult rijzen; die kan 't maar vrij toe op 'n Betuwsche wijs zetten, »dat de velden en de dalen, alle op hunne wijze, juichen; dat Gods eer uit het stof klimt; en zij, zijn naam ten prijze, zijne goedheid en zijnen lof zingen” (Ps. 65 : 2).

„Wà me verwondert”, zeit onze tuinman, met wien ik de heerlijke lente, bij 'n gelp regentje, zat te „bekieken en te bezingen”, „dagge in de Schrift nergens het woord „lente” kunt vienden.” „Zoo?” zeg ik, „ja, da's bijzonder; daor hê 'k nog nooit êrg ien gehad. Maar veur de rest, 't geet daor, net as hier, maar dan ien 't allerheerlijkst; 't is daor overal lente; en dan kunde 't „woord” desnoods wel missen.

XLVII.

„'n Dubbeltje érst nog 's op z'n kant zetten"! zeggen ze bij ons (en ze doen 't, bij wijze van sprêken, ook!), as 't 'r sprake van is, of we „aon dit of dat onze centen zul-len spendieren". En dat is 'n erg goed ding; ien 't goeje, za 'k maar zeggen; want ien 't kwaoje, dan 's 't „knieperigheid", en dat is erg „lillik"! Wie ziet, dat het onnut of onnoodig is, die doet beter z'n „centjes" maar in de spaarbank te brengen. Da loopt zóo op, da tien gulden veur oew jungske, as ie groot mag worden, twintig gulden geworden is. En dat geeft zoo'n tier ien 't leven, net as dat iemand, die op reis is, altijd nog 'n appeltje voor den dorst in den zak heeft. En, as we 't um Gods wil meugen verstaan, dan ligt 'r zoo'n zêgen in, dat 'n minsch „van kleinen doen", maar met 'n pampierke" (en zonder dat, als 't zijn moet, ook wel!) veel rijker is, dan 'n „rieke schobbert" zonder dien zêgen.

En 't is aordig, maar zulke menschen, die 't niet „over den balk gooien" in onnoodige en overtreffige dingen, die hebben net „veur 't goeje" 't liefst wat over; en 't dubbeltje, dat o! zoo op „z'n kant" stond, „as 't zund was um 't uut te geven", rolt dan als van eiges van de tafel af. En wat

't mooist is (maar daor motte 't nooit um doen, want dan is 't mis!) daor is geen rente, die meer geeft, as da we ien barmhartigheid" (zoo as onze „mulder", da zeit) „ons „gelletje" bij God den Heere uitzetten." We motten 't 'r niet um doen, want dan is 't mis! 'n Buurman van me zei 's 'n keer: „dâ wil 'k ok is probieren!" (uut speculaotie, weette!); maor toen was 't glad mis; en hij heeft van z'n rijksdaolder, „die ie d'r aon waogde", geen cent weerom gekregen! Neen, buurman, zóo niet. Maor als 't ien barmhartigheid is, dan kunde vrij met de eene hand geven, wagge in de andere hand gespaord hêt.

't Is anders, „deur de bank," met 'n minschenhart, dat 'n „umgekeerde tien geboden" is, zóo gelegen, dattie spaarzaam is „uut knieperigheid"; en dat is eigenlijk net zooveul, as dattie gierig is, za'k maar zeggen. En umgekeerd, dattie gul en „goedgeefsche" is „uut baldaojigheid", en dat is eigenlijk niets anders dan „kaskenaode" en roekeloosheid. „D'n bles" bij ons zat 't geld zoo los ien de zak, dattie zelfs liever op 'n flesch wien, as op 'n snêpske, traktierde. En as ie bijv. op 'n erfhuus aon 't bod stond, en de notaris had bij „éénmaal, andermaal, niemand meer"? den hamer al umhoog, en iemand zei dan tegen 'm; „Bles, 't is 'n

zundig bietje! bie 't 'r nog wat bij!" dan mijnd' 'n z'n eigen nog gauw met tien, twintig gulden af! „Da's baldaoijigheid! da's ôk zonde! net zoo goed, als „knieperigheid" en gierigheid, man!

Over 't algemeen zijn d'r nie veul zulke „blessen"; en da's maor goed ook; want, zelfs wat die lui zooveel als „uit barmhartigheid" doen, daar komt nog niks as ellende van. En bijv. 'n luiaard, of 'n brutalen bedelaar en bedrieger te „wêteren" (zoogenaamd goed te doen!) dat is eene goddelooze barmhartigheid.

„Dat is 't wel" zeit d'n ouwe Jansen, „en aon zoo'n „bles" heb ik dan ook 'n onmundigen hêkel". Maor, Jansen, d'n „bles" hêt aon ou ook 'n onmundigen hêkel, umdat oe d'n duim zoo stroef is, en ge oew geld nog liever ien 'n ouwe kous ien de bedsteê wegmoffelt, as dà ge 't 'r is beheurlijk van nimt. Da's dus al zoo wat „lood om oud ijzer". En met „aollie gerikraoi", en met „mekaoor over en weer" „op de snep te tikken", bin de allebei al even ver van de koers. En 'k weet niet, maar ik geleuf, as 'k, zoo mar, 'n „bietje te veul" of „'n bietje te weinig" most kiezen, da 'k bij slot van rekening toch nog liever 'n „bietje te veul" gaf; al was 't dan ook maar „voor 'n appel of 'n ei"!

Neen, maar zoo staat de zaak niet; 't lijkt er niks naar! Zuinig en spaarzaam, um Gods wil; en dan, da geet geliek, 't een komt bij 't ander, 't zijn „broertje en zusje”, gul en goedgeefsich meteen, um Gods wil. Paulus, als ie aan Timotheüs schrijft, en „den brief is af”, dan duut ie d'r nog 'n „post-scriptum” bij, dawwe 'n schat motten wegleggen in spaarzaamheid; maar in weldadigheid, in meedeelzaamheid, en in gemeenzaamheid.” (1 Tim. 6: 18 en 19a) Ik heb 't ook zoover maggen brengen, da 'k met zuinigheid 'n spaarpotje heb. Maar daar heb ik boven ien den deksel dezen tekst „geplekt”. Och! ik mocht 't anders is vergêten! Want „'t loopt zoo aordig op, as ge mar kunt potten”! En ge zoudt 'r oew eigen ziel al mar iedere keer weer meê „ien den doofpot” zetten!

Intusschen is 't maar gelukkig, dat 't niê van onze „knieperigheid” of „rejaoligheid” afhangt, of de velden met leliën bekleed worden, en de muschkes toch altied d'r bekomst kriegen. En dat Gods goedheid den arme en ellendige, en al wat op zijne hulp wacht, niet door onze schuld zal laten versmachten; of als „waoterloten” zal laten opschieten op onze „weelderigheid”. Maar, juist daarom, moeten wij te ootmoediger en te blijmoediger van die schuld af. Meer schats, dan

zilver en dan goud, is er in de tranen en de liefde van Christus. Schuldenaars, as ze 't goed vatten, worden door die liefde „crediteuren”. Maar dan, vooruit ook, vriendenlief! ik voel me, terwijl ik 't schrijf, al weer 'n bietje „spaarzaam” en „scheutiger” worden. En gij, as ge 't leest, dan hoop ik, dagge zeggen meugt: „van 't zelfde!”

Dezer dagen heb ik 'n „oud weldadig wijfke”, dat altijd „graag, um Gods wil, van d'r ermoedje nog wâ meê gaf”; maar die nou eiges „net aon” was (zeker, dà kan 's gebeuren! maar da's 't lêste niet!) erg blij maggen maken „umdat 'r ergens” op zorg en vlijt „'n stêdje veur haor los was gekommen”. „Da's 'n Pinksterzêgen”! zei ze.

XLVIII.

Ik las net van morgen nog, dat de godzaligheid een groot gewin is met vergenoeging (1 Tim. 6 : 6). Hè, da's wat anders, as wâgge zoo alle dagen te hooren krijgt, van oe eigen misschien nog wel 't „dukst”, met „mopperen”, „klagen”, „knêrpen”, „op de poot speulen”, „grammietig zijn”, „seuren”.

Iedereen hêddet op zijn manier al erg kwaad. En as ge zoo „bij de vaog langs” 's „pools-hoogte” neemt, dan zoudde d'r „stik” 'n wee hart van kriegen, „dat de lui 't zoo kwaad hebben”! Och! trekt oe d'r mar niet te veul van aon, behalve as ge eiges 'n „mopperaar” zijt. En schaam je dan, liever van daag nog as morgen; en leer toch dà klagen, „steen en been”, af!

Gerust, denk toch niet, dagge 't kwaojer hêt, as 'n ander: laot alle pretensie op „lieverkoekjes” varen. En as ge echt stil bloed wilt krijgen, dan motte d'r mar 's over gaon prakkesieren, dagge 't 'r eiges veul erger naor gemâkt hêt, as dà ge 't thuus kriegt.

En as ge dan weer 'n bietje tieriger zoudt willen worden, nuum dan 's op, as ge 't kunt(!) wà veur goeds dagge nog al zoo meugt hebben. En as ge dan weer 's goeien moed wilt scheppen, en 't lot in lof veranderen, denk dan maar 's, datter geschreven staat: da God alle dingen, dengenen, die Hem liefhebben, wil doen medewerken ten goede (Rom. 8 : 28a); en datter, zoo as onzen tuinman zeidt, „uut 'n stekelige cactus al mee de moiste bloemen kunnen kommen”.

Intusschen, terwijl „ien 't generaol” de zaak zoo staat, mogen wij toch ook wel van geluk spreken, as we eiges van

'n goed humeur zijn; en veel te doen hebben met anderen, die ook nog al goed „gemutst” zijn. Die eiges ien 't tegendeel thuis zijn, en die veul met „humeurige” lui in aanraking komen; o, ge kunt er niet meê opschieten. En laot staon, dat 't 'n groote zonde is veur God, dà „geknerp” en dà „gesteun”, makte d'r oew eigen leven, en dà van 'n ander, zoo „podderig” meê as 'n potdeksel.

Maar wie eiges 'n goed humeur hêt, en goed „leers” is, um ien de dingen van 't lêven ok 's 'n bietje van 'n ander af te kieken, rijdt, za'k is zeggen, ien 'n tramwagen zoo makkelijk (al is 't ook 'n bietje benauwd soms en vol!); terwijl dat 'n ander deur 't mulle pad, bij geliekenis, hêr mot „hoksen”.

Dà dacht ik nog zoo, korts gelegen, toe, op 'n erg heeten dag (een van de êrsten van 't jaor) de minschen van alle kanten alweer aon 't zuchten, steunen, en blaozen waoren, „dat 't zoo balsemiek” was. Ik wil nie ontkennen, dat ik d'r ok al 'n bietje aon meê deê, veural (as ge d'r bekend bint) op zoo'n zonnig vlak „wegske,” as, d'n diek langs, naor Nimwêgen. Maar zie, net toe 'k tot de gierpont van de Waol gesukkeld was, met nog 'n paar andere „mopperaars,” kwam Hermsen aondragen met 'n zak „jong

keujes", die ie, van Aalst af, 'n uur of drie op de rug gehad had; zette op de „gier" de zak, met al dâ gemier van „jong keujes" der in, op de grond; wischte z'n eigen met de mouw van de jas 't zweet af; en zei toe, doodleuk, met 'n boerenglimlachje, tegen 'n ander, die ok op de „pont" was: „'t is deui weêr, Jansen!" Ik heb d'n heelen dag nie meer geklaagd; en as ik die tevrejen tronie van Hermsen, rondom ien 't zweet, veur me kreeg, me gedurig over m'n eigen „siekeneurigheid" geschaamd.

En, terwijl ik dit schrijf, gaat 't mij weer net zoo. Aan klagen geen gebrek; druk, haastig; en 't loopt niet meê; en 'n ander hêt 't eigenlijk veel makkelijker as ik; en, as de minschen maar anders waren; en, net da'k uit most, hê'k de broek gescheurd aon 'n spijker, enz. enz. Maar, daar had ik 't weer: „'t is deui weêr, Jansen!" en ik heb me geschaamd; en ik zal 't nie weêr doen, Hermsem; ik zal oppassen, jong, da'k deur 't zweet, en as 't mot, deur 't treuren hèn, ok nog 'n opgeruimd tevrèjen gezicht zet. Och! 't spiet me, 'k hà strak zoo'n gezicht van „ouwe lappen"!

„Gewillige arbeid valt niet zwaar." Maar 't is ook zeker, as we ons maar weten tē schikken naor de omstan-

digheden, dà we 't, met Gods heilige hulp, zachtjesaon zoo-
ver brengen, dà de omstandigheden zich naar ons schikken.
M'n moeder, met 'r opgeruimd, tevrejen hart, wist 't altijd
zoo te plooiën, dà 'k duk gezeid heb; zóó verdriet en
moeite te hebben is veul plezieriger, as met 'n korzelig,
ontevrejen humeur met de neus ien de „botter” te vallen.
En as 'n ander zou gezeid hebben: daor is gin deurkom-
men aan! dan was zij al over de helft; en dan kreegde
nog 'n vriendelijk, goeijig gezicht op de koop toe.
Van 'n mensch, hà ze 't niet; en uit de boeken geleerd
hà ze 't ok niet; maar ik geleuf, dà ze 't van boven had!
En toch zei ze wel is: „blijf kwaje hond en brommige
mensen maar altijd uit de voeten; en as ge leeren wilt,
wat tevrejenheid is, dan moette maar veel op school gaan,
waar 't licht is. En as ik dan vroeg: „waar is dat moeder?”
dan zei ze: „waar vrede en oprechtheid wonen”.

XLIX.

Dezer dagen heb ik weer eens een echten „zwetser”
ontmoet. Och! grootspraak, 't meest onder den schijn van

nederigheid, is zoo'n alledaagsche kost, dat we er, ook om de hooveerdij van het eigen hart, dikwijls zelfs geen erg in hebben, als een ander, of wij zelve, bezig zijn zoo'n kost op te disschen. Maar als er zoo'n „matador" komt, die je de ooren van het hoofd zwetst, ja, dan merken we 't weer eens „onmundig", wat 'n onhebbelijk mensch 'n zwetser is.

Niemand kon buiten hem, zoo beweerde d'n onze. As 'r wat te doen was met de verkiezingen, hij was de man. Korts had ie, wel 'n veertien daag lang, mot je weten, veur eigen rekening(!) stad en land afgereisd, om de heele „rate-plan" kiezers de wacht aan te zeggen, dat ze zijn candidaat moesten stemmen — „wà blief?" — Alle groote heeren hadden hem noodig, mot je weten. Graven en baronnen nuunden 'm maar zoo bij z'n naam, as speciaole vrienden. Toe, 'n poosje gelejen, de burgemeester zou iengehaold worden, hadden ze hum d'r veur gespannen, um veur 'n cadeau, van wà bin je me, te zurgen; en z'n vrouw hà gezeid: nou, dan zal ik maken dat de mevrouw òk wa kriegt. En toe had hij 't erst geteekend, bom! mot je weten, veur 'n rejaole som veur den burgemeester; en z'n vrouw, 't erst, bom! veur de mevrouw. En zoo hadden zij met d'r beijen, „con subis"

(cum suis = met hun vrienden) da dingske mar is netjes gerood — „wa blief?”

Als hij, mot je weten, z'n eigen erges toe zette, dan hoefde d'r gin ander bij te komen um te helpen; zoodat ie, toe z'm is een vijftien gulden gestuurd hadden veur de onkosten ien dit of dat, hij met gemak die vijftien gulden weerum gestuurd had; met de complimenten d'r bij van hum, Kees S., dattie mans zat was „um z'n eigen te bedruupen.”

En zoo ging 't, rateplan, van 't een op 't ander, ik moet zeggen, 't was me „ongenietbaar”. Maar 'n vriend van me, die dat meê aanhoorde, vatte 't van den schalkschen kant op, en begon ook van „mot je weten”, „bom” en „rateplan”, tot groote ergernis van Kees S, z'n vrouw, die dat, naar vrouwenaard, al gauw in de gaten kreeg, maar toch de kans niet schoon zag, om haren toorn te luchten.

Intusschen had onze „zwetser” 'n sigaar, ien 'n rietje, veur den dag gehaold, om is te toonen dagge de sigaoren bij hem nie minder hoefde te verwachten, as op 't kasteel. Hij had de vriendelijkheid, da mot ik zeggen, om 'm mij te presentieren. Maar toen ik bedankte, pijpte 'n ie 'm zelf aon, dee 'n trekske 'n of wat, wierd bleek en stil.

„Ik geleuf dat oe de sigaor niet erg best bekumt”, zei ik tegen 'm.

„Nee, hij is 'n bietje kras, mot je weten”, zei Kees S.

„Dan mot je d'r mijn maar een paarhonderd van present sturen”, zei m'n vriend, misschien wel 'n bietje ondeugend.

En toen de vrouw! met 'n stem, o, zoo smêlerig, as of ze al d'r gal wel uut smêlen wou: „Ja, dà zouden wel willen, hè!”

Maar toe raakte al „de aordigheid” van 't gesprek af. M'n vriend kreeg het land; de vrouw kreeg het hooge woord; Kees wierd hoe langer hoe bleeker en stiller; en zei eindelijk: „Nou motte jullie mar uitrukken; ik heb oe nou ok lang genoeg gehad, mot je weten”.

En wij rukten uit. En toen ik „veur buuten” kwam, most ik êrst êfkes stilstaon, en wijd gapen, um wat licht en wat lucht te happen; want ik had 't bij Kees „den zwetser” erg benauwd gekregen.

Ja, zoo'n „zwetser”, 't is benauwd.

Hören, was Schwätzer sagen,
Ist nog schwerer als zweihundert Pfund Steine tragen.

Twee centenaars steenen op de borst, is nog nie zoo zwaar,

as dâgge mar mot zitten brillen, en 'n zwetser mot aonheuren.

En nou had ik 'm wel 's kunnen kapittelen. En dat heb ik tusschen de bedrijven ook gedaan. Maar hij was zoo vroom, „da wiest ie allemaol allang, dat 'n minsch gin roemens-stof mag hebben van z'n eigen, en dâ ze nog kommen mosten, die hum ien de kennis van 't woord „staon” kosten; en die zooveul ien de afhankelĳkheid waoren as hij. En toe heb ik 't 'r mar aongegeven. Want as 'n minsch vroom is, en dan nog „zwetst”; of zelfs op z'n vroomheid gaat „zwetsen”; dan geef ik 't op; dan mot ik zeggen; daor is gin bĳkommen aon. Gisteren heb ik 'n briefkaart van Kees gehad, om me te verzoeken, mot je weten, as dat ik aon m'n vriend most zeggen, dattie 'm, met gemak, nog wel andere 'sigaren zou kunnen veurleggen, mot je weten; mar dâ z'n vrouw „con subis” d'r liever nie meer van ge-diend zou zijn, dattie nog 's weer meê kwam. „Mijn candi-daot voor de Staoten heb ik er met glans deur gehaald; die Kees S. op de kruiwagen hêt, mot je weten, die kommen d'r wel.”

En ik heb 'm weeromgeschreven, dat ik 't m'n vriend zeggen zou; mar da 'k eiges ok gin plan had, um veurerst weerom te kommen; tot tijd en wijle, dat 't van bin-

nen en van buiten 'n bietje minder benauwd wierd; en dâ Kees ok is luisteren most naar 't geen wat 'n ander te zeggen had.

L.

„Dà hê nou toch d'n heele lente geduurd, dat 't weêr net was as de „minschën”, zei Jansen, toen we 't over den langsten dag van 't jaar hadden;” da was egaol deur altied mar hollen of stilstaon; van daag 'n jas te meer, en mêrgen 'n jas te minder; as 't 's middags was um te smelten, dochte 's avonds meê keeren, datter nog wel is 'n bui sneei uut de lucht kon kommen wapperen; op éénen dag hê 'k te geliek ien 't zomerhuus en bij den hêrd gezêten.”

„Van 't weêr daor blief ik af”, zei 'k toen tegen Jansen, „want ge weet wel, alle weer is Gods weer! En ik heb me 's erg moeten schamen veur 'n „grof” minsch, die, toe ik ook 's klaagde over 't weer, me de les las: „gij klagen? is alle weer niet goed? ik dacht daggij nog al staat maakte op den Bijbel!” Van 't weer daor blief ik af, Jansen. Maar

as ge 't koud of wêrm hêt op éenen dag onder de menschen; en dat 't oe net is, alsof ge 't eene oogenblik lekkertjes ien de zuije-wind zit, en 'n oogenblik daarna mot wegkrimpen veur de noorde-wind: en dat 't daor hollen of stilstaon is; en dagge d'r niks gin staot op kunt maken; en dagge daor erg ontevrejen over zijt, en helaas! aon klagen geen gebrek hebt; o, dà kan ik begriepen. Hoewel, ik denk wel is: laot 'k maar „zuutjes” klagen; want bij m'n eigen staat het „weerglas” ook lang niet altijd op „bestendig”. Toch mogen we 't wel zeggen, en klagen ook wel, dà we tusschen de minschen zóo leelijk „in den tocht” kunnen staan, dat ik wel 's gezeid heb: 't is maar gelukkig, dawwe „van binnen” geen kouw vatten, anders had ik zeker altijd „de koors”!

D'n eenen dag zoo week as 'n weekdier, en d'n anderen dag zoo „grauw” as 'n hagelbui. In 't een zoo scheutig, asof 't er met 'n stortregen uut mot; en in 't ander zoo schraol en zoo schriel, asof d'r „blaok” op kumt met 'n dorre wind. Op 't eene oogenblik zoo lacherig, dà de specht niet onmundiger kan lachen; en dan weer zoo „doezig” as 'n roerdomp op z'n vuilst! Alles toegeven, of niks gedooogen! „Net as Teunis Hermsen,” zei Jansen, „die z'n pèrd op

't ééne oogenblik den haver liet verknooijen ien den bak, en op 't ander oogenblik „d'n bruine” ien 'n gloeiend „raakle-
iezer” liet bieten,

Of zoo as Koos van Piet-baos dee, zei ik, met Dötje van den klompenmaker (um nou 's 'n minsch tegen 'n minsch te zetten!); die „de jong”, deur z'n toegeefelijk-
heid, zóo baldaoigig gemaakt had as 'n „vullen” ien de wei. En toe Dötje van de wienter in z'n baldaoigigheid deur 't ies zakte, haalde Koos 'm d'r weer uit. Maar toe Dötje ien 'n vaort naor huus toe wou schuiven, kreeg Koos 'm „bij 't bukske”: „Nee, Dötje”, zeiddie, „dà gee zóo niet, nou motte d'r nog ins ien, dan zulde 't wel nooit weer doen!” En 't erme Dötje most 'r „nog ins ien”, en kreeg de koors op 't lief; en loopt nou nog zoo te kugchen en te trekken, dattie d'r ligt wel rooit van bovenop zal komen.

Hollen of stilstaon; 't een oogenblik „glijbeentje” rechts, en 't ander linksch. Hoe kan 't toch, dat uit éen fontein het zoet en het bitter welt: (Jakobus 3 vs. 11). Niet anders, dan wanneer het zoet niet waarlijk zoet is, en het bitter geen „heilig bitter” is. En wijl het een net zoowel zonde is, als het ander.

Zoo is het. En daarom is 't helaas! niet anders onder de menschen, één alleen en allemaol bij mekaoren. Want, ien 't generaol, ien 't groot, ien 't sociaole, of hoe ge 't noemen wilt, hedde net 'tzelfde. Hier te rejaol, en daor te knieperig; hier te weelderig, en daor te stroef; hier „op de viool”, en daor op de „blaaspijp”. We liggen net altied tusschen „den trek” ien. Hagelbuijen of domperige nevel! „Wà van boven kumt, dat is gin trek! plagt mien greutvaoder wel 's te zeggen,” zei Jansen; „en 't zou me nie verwonderen, dattie daormeê bedoeld hêt, ien 't goeje, krek 't eigeste as gij ien 't kwaoje”.

En 't zou mien nie verwonderen, Jansen, dà gij, ien 't goeje, wel iets van oew grootvaoder hêt; want dà begriep ik wel, dà grootvader 't goed veur had. Van boven vatte gin tocht! Wie 't veur z'n hart, en z'n huis, en z'n hoop niet op de noordewind en de zuijewind zet, die van den eenen hoek ien den anderen schieten; maar zich richt naar Gods ordonnantiën, ook door den ijzigen winter van 's menschen zelfzucht, en door den zwoelen, zwaren dampkring van 's menschen dwaasheid heen, die „lapt” 't 'm wel. En, tusschen al 't „gemier” van menschelijke willekeur en harts-tocht, zet hij z'n koers op de barmhartigheden Gods, die alle

windstreken in zijne hand besluit. Vrij en blij, frisch en vroom, ootmoedig en blijmoedig, gaat dan de trek door 't leven. En wie zoo raad zoekt bij Hem, die recht en gerechtigheid handhaaft, zal niet beschaamd uitkomen.

„Maar „à prepo'', um nou nog 's op 't weêr terug te komen'', zei Jansen, „ze willen wel zeggen dat de zon van 't jaor ziek is, en datter vlekken op zitten, en dat de zon 'n bietje oud wordt.”

Daar hadt je 't weer! de boeren zijn tegenwoordig al net zoo wijsgeerig'' as ien de stad! „Jansen'', zei ik, „zit nou nie zoo te „mieren''. Onder de zon is van alles ziek, en vol vlekken, en oud. Maar d'r boven is 't alles licht, en lust en vol vrede. En de zon wordt niet oud! (Ps. 72). Totdat de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zijn zullen. (Openb. 22 : 5).

LI.

In „Holland achter Doetinchem'' (zooals ze indertijd den achterhoek van Gelderland noemden; maar „nou motte d'r

um kommen... den achterhoek!!") woonden 'n paar luidjes, die 'n winkeltje deejen, en, umdat 't niet opnam met de klanten, op den luimigen inval kwamen, um de spullen 'n cent 't pond goedkoop te verkoopen, as ze ze eiges iengekocht hadden. Toe kwamen de klanten wel; maar natuurlijk, hoe meer verkoop hoe meer verlies. Maar dà begrepen zij niet! En toe ik 's de vrijjigheid nam, om 'r aon 't verstand te brengen, dà ze dà toch nie konden volhouden. zei 't këlje; „o jawel, witte nie jong, deur de mênigte"! Nou, 't duurde dan ook niet lang, of ze zouwen „bakkeran" gerâkt zijn. Mar toe ze dat eiges ook inzagen, prakkesierde 't këlje 't net anders um, en nam 'n cent winst op de spullen. En umdat ie de klanten nou eenmaal had (en 't was 'n aordig këlje, en 'n prompt wiefke) bleven ze bij 'm. En jà, toe wierd 't „deur de mênigte" goed. En ze hebben 't nog zóó gekregen, dà ze op d'r ouwen dag de zaken aon 'n kant konden doen, en stillekes „d'r rente lêven". 't Wiefke lêft nog, en hêt um Gods wil, o! zoo gern wat over veur 'n goed doel, „want alle kleine bietjes helpen, met schik, en eiges hoof ik 'r nie veul meer van te „brutsen".

Die geschiedenis kwam me dezer dagen zoo veur, toe 'k in Amsterdam een karreke langs de straat zag schuiven

waar met groote letters op geschilderd stond: Stelregel: verkoop met uiterst geringe winst. Nou, da's 'n mooije „stelregel“. „As ze d'r nou òk mar naor doen"! dacht ik bij m'n eigen, net as d'n ouderling Jakobs bij ons op 't durp zei, toe de domenie bij de „aonneming" vroeg, of ie ok nog wat over de „gedane vragen en antwoorden" te zeggen had? „As ze d'r nou òk mar naor doen!" Want ik weet niet, maar as men z'n „stelregel!" zoo mooi laat schilderen voor de menschen, of 't binnen ien 't karreke, en binnen ien 't hart ook zoo „mooi" staat! Maar anders „de stelregel" is mooi, dat mot 'k zeggen. Heel wat anders, as waarover de profeet most klagen (òch! en die klacht is nog lang niet de wereld uit!) over woeker namelijk, en genomen overwinst (Ezechiël 18 : 13; 22 : 12) o, Daar zijn ook nou nog, zooveel „meelmuizen"! En daor blijft bij die en gene zooveel „aon de striekstok"! En daor worden zoo veel „slaatjes uitgehaald"! „En een hazenvel mot 'n haas worden, zel je gezond, dan gaat 't zaakkie pas overbeheerlijk", zooals de vellenjood bij ons zeit. En of d'r nou 'n gek is, die 't 'r veur gift; of dat de waor wà verminderd wordt; of dà men de markt kan dwingen; of dà men iemand borgt, en lillijk grèi ien de marsch douwt; 't is allemaol al krek allins!

En daorum is 't 'r ook nog zooveel vloek onder de minschen, en prikt 't distelzaad nog zoo menigeen, as ie 's avonds z'n heufd op 't oorkussen leit.

Nee, maar die stelregel: verkoop met uiterst geringe winst! da's 'n mooi ding! Alleen wou 'k nog maar 's vragen: waarom laat je 't zoo mooi schilderen? zoude soms bang zijn, dat de menschen 't anders nie geleuen zouwen?" Simplex sigillum veri = hoe eenvoudiger dat 't staat, hoe gemakkelijker dat 't 'r ien gaat! En op „'t karreke", dà giff ok niks; ien de laoi mot 't staon, en op de schaal, en ien de zak, en ien 't hart! Mar 'n mooije spreuk is 't, dat is 't! En ik weet wel, as ik iemand ken, die, „d'r ok naor duut", dat ik z'n klant bin, niet alleen veur de goedkoopte (hoewel, dat is ien onzen tied ok niet te versmaojen!) maar veural um 't beginsel van eerlijkheid en goeje trouw!

In den ouwen tijd hadden ze 'n spreuk: de lucro vivere = van de winst leven! Maar dà was mooi, dat da nou net bedoelde, zóo, dagge dan ook met oew winst veur den dag dorst te komen; en dagge, net as die twee luidjes „ien Holland achter Doetinchem", met God en met eere meugt zeggen, „dagge nie met de zêgen onder de minschen gevischt

hêt", maar overvloed gekregen hebt door de macht van 't kleine, asof 't allemaol daauwdruppeltjes van Gods zegen waoren!"

Die „achterhoeksche luidjes", dom van verstand waren ze, dat is zeker; maar ook, ze waren kinderen in de boosheid; en daarom zijn ze in het verstand volwassen geworden. (1 Cor. 14 : 20) Och! duk is 't zoo anders: Slim ien 't prakkesieren, veural as 't op van „splintum" aonkunt, (zoo as onze „booi op Aorem" dà nuunt) en volwassen ien de boosheid; en daarom eigenlijk kinderen in 't verstand. Want, z'n eigen 'n strik um de hals te leggen deur de geldgierigheid, dat is toch eigenlijk oliedóm, en, erger nog, o, zoo goddeloos!

„Ge praotte daor van zoo'n geschilderd karreke", zei de mulder bij ons (sommigen zeggen wel is zuutjes: „de mélmuus" tegen 'm) toen wij 't zaam over dit geval hadden, en 't wel scheen, asof 't niet erg met 'm „vlotten" wou; „hêdde gij gezien, hoe mooi da Janbaos mien meulenkar opgeschilderd hêt? 't kêlje liekt mien toe 'n goeje werkman te zien ien z'n vak".

„Nou", zeg ik, „da's gelukkig veur Janbaos, want 'n „goeje" werkman hêt òk altied 'n goed stuk brood. Mar ge mot 'm ok 's 'n spreuk op de kar laoten schilderen, Hermsen; stel-

regel: „eerlijkheid duurt het langst”! En gelukkig, as gij en ik, d'r dan ok naar doen meugen! Want van buuten, dà gif niks, as 't van binnen ok nie geschilderd steet’.

LII.

„Kunde gij me ook zeggen, Lamers, hoe 't met den neien dominé in R. geet?” vroeg ik dezer dagen aan 'n L.schen groenboer, met wien ik saam in 't spoor reisde.

„Da za'k oe met korte woorden 's gauw êfkes vertellen”, schoot daarop m'n reisgenoot uit. „Gepassierden Vrijdag bin ik met 'n kar gruunten naor Aorem gewest. Daor gaoi 'k gemeinlijk tweemaol ien de wêk naor toe, Dinsdags en Vrijdags; net as Donderdags en Maondags naor Nimwegen. Nou, da's goed; ik was al heel vroeg ien de stad, want ik hâ nog 'n ben met jonge keujes bij me, daor 'k meteen meê mërkten most. En zodoende was 't al 'n bietje laot geworden, eer dà 'k met al m'n dingsigheden verrig was. Anders zie 'k gemeinlijk al um 'n uur of elf klaor; mar gepassierden Vrijdag was 't 'n uureke laoter ge-

worden. Nou, da's goed; as 'k gedaon heb op de merkt, dan gaoi 'k gemeinlijk 'n kop koffie en 'n paar broodjes vatten bij Hermsen op de Verkensmerkt. Daor houwen wij „collegaas” groenboeren dan nog 's zooveul as 'n bietje beurs op ons eigen houtje nao. Mar 't is gemeinlijk kwêken en kof-fiedrinken (— „en snaps misschien” schoof ik er tusschen —), meer as dà we daor zaken doen. Nou, da's goed; net dat ik 'r zoo'n poosje gezêten had, en m'n nat en m'n dreug beheurlijk gehad had, want 'k mot zeggen, as ge zoo van 's mergens vroeg af al ien de weer gewest bint, dan laotte 't oe gemeinlijk nog al goed smaken; nou, wà 'k zeggen wou, onder de bedrijven da'k daor zat, kwam Gerritsen van 't Honingsveld uit R. ok binnen. Da witte zeker wel, die gepassierden veurjaor getrouwd is met de dochter van Frerik Klaossen. Nou da's goed; we raakten al gauw samen in 't diskoers over „koetjes en kalfjes”, en zoo as dà bij mannen van 't vak gemeinlijk geet, hebben we allerlei dingsigheden samen verhandeld, want hij had de tied, net as ik; totdat ik eindelijke tied begreep, da 'k maken most da 'k wegwam. En toe 'k weer op straot was, toe docht ik: Jong, nou had ik Gerritsen zoo goed 's kunnen vraogen, hoe of ze 't met den neien dominé maken; dat is me nou compleet deur de kop gegaon!”

Nu heb ik nog maar heel in 't kort 't heele relaas van Lamers, dat „completeet” op niks uitliep, weerom gegeven. En terwijl ik dit „kort uittreksel” geef, schaam ik me „completeet” om zoo „niks” te moeten neerschrijven.

En toch, dat is het ergste niet. Maar dat dit eigenlijk slechts 'n ordinair staaltje is van wat men, ik zou zoo zeggen dagelijks, te hooren krijgt, dat is het slimme van 't geval. Al die onnutte woorden, al die omhaal, al 'dat kwêken en „kawauwen”, al dat „doorgezakte” in taal en stijl en discours, duizend woorden overhoop halen voor één, en dat „éene” is dan duk nog „niks”; wie heeft er niet over te klagen? En misschien mochten we er ons eigen ook nog weleens over onder handen laten nemen!

„Wagge met tien woorden zeggen kunt, gebruikt 'r toch gin honderd veur, want de tied is te kort en te kostelijk”, zei onzen ouwen tuinbaos, die erg mans was in de daod, maar erg min ien de praot. Misschien dattie 't wel geleerd had van de blumkes, en de struiken, en den dauw, dat al de heerlijkheid ien de schepping „eigenlijk” uit de stilte geboren wordt; en datter ien de natuur mar net krek zooveul gekweel en spraok is, dagge „eigenlijk” zeggen mot: hê, nou wou ik toch nog wel 'n bietje

meer heuren! da's allemaol welsprekendheid van boven!

Ja zeker, as 't woord 'n daad is, spreek dan maar toe. Maar anders, och! menschenlief, bedenken we toch, dat de tijd zoo kort en zoo kostelijk is. Laten we ook in dit opzicht onszelf een weêr oprapen, en den gordel aanbinden, en de lendenen weêr tot vastheid zetten, en trachten klem en kracht en nadruk aan onze woorden te geven. En we zullen d'r mekaar ook 'n groote nuttigheid meê doen; ja, 'n dure verplichting meê vervullen. Want daar staat ook geschreven: gij zult niet stelen! En tijd is nog meer dan goed of geld. En as ge dus met allerlei onnut gebazel den tijd ook voor 'n ander zoek maakt, dan zijdde al net zoo erg as 'n dief! Maar in 't goeie, met 'n goed woord, 'n woord dat spreekt, dat „hout snijdt“, dat goud in den mond is, wel, daar kunde 'n ander en uzelf rijk meê maken; maar dan moet het ook „effectief“ wat zijn, en wat zeggen!

Ik heb 's uitgerekend, dat 'n buurman van me, met wien ik kort 's avonds zat te naoberen, en die anders nog wel wat wist te zeggen, ien één uureke op de drie duizend onnoodige en onnutte woorde gebruikte.... Hoeveel woorden zou dat naar rato in heel Amsterdam op éenen dag zijn? En hoeveel zouden er daar nog tusschen loopen van al die

ijdele woorden, waarvan ieder woord, in den grooten, heiligen dag van het oordeel, op de weegschaal zal komen?

Met dat ik deze regelen schrijf, komt er een m'n deur binnen; en op m'n vraag: „mot je hier zijn, vriend?” antwoordt hij: „ja, dà weet ik eigenlijk niet; maar ik mot hier iemand afhalen!” Ik ga, zoo gauw als ik kan, schuiven; want ik weet wel, dat 't hoog tijd wordt, om toch maar dadelijk weer geen nieuw proefje van „doorgezakte woordenkrêmerij” te moeten slikken. Daarom zet ik maar punctum. Ps. 39 : 2.

Voorloopig schei ik er met m'n „pluksel-blaodjes” uit. „Te veul uutschot op ins, da's nie goed veur de leverantie”, zei Jansen. Dankje, Jansen, ik heb 't begrepen.